

Legjobb Könyvek
47. szám

Rákosi Viktor
A BUJTOGATÓK

Az Érdekes Ujság Kiadása, Budapesten
1919

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5292-54-5 (online)
MEK-11278

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET.

Hasonlít a képviselőkhöz, akik keveset mondanak, de sokat ígérnek.

MÁSODIK FEJEZET.

A „Vörös-tenger” vendégei.

HARMADIK FEJEZET.

Csertán Kata gyanuja.

NEGYEDIK FEJEZET.

Falstaff & Co. a Borju-téren.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az éjféli vendég.

HATODIK FEJEZET.

Proticsán ur.

HETEDIK FEJEZET.

A „Vörös lobogó”.

NYOLCADIK FEJEZET.

Mely kompromittál egy közmondást, mert Proticsán
másnak vermet ás és nem maga esik bele.

KILENCEDIK FEJEZET.

Idill.

TIZEDIK FEJEZET.

Tátrai Kárpát és Kara Musztafa.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Sár és harmat.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Sár és sár.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Csobot további sorsáról értesít.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Inkább tizenharmadik lehetne,
mert szerencsétlenségbe visz egy ártatlan ifjut.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A kihallgatás.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Tátrai Kárpát nemezise.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A vak és világtalan.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Proticsán futása.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Rövid de velős.

ELSŐ FEJEZET.

Hasonlít a képviselőkhöz, akik keveset mondanak, de sokat ígérnek.

Amennyire az elmúlt időkbe emberemlékezet és szájhagyomány vissza tudnak nyulni, úgy tudjuk, hogy a Csobot-család, apáról fiúra, mindig néptanítósággal kereste kenyerét. Ez családi betegség volt náluk, amiből nemcsak nem igyekeztek kigyógyulni, de sőt a Csobot-ifjakat mindig bele nevelték a mesterségbe. Hogy valamelyik apaságra vergődött Csobotnak hány fia volt, azt nem vették tekintetbe: valamennyi tanítónak ment. Így aztán szétszóródtak az egész országban s oktatták a nemzet ifjuságát.

Annak a Csobotnak, aki abban a szerencsében részesül, hogy történetünk egyik hősének az apja, ezen az egy hősön kívül nem is volt több fia. Az apa még fiatal korában került Kocsárdra s egész életében csak azt az egy könnyelműséget követte el, hogy a szomszédos Csucsáról házasodott, amit a kocsárdi családok érett hajadon leányai soha sem bocsátottak meg neki. Mivel egy idegen lányt hozott s tönkre tette a kilátások jó nagy részét, összeesküdtek boldogsága ellen s megkeserítették életét. Ami falun, egy kisközség kis világában, nagyon könnyű dolog. A keserűség kezdődött azon, hogy senki se adta vissza a tanítóné vizitjét s végződött azon, hogy a tanítóné - meghalt.

Meghalt, mikor életet adott Csobot Ignác urnak, aki ekképpen nagyon szomoruan köszöntött be a világba. És ekkor alkalma nyílt Csobot Jónásnak arra, hogy megrendült állását a faluban megszilárdítsa. A főntemlitett vén kisasszonyok még mindig vének és kisasszonyok voltak s ujult erővel pályáztak a megüresedett tanítónéi állásra. És talán ekkor követte el Jónás a második könnyelműséget: többet nem házasodott meg soha. A kisasszonyok és családjaik továbbra is „fasé”-t tartottak vele szemben.

Ignác nevelése Borbálára, Jónás ur testvérénjére volt bízva, aki már nem volt fiatal, de süket. Jónás oda vette magához, mert ez a testi hibája alkalmatlanná tette őt arra, hogy a Csobot-család végzetéhez hiven, ő is a tanítónéságra vesse magát. Borbála kisasszony nagy segítségére volt Jónásnak a nyelvével, mellyel virtuozitást fejtett ki a pletykázás terén; a tanítóház ellen induló minden támadást diadallal visszavert s csakhamar rettegett ellenfél lett kocsárdi hölgykörökben.

Nyelvbéli erényeinek kifejlesztését csöppet se korlátozták fülbéli hiányai. Mert a pletykánál nem az a fő, amit hallunk, hanem amit mondunk. A pletykahősnek különben elég egy kevés is, azt a kereset pedig (ami elég) Borbála mindig nem tudta hallani, a többi aztán fantáziájának a dolga volt.

Tehát Borbála nevelte Ignácot s a fiunak nem valami jó dolga volt a keze alatt.

Fájdalom, Ignác ifjuságában nincs egyetlen vonás, mely őt érdekessé tehetné az olvasó előtt. Igen közönségesen töltötte el napjait, iskoláit is szépen elvégezte Kocsárdon meg Kecskeméten, anélkül, hogy megbukott volna, bár a zsenik közé sem számították soha.

Mikor a fiu Kecskemétre készült, Borbála néni is fölöslegessé vált s ő összeszedvén orvoságos üvegeit, melyeknek tartalmával makacsul gyógyította fülbaját, egy nagy uzsonnán elbucszott a falu hölgyeitől. (Ekkor akadt meg először a pletyka, mert mindnyájan jelen voltak.)

Csobot Ignác is nehezen bucsuzott el pajtásaitól, de kivált Badár Petitől. A Csobot- és Badár-családok azóta rokonságot tartottak, mióta Badár Gábor, aki Pesten lakott, Ignácot a birkausztatóból kihuzván, ezzel az életét megmentette.

A Badár-család jómódu iparos-család volt Kocsárdon. Az öreg Badár már régen meghalt s a felesége gazdálkodott a birtokon, kerten és házban, külsőségeken és belsőségen, amiből a vagyon állott. Badár nem volt ur, de parasztnak se lehetett mondani; mint jómódu asztalos ment Kocsárdra s ott lassanként földes gazdává nőtte ki magát. Faluhelyen minden iparos elkallódik. Az ipar számára elvész s valami mássá alakul át. Első lépés az, hogy szőlőt szerez magának. Akkor aztán mindig ezzel vesződik s akármikor küldenek hozzá, mindig az az üzenet, hogy a majsztram kint van a szőlőben. Így lassankint maga is elfelejti mesteriségét. A filloxéra Magyarországon 3000 csizmadiát fog visszaadni hivatásának.

Badárné özvegyen maradván, tovább gazdálkodott s két fiának jó nevelést adott. Iparosokká taníttatta őket. Gábor, az öreg, már régen Pesten volt, mint jeles esztergályoslegény, Petit akkor adták mesterségre, mikor Ignác Kecskemétre ment iskoláit végezni.

A két fiu tehát kiment a nagyvilágba, hogy egykoron embernek jöjjön vissza. Hányszor tarolt ott a tél dühe, hányszor fakadt a tavasz, hányszor aratott a nyár és szüretelt az ősz, mire újra visszakerültek a csendes otthonba: Ignác mint preparandiát végzett, de még nem vizsgázott tanítójelölt, Peti mint frissen fölszabadult lakatoslegény.

Nemsokára ezután a halál angyala másodszor csattogtatta szárnyait Csoboték háza fölött. Egy hete vivódott Csobot Jónás a halállal.

Hideg téli éj volt. Kasznáréknál huzzák az ádándi cigányok, csak úgy ropogott; kint a friss havon, lámpások kivetődő rezgő fényénél járta az uraság cselédsége, bent meg, az alacsony szobában, az urak tomboltak az ádándi barna gyerekek hegedűszavára. Pipafüst és por töltötte be a termeket; az öregek a szomszéd szobákban tarokkoztak s füstöltek öblös pipákból. A táncteremben az ifjuság kihívóan ordította, hogy: Soha se halunk meg. A hideg szél fölsivított odakint, s a halál ellen toporzékoló fiatalság lármájára refrénül meg-megrázta a szellős ablakokat. Csak ordítsatok, aztán jövök én!

Csobot Jónás elfogatta készakarva a huszonegyesét, partnere rátámadt, mindnyájan nevettek: ez elég ok volt arra, hogy a játékot abba hagyja s kiment fuvarosához fogatni. Intett Ignácnak, kezet csókoltak az összes hölgyeknek, a férfiakkal paroláztak, megitták a Szent János áldását s felültek a parasztszekérre. Gyí, haza Kocsárdra!

Hideg téli éj volt.

Szürke világításban látták az éjjeli tájat, ha a hóhullás egy percre elállt.

Gyí hó; dübörögve maradnak el a hidak, de se hidat, se patakot nem látnak, csak a dübörgést hallják.

- Fázom! - szólt az öreg Csobot, s még jobban összevonta bundáját.

Hideg téli éj volt. A hó nem hullott már, a távol hegyekig elrepült a tekintet; de nem látta a szélvész, mely a hegyekről aláhömpölygött, megrázta a fákat s hófelhőt kapva ölébe, szilajon nyargalózott vele. Egyszerre csak hegyibéjük csapott, metszette, szurta, marta őket, a lovak elvakulva támolyogtak, semmit se lehetett látni, az utról letértek, meg megint rája kerültek, árkon-bokron keresztül zökkentek.

- Fázom! - ismétlé az öreg Csobot.

És az öreg ur dideregve bujt össze fiával a két ülés közé, teste reszketett, fogai vacogtak, kebléből nehezen szakadt ki a lélekzet...

Mikor haza érkeztek, Csobot Jónás fölkelte a cselédet s szóla:

- Jól megvesd az ágyat, mert sokáig nem kelek föl belőle.

Soha se kelt föl többé. Ugy szedték ki onnan halva s fektették a koporsóba, mely mindenkinek jól meg van vetve. Élt ötven esztendeig, fázott két óráig, haldoklott egy hétig. Hagyott a fiára 100 forintot s egy ígéretet. Tudniillik a falu abbeli ígéretét, hogy utána Ignácot választja tanítónak. Eltemették, el is bucsuztatták, el is felejtették. Ignác pedig bezárta a lakást, fogta a 100 forintot s elment Badárnéhoz, ott kisírta magát s azzal Badár Péterrel elindultak Pestre, ő vizsgázni, Peti pedig egyéb fontos dolgokban, melyek alább következnek.

MÁSODIK FEJEZET.

A „Vörös-tenger” vendégei.

Brudermann Jakabra ráfoglák Kőbányán, hogy csupa háladatosságból cimezte kocsmáját a *Vörös-tengerhez*, amiért az a menekülő zsidók előtt udvariasan kétfelé nyílt, az üldöző Faraó fölött pedig összecsapott. Az igazság azonban az volt, hogy Brudermann ezt a címet örökölte attól a kocsmárostól, akit onnan évekkel ezelőtt kibecsült s akinek - keresztény létére - semmi különösebb oka nem volt a Vörös-tenger iránt hálával viseltetni.

Lépjünk be. A „Vörös-tenger” egyetlen nagy ivószobából áll, melynek asztalai körül sűrűn ültek a vendégek, akiket nem annyira Brudermann rossz bora, mint inkább a hatalmas vaskályha melege csábított be.

Brudermann Jakabné a kasszában trónolt, honnan figyelemmel kísérhette minden vendégnek mozdulatát. Különösen az ajtóhoz legközelebb üldögélőkön legeltette tekintetét, akik abban a kedvező helyzetben voltak, hogy könnyen elpárologhattak, műszóval: bliccelhettek. S amint egy szegény favágónak kiürült a pohara, azonnal fölharsant Brudermanné hangja:

- Jóska!

Erre egy hórihorgas ifju, kinek méltóságát egy zsebéből kicsüngő szalvéta jelezte s aki örökösen cirkált föl s alá, jobbra-balra a szobában, mint a lelőtt vadat kereső vadászkutya, a kassa felé irányozta a nyomozást s ott valahára megállt egy pillanatra.

- Ajtónál, balra, 2-ik asztal, üres pohár.

Jóska újra megindította magát s pár pillanat múlva már kezében villogott az üres pohár.

- Köszönöm, nem iszom többet! - szólt szomorúan a favágó.

- Alásszolgája! - rikoltott Brudermanné, - hat óra óta issza már azt a három decit. Ilyen vendég nekem nem köll. Két óra hosszat ül itt, aztán kilenc krajcárt költ. Vegyen fát és menjen haza. Fűtsön, ne igyék.

- Tessék fizetni! - szólt Jóska goromba hanglejtéssel, melyet mindig a gazda feleségének hangja után igazított. Ezt hivatalos kötelességének tartotta.

- Szomjas vagy, komám? - szólt át a favágóhoz a szomszéd asztaltól egy katonaruhás fiatalember, - ha az vagy, akkor csak ülj ide.

A katona asztalán az ötödik liter bor állt még megivatlan, asztala körül négy lóvasuti kocsis ült még józanon. A négy liter bor eredménytelenül tűnt el az ivókban s éppen az ötödikkel folytatták a kísérletet.

- Méltóztassék kérem! - ezt a megváltozott helyzethez alkalmazkodni tudó Jóska mondta a favágónak, mintegy biztatva őt az áttelepedésre, melynek határozott előnyei mutatkoztak úgy a favágóra, mint az üzletre nézve.

A leghátulsó szögletben három ember ült, urias vacsora mellett, mint azt már Brudermanné arcáról is le lehetett olvasni, ahonnan több izben igen szeretetreméltó mosoly szállt a három vendég felé. De a három ember nem vette észre a tulajdonosné elismerését, sokkal inkább el volt foglalva kiki a maga rostélyosával, melyet hatalmas falatokban tüntetett el. Ezek az emberek vasárnapra kiöltözött munkásoknak látszottak; egyikük se volt már fiatal. Szótlanul ettek és ittak, de nyugtalanul szerteszét szaladgáló tekintetükből azt lehetett látni, hogy az evésnél egyébre is gondolnak.

- Alásszolgája! Jó estét kívánok! - kiáltott Brudermanné legszivesebb hangján, sőt föl is állott.
- Kezét csókolom, nagyság! - sietett Jóska hozzáadni a maga porcióját.

Az ujonnan jött, akinek ez a köszönés szólt, egy disznókereskedő volt, aki nagy becsben állott Brudermannék előtt. Gazdag ember, egy ülőhelyében tiz-tizenöt forintot szokott elkölteni, ha disznó-ügyekben Kőbányán van, a „Vörös-tenger” törzsvendége.

Az ajtó újra nyílik, s a külső hideg és a belső meleg összecsapásából képződött párafelhőből előtör egy női alak. Bizonyos távolságról tisztos anyának látszik, aki tán meleg levesért jött be beteg gyermeke számára, de közelről kitűnik, hogy a tisztosnak látszó egyszerűség, kokett keresettség, s ha valaki vár rá valahol, az nem egy beteg gyermek, hanem egy megcsalt szerető lehet. Vannak leleményes költők, akik az ifjúságot tavaszhoz hasonlítják; e hasonlat pompás és tovább fejleszthető, mit megtevén, hölgyünket nyár végéhez hasonlítjuk.

A hölgy végig villantotta tekintetét az ivószobán s egyenesen a három néma férfi felé haladt.

- Az ördögbe is, hát te mit keressz itt, Kata? - szólt a legidősebbik a három közül.

A nő, akit Katának hallottunk szólítani, minden köszönés nélkül leült közéjük, s türelmetlenül kopogott a tányéron.

- Titeket, - felelé kurtán.
- Minek? Nincs szükségünk rád.
- Honnan tudod, Kuvik?
- A kapitány nem szólt róla semmit.
- Hát azt hiszed, hogy az én eszem csak akkor játszik bele a dologba, hogy ha magam is részt veszek valami expedícióban?
- Tudom, Kata, hogy okos lány vagy, hisz nem is volnál másképp kapitányné, - szól Kuvik, s elismerőleg vigyorgott.

Kata lépteit követte szemmel egy az ajtó közelében ülő fiatalember, aki liptai turót fogyasztott és „spriccer”-t iddógált hozzá. Mikor a három embert, akikhez Kata letelepedett, észrevette, fölkel, s hozzájuk menve szóla:

- Jó estét, Doboz testvér! - s a legalacsonyabbnak a vállára ütött, - beh jó vacsorátok van. Én már egy hete színét is alig láttam husnak.
- Hát nézd most, míg meg nem eszem, - s ezzel Doboz gyorsan eltüntette az utolsó rostélyos-darabokat, hogy még a nézés gyönyörűségétől is minél hamarabb megfossa a fiatal munkást.
- Jól éltek, testvér! Nem kínálnátok meg engem is egy pohár borral?
- Erőt kell gyűjtenünk a nagy harcra, - szólt Doboz kenetteljesen, s egy pohár bor leszaladt a torkán.
- De hát én miből gyűjtsek, mikor alig van betevő falatom?
- Majd lesz, testvér, éhséged minden napjáért száz jóllakással fogod kárpótolni magadat, - s Doboz szivarra gyujtva, feketekávé-t rendelt.

Kata türelmetlen mozdulatot tett.

- Héka testvér, igya meg ezt az én egészségemre - s a lány egy pohár bort adott az ifjunak. Ez fenékgig kiüríté.
- Rázd már le ezt a „testvért” a nyakunkról, - sugta Kuvik Doboznak gunyos boszusággal.

- Héka testvér, nekem úgy rémlik, hogy te még adós vagy a „Vörös lobogó” előfizetési árával? - kezdé Doboz.

- Pedig azt hittem, hogy abból dőzsölsz, polgártárs, - felelt Héka gunyosan.

- Ne járjon a szád! Gondolj a szent ügyre s fizess.

Héka kezét szorított Katával s ott hagyta a kompániát, meg a kocsmát.

- Ideje volt, - mormogá Topor, - ezek a testvérek minduntalan lábunk alá keverednek.

- Te tán vigyázni jöttél ránk, Kata? - kérde Doboz, szivarja füstjét nyájasan a lány arcába fujva.

Topor, a három közül a legszótlanabb, már régen türelmetlenül dobolt az asztalon.

- Persze, hogy vigyázni jött, hogy le ne igyátok magatokat, - szólt s kacsintani szeretett volna társainak, de nem mert, Kata szemeitől félvén.

- Hogyan találtál ránk, kormos? - kérde Kuvik a lányt.

- Csak a te szép pofád után tudakozódtam s szépen utba igazítottak. Meddig maradtok itt?

- Fertály tizkor körülbelül mennünk kell, - szólt Doboz, - ugy-e Topor?

Topor vörös szakállát ráncigálta s a kérdőleg feléje forduló Dobozra villámgyorsan oly rémitőt kacsintott (magyarázólag), hogy ennek ijedtében majdnem kifordult szájából a szivar.

- Muszáj féltizre elmennetek? - kérde Kata.

Most Doboz és Topor igyekeztek egy kacsintást észrevétni Kuvikkal: de ez a fél szemére vak volt, ami megnehezítette a manővert. Doboz és Topor arcán villámként cikáztak keresztül a különböző kifejezések, a szerint, hogy Kata fölnézett-e, vagy pedig le a tányérjára.

- Muszáj-e? - szólt a tudtán kívül ostromolt Kuvik, - hisz másképp elszalasztjuk a vonatot.

- Ugy? - s Kata lesütötte tekintetét. Gondolkozott.

Ekkor érte csak az asztal alatt egy erőteljes rugás Kuvikot, akinek csak most nyílt meg a fél szeme. Ezért ugyan nem volt érdemes megtartani ezt a felet se.

- Aztán hogy fogtok munkához a vasutnál? - kérde újra Kata, nem tudakozódólag, hanem olyan hangon, mintha csupán examinálni akarná a közreműködőket, hogy tisztában vannak-e feladatukkal?

- Igen egyszerű a teendő; csak egy elvtársat kell megmenteni az elfogatástól. Csak nem gondolod, hogy ezt se tudjuk végrehajtani?

- Erre ti hárman rukkoltok ki?

- Csak magam rukkoltam ki, - felelt Topor, - Doboz és Kuvik műkedvelők, eljöttek velem, hogy ne unatkozzam idekint Kőbányán.

Kata látta, hogy most már hiába minden kérdezősködés, a gaz fickók csatarendben és résen vannak.

- Ki az, akit meg akartok menteni?

- Még csak ezután akarjuk magunkat egymásnak bemutatni. Most csak annyit tudok róla, hogy Pesten el akarják csipni s azért mi itt leszállítjuk.

- Coki lófejű! - szólt egy hang a katonapékszerű mulató kompániájából s a hangot egy csattanós nyakleves követte.

A főtebb ecsetelt társaság ugyanis azóta megszorodott még hat liter borral s egy a kőbányai állomásról való vasuti szolgálal. A vasuti szolgál tekintélyt akart tartani a lóvasuti kocsisok előtt s éreztette velük felsőbbbségét. Ez ingerelte a lóvasutasokat, becsmérő megjegyzéseket tettek a gőzvasutra, mely minduntalan összeütközik és kisiklik. A gőzvasutas erre szembeállítá az „ő” gyorsaságukat a tramvay lassuságával, mire ezek kijelentették, hogy jobb lassan, de olcsón és biztosan; a testületi szellem egyre élénkebben ébredt föl a vitázó felekben s tetőpontját a „coki lófejü”-ben s az erre (lóvasuti körökből) következett nyaklevesben érte el. Végül az ajtó kinyílt s a szerencsétlen szolgál gőzvasuti gyorsasággal, de lóvasuti olcsósággal kiröpült.

Az óra egyfertály tizet ütött.

Kuvik és Doboz Topor egy intésére elhagyták a kocsmát. Topor most megfogta a lány kezét s erősen megszorítván, szóla:

- Hallod, Kata! ha egy szót szólsz a kapitánynak arról, hogy láttál ma este bennünket - együtt kárhozunk el.

Kata könyökére támasztotta állát s hosszan, fürkészőleg bámult Topor arcába.

- Jól van! - s e hang úgy kongott, mint a veszedelmet jelentő félrevert harang, - jól van! De ez elkárhozást én is föntartom nektek, ha ti ki találjátok kotyogni találkozásunkat a kapitánynak.

- Pompás! - vigyorgott Topor, - hisz akkor egy kötéllel vagyunk mind a ketten összekötözve, s egy csomóra jár mind a kettő.

- Topor! mér ne szóljak semmit a kapitánynak találkozásunkról?

- Azt én tudom.

- No hát, mindegyikünk tudja a magáét, a kapitány is tudja a magáét, csak meg ne tudja a mienket. Ez a fő.

Topor fizetett és kisietett. Kata is lassu léptekkel elhagya a kocsmát s a vasuti állomásra ment.

HARMADIK FEJEZET.

Csertán Kata gyanuja.

Sűrű köd ereszkedett az utcákra. A hó is esett, de csak azokat a pelyheket lehetett fölfedezni, melyek egy-egy lámpás sugáros fénykörében táncoltak alá. Csönd volt; a vasuti állomás dallamos harangjátékának hangjai erőteljesen szelték át a vak levegőt; piros lámpások mint vérfoltok a ködön remegtek eléje valami tapogatózó vonatnak, melynek dübörgése egyre erősebben közeledett. Kata az állomásra sietett s jegyet váltott Pestre.

Többet nem szólt a három emberhez, akikkel a „Vörös-tenger”-nél együtt vacsorált. Láta a félhomályban, mikor ezek, három részre osztva, az éppen most érkezett vonatnak egy-egy harmadosztályu vagonjához lépnek s erőteljesen hangoztatják a Badár Péter nevet. Láta, hogy erre kinyílik az egyik ajtó s kilép egy alak, mire mind a három cinkos odamegy. Láta, mikor Doboz előhuz valami írást, s gyufát gyújtva, azt a keresett Badár orra alá tartja. Ez elolvasta, vagyis inkább megnézte a papirost, benyult a kocsiba pakkjáért s kiszállt, utána egy másik fiatalember, akit a Badár nevű mintegy bemutatott a többinek. Kölcsönös kézszerítások. Doboz a füle tövét vakarta, ami nemcsak novellákban és regényekben, de az életben is zavart jelent. Azután az öt ember együtt eltávozott. A terv sikerült. De miféle terv? Ez épp úgy homályba veszett Kata előtt, mint az öt ember távozó csoportja.

Lassu dübörgéssel megindult a vonat a főváros felé. Kata egyedül ült egy kupében s hátra-szegett fővel bámult a fölötte ingó-bingó olajlámpás pislá tüzébe. A merev nézés könnyeket facsart szeméből, gyorsan kitörölte s az ablakra bámult. Az éjszakából egy sárga arc nézett be rá kivájt szemüregekkel. Kata elkapta fejét s a másik ablak felé fordult. Ott is ez a halálarc tolakodott eléje. Szíve földobogott. Szemeit dörzsölte.

- Beteg vagyok? - mormogá, s ezzel fölkelvén, leereszté az ablakfüggönyöket. A látomány eltűnt.

- Kata, Kata! szedd össze magadat. Egy komisz ablaküveg ennyire megijeszthet a saját ábrázatoddal.

A sarokba vonult s tágra nyílt szemekkel nyelte be újra a lámpa fényét.

Mi volt ez a fény? Ama boldogság álma, melyben egyszer részesíté az élet. Mi volt ez az ideges nyugtalanság? Egy ébredező sejtelen, hogy ez az álom elröppenőfélben van. Csertán Kata sem apját, sem anyját nem ismerte. Mikor először öntudatos, látó szemmel nézett maga körül, egy árvaházban találta magát, hol jószívű nénik minden szükségessel ellátták s koronkint jöttek még jobbszívű bácsik, akik cukrot is adtak neki, ha meg tudta mondani, hány ujja van a két kezén. Emlékezett, hogy egy napon egy idegen asszony jött az árvaházba, aki sokat sirt s őt csókolgatta. A sirásnak és csókolgatásnak az lett a vége, hogy a jó nénik ráadtak egy meleg kendőt, szintén megcsókolták s azt mondták, hogy menjen el ezzel az asszonynyal, mert ez az ő anyja. Erre Kata is elkezdett sirni s busan távozott az óvatos anyával, ki jónak látta csak akkor fölfedezni leányát, mikor azt már dolgaiban segítségül használhatta.

Legelső ilyen dolga az volt, hogy egy meleg kendőt szerezzen magának s ebben nagy segítségére volt a leánya, akitől azt elvette. Az anya mosóné volt s munkásoknak szállást adott, hónapos ágyat. Mig ő mosni járt, odahaza Kata tartotta rendben a lakást s nehéz munka közt serdült föl széppé. Egyszer aztán így szólt hozzá egy fiatal munkás:

- Te lány, itt hat emberre van gondod s agyon dolgozod magadat értük, hogy az anyád meg ne verjen. Gyere velem, csak egyedül rám lesz gondod s rád lesz gondom.

És Csertán Kata ott hagyá az árvaháznak anya néven szereplő méltatlan utódját. A munkás gondját viselte, míg egy szétrobbant kazán meg nem ölte. Csertán Kata mint özvegy ballagott a magános halottas kocsni után, mely kedvese holttestét vitte, s szíve elszorult arra a gondolatra, hogy hol fog ő vacsorálni az este?

És vacsorált. Még pedig igen jól. Másnap ebédje is volt. Az is igen jó. És harmadnap és az utána következő napokon mindig volt mit ennie. Megette szépségét, megette ifjúságát, s mikor mind a kettő véghatárára ért, szólalt meg csak a szív: adj táplálékot énnekem is, ne csak a gyomrodnak.

Ekkor éppen egy városligeti cirkusznak lóháton és kötélén taktusra billegő művésznője volt. Itt ismerkedett meg Proticsán Gergelylyel, aki hatalmas legény volt a munkátlan munkások között, s fő-fő habitué a cirkuszban. Egyforintos helyen ült és közben sörözött. Proticsánnak többféle mestersége volt, de egyiket sem gyakorolta, zsebe mégis mindig tele volt pénzzel. S ő volt az első, akire Kata azt mondta: „Ennek az embernek a szíve kell, s nem a pénze!”

És megnyerte a szívét. A vad legénynek tetszett a démoni lány.

- Enyém vagy s a szent ügyé, - szólott neki Proticsán szerelmük elején.

- Mi az a szent ügy? - kérde Csertán Kata.

- Az anarkizmus.

- Hát az mi? - s Kata nagyot nézett a legényre.

- Szegények boldogsága, gazdagok pusztulása.

Mit értett belőle, mit törődött vele Csertán Kata?

Mikor szerelmük közepén tartottak, megtudta Kata, hogy mi az a betegséges nevű szent ügy.

Álarc. Előtte viselte Proticsán, de nem sokáig, mert csakhamar meggyőződött, hogy a zug-cirkuszok publikumának szemefénye viszont őt, a zord legényt, választotta szemefényeül.

Proticsán tehát lassankint silány fickóvá változott át előtte. Vagyis helyesebben szólva, levetette a becsületes álarcot s beavatta titkaiba szeretőjét. És a lány követte őt a gazság ösvényén.

Könnyű egy közömbösnek egy becsületes embert hirtelen elítélni, de nehéz a szerető szívnak a leghatározottabb gazembert sujtania.

Kata nem okoskodott. A cirkuszban megtanulta az egyensúlyt, de erkölcsi egyensúlya rovására. Nemcsak belevetette magát a sötét életbe, de sötét esze, vezetője lett a bandának, mely Proticsán körül csoportosult.

És Proticsán szerette őt, mint majdnem nélkülözhetetlen cinkosát titkos vállalatában.

Proticsán nem volt kiváló gazember. Ő „csak” lopott s betöréseket szervezett. Ha egyszerre tizezer forintot lophatott volna valahol, tán visszatért volna a becsület ösvényére, de a tolvajszerencse nem kedvezett neki, s ő kénytelen volt kisebb összegekkel megelégedni.

Csertán Kata boldog volt. Szívének kései föllángolása bemelegíté egész valóját, besugározta életét...

A fővároshoz közeledtek. A lassuló vonat szünő dübörgése megengedé neki hallania az aludni készülő nagyváros tompa morajját.

Miért nem látta már két hete ezt a Proticsánt? Hol van, mit csinál? Kerüli őt? Beteg, elfogták?

Nem lehet! Egészséges és szabad, hisz működik.

Mi volt ez a ma esti vállalat, melynek a véletlen tanujává tette? A véletlen s a fölébredt gyanu jól vezérlő ösztöne, melylyel a bandára sikerült bukkannia. S mit jelent Topor ijedelme és fenyegetőzése?

A pesti állomáson két borotvált arcú urat látott az utasokra várakozók tömegében. Mikor Kata mellettük elment, a magasabbik így szólt:

- Sehol se látom, még kitelik tőle, hogy meg se érkezett.

- Te Tihamér, ott leghátul látok egy olyan ifju legénykét cammogni, - szól a másik borotvált ur, kinek téli kabátja nem volt, de kezében kihívó módon forgatott egy ezüstfejű sétatálcát.

- Badár Péter, - kiáltá hangosan a Tihamérnak szólított, majd hozzátéve: - Nem ő az. Peti öcsém magasabb is valamivel s nem is biceg, mint ez.

Kata végignézte azt, aki Peti öcscsét emlegette, s egy percig valami arra ösztönözte, hogy elmondja neki a Kőbányán történeteket. De legyőzte becsületességi rohamát s hallgatott. Szíve olyat dobant, mintha valaki mellbeütötte volna.

Ujjait kinyújtotta, meg összehuzta s morzsolta. Mintha már köztük érezte volna takaró fátyolát a fájó titkoknak. Legalább a végét mintha megcsipte volna.

- Háromnegyed tiz! - szólta a sétatálcás ur, erősen megcsörgetve egy csecsebecséssel teleaggatott óraláncot; de az órák számát nem annak végén nézte meg, hanem a portás fali órájáról leste le, - siessünk, mert tizkor kezdődik az éjjeli próba.

NEGYPEDIK FEJEZET.

Falstaff & Co. a Borju-téren.

A két fiatalember az osztrák államvasutttól sebes léptekkel hasította keresztül a Teréz- és Erzsébetváros utcáit. Csertán Kata mint a macska követte őket: nesztelenül és óvatosan, hol hátrahúzódva, hol előretörve, kimeresztett szemmel, hogy a ködben el ne veszítse őket. Szerencséjére már kevesen jártak az utcákon, s az alakokat nem zavarhatta össze. Jó husz percnyi gyaloglás után ifjaink a Borju-téren voltak, melynek közepén egy meglehetősen nagyságu faépület állt. Hála két petróleumlámpás világának, de még nagyobb hála az ökölnyi betűknek, el lehetett olvasni az ajtó fölött levő fölírást: *Fővárosi reformszínház*. Ez a faépület nyelte el a két siető fiatalembert.

Az ajtó előtt egy művésztelenül köpcös uriember járkált föl s alá és koronként megjegyzéseket váltott fiatal suhancokkal, kik minden színház hátsó kapuja körül ott ólálkodnak.

- A jelentkezések már le vannak zárva, mért nem jöttetek délután hatig? Már több statisztánk is van, mint amennyi kellene.

- Uram! - szólt Kata, előlépve a faépület szöglete mögül, - ki volt az a két színész, aki az imént ide belépett?

- Szép hölgy! - s a köpcös ur kecses igyekezett lenni, - az a két színész Deli Roland és Éjszaki Tihamér volt, első szerelmesem és másod tenorom.

Kata bámulva nézett rá.

- Éjszaki Tihamér?

- Igen. És Deli Roland. Én pedig Tátrai Kárpát, a fővárosi reformszínház igazgatója, - s kalapját megemelve.

- Hol lakik Éjszaki ur?

- Azt reggel a házmestertől kérdezze meg, - válaszolt az igazgató ur, hirtelen fejébe csapván kalapját. Nyilván boszankodott, hogy a név nem tett hatást, s az ismeretlen hölgy megint csak egy alantas színészre, Éjszakira fordítá a beszédet.

- Köszönöm! - s Kata eltűnt.

- Beh csunya egy némbér volt, - vigasztalá s boszulá meg magát az igazgató az érdeklődés teljes elmaradásáért. Azzal bevonult, bezárva maga után az ajtót.

Tátrai Kárpát, a borju-téri reformszínháznak az igazgatója, eget verő nevével és kuliszadöntő hangjával régen csodált kedvence volt a jász-vörös-alsó-szentgyörgyi intelligenciának, mielőtt a megmételtyezett fővárosba bevonult volna társulatával, hogy a fővárosból korbácscsal kikergesse az idegen muzsát, s a fejétől (mely latinul: бүdös) reformálja a magyar színészetet (latinul: halat). Első nap a borju-téri fapalota tetejére fölhuzott egy nemzeti színű zászlót, második nap gyönyörködött annak vidám lobogásában, harmadik nap a főbejárat fölé illesztette a *Reformszínház* ökölnyi betűkkel megfestett címét, negyedik nap egy dörgedelmes nyilatkozatban hadat üzent a francia operettnek, drámának, s ötödik nap - részegen dobták ki a *Makkhetes*-hez címzett kocsmából, hol egy ökölcsapással tönkre silányított egy asztalt, - egyikével azon ökölcsapásoknak, melyek hajdan Jász-Vörös-Alsó-Szent-Györgyön drámai hírnevét megállapították. Akkor sár volt, hogy az igazgatónak még akkor is bele lógott volna a lába, ha saját nevének számtalan ormára fölmászott volna, - de ebben a sárban is esküdött a magyarok istenére, hogy kiüzi a kufárokat a muzsa templomából. A bonvivant, akit alárendelt

helyzete nem gátolt meg abban, hogy éppen olyan részeg ne legyen, mint igazgatója, csak a józan sugó segítségével tudta Kárpátot a sárközi állapotból kiszabadítani s aztán szépen haza dőcögtek az összeesküvők, miközben a sáros igazgató gyengéden „örült szemgolyó”-nak titulálta az önfeláldozó és hü bonviván-t.

A „Makkhetes”-beli eset bemocskolta ugyan Kárpát ur peleskei nótáriusi kosztümjét, de szeplőtlenül hagyta hirnevét s ő azzal jelezte, hogy megbocsátott a famózus kocsmának, hogy nem habozott ott kontózní, reggel, délben, este, s mindazon időpontokban, amikor civilek enni és fizetni szoktak. A „Makkhetes”-nek nota-bene ingyen páholya volt a Reform-színházban, amit Kárpát nem is késett szemére vetni a boldogtalan kocsmárosnak, valahányszor a hus kemény, a leves sótalan s a főzelék-rántás csömbellékes volt.

„Caraffa, vagy az eperjesi hóhér” volt az első nagy történeti dráma, melylyel Tátrai megrázta a borju-téri kedélyeket. A hatvanas évekből volt vagy ötféle különböző Caraffa-dráma, melyek, mint vidéki szintársulatok állandó kasszadarabjai, szakadatlan borsódzásban tartották a hazafiui hátaikat. Ezekből Tátrai, fölhasználva mindegyikből a legjavát, maga egyet csinált, melyben Caraffát oly pokoli kegyetlenséggel pusztította el, hogy a Sandwich-szigetek legemberevőbb lakójának szíve is megesett volna rajta. De a Borju-tér mészároslegényei (maguk is vérben dolgozók) tomboltak a zsarnok halálának, s a tetszés-zaj Tátrait egyre nagyobb leleményességekre csábította. Az ötödik előadáson Caraffa már léghajón menekült a nemezis elől, de a léghajó fölrobbant s ő holtan bukkott alá.

De már nem volt, aki tomboljon a színházban; ellenben távoli bögés hallatszott be a színpadra, hol Tátrai elszántan ropogtatta Caraffa elvetemedett jámbusait. A szomszéd panorámás ugyanis okosabb szörnyetegeket mutogatott, akik nem szavaltak verseket. Fogott egy állatszelistító szerecsent, aki este héttől tízig minden félórában betolta fekete ábrázatát két darab eleven oroszán közé. S a Borju-tér minden este ott leste, hogy mikor eszik már meg egymást. És azok megették - Tátrai Kárpát közönségét.

De Tátrai nem hagyta magát. Husz és néhány éves direktori multjának viharai nem egyszer sodorták sokkal kritikusabb helyzetbe. Rövid habozás után ujra a hatvanas évek gazdag tárházába nyult s elővett onnan egy drámát.

Petőfi halála, vagy a világosi fegyverletétel.

Igy jelentették a falragaszok a főváros minden utcáján s a cím alatt egy elmés illusztráció, mely épp úgy jelenthette Petőfi halálát, mint a világosi fegyverletételt, mert a legmélyebb elmék se tudták kitalálni, hogy voltaképpen mit jelent?

De e látványos drámára nem futotta ki a személyzet, noha (Tátrai-Petőfin kívül) mindenki két szerepet játszott. Tátrai tehát a színészek lapjában hirdetést tett közzé, hogy „tehetséges színészek fölvetetnek”.

Egy napon éppen a „Makkhetes”-ben ült s egy vaskos véres hurkát döfött le olyan mozdulattal, mely Cézárölő Brutusnak is becsületére vált volna, mikor egy fiatalember járul eléje s így szól:

- Olvastam, hogy direktor ur tehetséges színészeket keres.
- Maga talán tehetséges színész?
- Meglehet. Eddig még nem voltam az.
- Hát mi volt?
- Esztergályoslegény.

- Mi ösztönzi a művészpályára? Rögös ut ez, sok szenvedéssel jár, - s a direktor ur borus homlokkal tüntetett el egy zsirtól csöpögő óriási hurkafalatot.

- Sztrájkolunk. Nincs munka.

- Micsoda alkalmas tulajdonságokkal ruházta föl a természet?

- Jó torkom van.

- Az a fő! - s a direktor ur egy hajtásra felhörpentett egy félliter bort.

A fiatalember mosolygott.

- De én énekelni is tudok vele - mondá, különösen megnyomva az *is*-t.

Tátrai Kárpát nem értette meg.

- Aztán hogy hívják, kedves barátom?

- Badár Gábornak.

- Szegény ember! Micsoda meggondolatlan apja lehetett! Hisz ezzel a névvel legfőlebb hurkát lehet tölteni, de Bánk-bánt játszani soha!

- Nem is akarom én Bánk-bánt játszani.

- Nem akarja? No barátom, akkor ne is legyen színész.

- Különben, ha az igazgató ur akarja s Bánk-bánnak sincs ellene kifogása, akkor én is akarom.

- Jól van, barátom, így már szeretem. - Most pedig menjen, vágassa le ezt az ocsmány bajuszát, süttesse föl a haját, majd ha visszajön, megpróbáljuk a hangját.

Félóra múlva teljesen megfosztva civilisége disztelen jellegétől, Badár Gábor újra megjelent a „Makkhetes” külön helyiségében.

A szintársulat nagyrésze ott ebédelt, a kályha mellett egy agg muzsikus (a Reformszínház zenekarának egy hatodrésze) pedzette a hegedűhurokat.

- Uraim és hölgyeim! - kiáltott Tátrai Kárpát, mint valaha Antónius kiálthatott a rosztrumról, - van szerencsém önöknek bemutatni társulatunk új tagját. Segédszerelmes és első tenor. Neve Éjszaki Tihamér.

Gábor roppant zavarba jött.

- Mit csinál, az ég szerelmére, - sugá Kárpátnak, - micsoda oktanulmányok ezek?

- Hagyja csak barátocskám, - sugta vissza Kárpát, - szerelmesem és tenoristám tegnap gázsijavítást kértek. Önnel sarokba szorítom őket. Mukkanni sem mernek.

- De hát az a bolond név?

- Minek néz az ur engemet? Egy Tátrai Kárpát csak nem adhatja magát össze Madár Jánossal! Ön a művészi keresztségben az Éjszaki Tihamér nevet kapta. Punktum!

Tehát Éjszaki Tihamér meghajtotta magát a társaság felé, mely vegyes érzelmekkel fogadta. A férfiak mint konkurrenst vették szemügyre. Irigyelték haja frissen vasalt hullámain, szeme szelid barnaságát, homloka magasságát, vállai szélességét. Mind e tulajdonságainak köszönhetően viszont, hogy a hölgyek szemei biztatólag nyugodtak rajta. Még pedig a közönséges anyák, hős anyák s a szintén hajlottabb korral járó komikák leereszkedő biztatással, a naivák, drámai hősnők és szubrettek udvarlásra szólító biztatással szegezték rája tekintetüket.

- No, Blazsek! - biztatá a zenekar hatodrészét Tátrai, - *Repülj fecském...*

A becsületes Blazsek, ki névtelen hős léte a Reformszínháznál is megmaradhatott Blazseknek, állá alá szorítá hegedűjét s a kérdéses fecske nyekeregve röpködni kezdett. Nem is szállt valami magasra addig, míg Gábor érces magas baritonjával támogatni nem kezdte. A nóta igen szépen sikerült. A hölgyek tapsoltak, a színészek sunyorgattak Gáborra, az első tenor gunyosan brávózott, Tátrai egy lesújtó tekintetet vetett rá, mely azt látszott mondani: Hát te élsz még?

- Ez a hang ezüstöt ér! - kiáltott a direktor, aki első pillanatban aranyat akart mondani, de aztán jobban meggondolta a dolgot.

- Aranyat! - hörgött a rekedt bonvivant, aki az igazgató egyetlen leányának a férje volt s ennél fogva semmi konkurenciától nem tarthatott. Ezenkívül rokoni kötelességből az igazgató csatlós-seregéhez tartozott, a békétlenkedő és össze-összeesküvő színészek ellenében.

- Hát váltsák föl ezt az aranyat papirosra, - szólt Gábor, - csak ezt akarom.

Az igazgató boszus tekintetet vetett rekedt vejére, magában mormogván: „Számár, nem tudod, hogy az aranyaknak magasabb árszáma van.”

Szerencsére a novicius szerény ember volt s hamar meg lehetett kötni vele az alkut. Kinevezték másodtenornak, kóristai ranggal és illetményekkel. Badár Gábor, azaz Éjszaki Tihamér csak azt kötötte ki, hogy színházi szabad jegyet mindennap kapjon kettőt, sőt hármat is, amit Kárpát minden ellenvetés nélkül elfogadott.

A „Petőfi halála vagy a világi fegyverletétel” tableau-kban mutatta be a nagy nemzeti költőt és a nagy nemzeti katasztrófát. Gábor igen jelentékeny szerepeket játszott benne. Mikor Petőfi bucsuzik a szülői háztól s már olyan messze van, hogy a kiskőrösi bércek elfödik, akkor rágyújt egy szép szomorú magyar nótára, arra, hogy „Zsidó, zsidó, Mócsi zsidó, Van-e nálad pirosító”, s egy csöppet se bántotta az a körülmény, hogy ez a nóta 15-20 évvel később keletkezett. Majd, nehogy agg szülei azt higgyék, hogy ő nagyon busul, vigan rágyújtott a „Csicsóné” népszerű dallamára. E nótákat Gábor énekelte, aki eképp Tátraival megosztotta Petőfi szerepét. A színpad mögött ő játszott, a színpadon Tátrai. Tátrai Kárpát látta, hogy értelmes fiatalember, szerepeit megtanulja, a színészekkel nem konspirál, nagy gázsira nem aspirál, s mindezek folytán szakadatlanul dicsérte, ismételten nagy jövőt jósolt neki. Gábornak azonban volt annyi esze, hogy mindezekből ne önmagát, hanem Tátrait ítélje meg.

Javában folyt a „Petőfi” éjjeli főpróbája. Sietni kellett vele, mert még gyöngén ment s másnap már színre akarták hozni. A panorámás vadállatai nagyon szorongatták Kárpát barátunkat. A második fölvonás vége felé egyszerre csak tompa dobbanások kezdtek hallatszani.

- Mi ez? - kiáltott Kárpát, aki főrendező is volt: sárga csizmában, karddal az oldalán, lanttal és paizsszal a két vállán, úgy nézett ki, mint egy Hunyady Jánosba ojtott Tinódy Sebestyén, - mi ez? Mit csapkodjátok máris a pinceajtót? Ez csak Nagy-Szeben ostrománál következik!

A próba megakadt. A házmester megjelent s fölvilágosítá a direktort, hogy nem Nagy-Szebent bombázzák, hanem a külső kaput döngeti egy ember.

- Ki az?

- Azt mondja, hogy Korty Vendel.

- Mit akar?

- Badár Gábort keresi.

Gábor a Korty név hallatára már előjött a színpad mögül.

- Hisz ez az én szállásadóm. Hol van? - mondá.

- A kapu előtt.

- Jöjjön be! - parancsolá a direktor. - Mi pedig folytassuk a próbát. Kozákok, elő! - kiáltott hat darab borju-téri illetőségű kozákra.

A nagyszebeni ágyudörgés elnémult s helyette megjelent az ágyudörgő: Korty Vendel polgári házmester és nagydobos a Baldácsy veterán-egyesületnél.

- Mit akar, Korty bácsi? - kérde Gábor, eléje sietvén az érkezőnek.

Korty Vendel gyanakodó szemeket vetett a kérdezőre, aki orosz cárnak volt öltözve és maszkirozva, Tátrai fölfogása szerint, t. i. hosszú, véstjósuló vörös szakál, kaján szemöldök, kenderkóc-haj, palacsintasütő nagyságu érdemjelek s rengeteg buzogány.

- No, ne ijedjen meg. Én most muszka császár vagyok.

- Nem ijedek én meg hat muszka császártól sem. Megmutattam a forradalomban.

A história ugyan nem tud róla semmit, hogy a forradalomban bárkinek is alkalma lett volna hat muszka császártól meg nem ijedni, de Gábornak most sem ideje, sem türelme nem volt helyreigazító megjegyzésekbe bocsátkozni.

- No, mi baj? Beszéljen gyorsan!

- Egy fiatal ember érkezett hozzánk éppen most.

- Az öcsém?

- Nem, de - véres.

- Véres?

- Igen - és sáros. Meg sánta.

- Ki az, az istenért?

- Kérdeztük tőle, hogy Badár urnak az öcsce-e, akit vártunk. Intett, hogy nem. Aztán azt nyögte, hogy hol van maga. Ha nincs itthon, rögtön szaladjunk érte, mert baj van. Az asszonyok borzasztóan meg vannak ijedve. Tessék hát hazajönni.

Gábor egyik ámulásból a másikba esett.

- Igazgató ur! - állítá meg lantos Tátrai Kárpátot, aki éppen két doni kozák alapos fölpofozásával volt elfoglalva, - azonnal haza kell mennem. Családi baleset fenyeget. Itt lakom a szomszédban.

- Pajtás! fogadd őszinte részvéteimet. Engem is épp így a próbán ért anyám halálának a hire, - s Tátrai megrázta Gábor jobbját, szemeivel gyorsan ötöt pislogott, száját összeszorítá s orrlyukait kitéríté: ez nála, úgy a szinpadon, mint az életben, sirást jelentett. Mindig meg szokta ragadni az alkalmat, hogy anyja halálát, kapcsolatban egy kis meghatottsággal, hatásosan érvényesítse. - Aztán gyere vissza a második fölvonás elejére.

Gábor a sarokba vágta cári buzogányát s Korty Vendellel elsietett. Mögötte csakhamar elterjedt a hír, - hála az igazgató ok nélkül való anyai visszaemlékezésének, - hogy meghalt az édesanyja, ami azonban (nem lévén jelen a vesztes fiu) senkit sem indított az ismert részvétnyilatkozatokra.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az éjféli vendég.

Badár Gábor, Korty Vendel albérlője, némán, de nagy izgatottsággal haladt a gazdája mellett. Korty uram lakása ugyancsak a Borju-téren volt, s így Gábor izgatottsága még el sem érhetett a minden izgatottsággal kapcsolatban emlegettetni szokott „tetőpont”-ot, mikor már a kapu előtt álltak. Szerencsére senkivel se találkoztak s így Gábornak egy hazafiui fantázia által alkotott cári fizimiskája senkit se rémitett meg.

A ház, melyben Korty Vendel mesterkedett, potemkini motívumok szerint épült. A Borju-térre néző része kétemeletes, de belső hátulsó része földszintes volt, s ebben a földszinti traktusban lakott a házmester-család. A háziur nem lakott a házban, s ennél fogva Korty uram volt ott a legnagyobb ur, ő szedte a házbért, inspektornak hívatta magát, s a címnek megfelelő lakása is volt: egy konyha, ettől jobbra az albérlők szobája, balra egy nagyobb szoba, Kortyék nappalija, s ebből nyílt egy kisebb (háló) szoba.

A nappali szoba közepén széken ült egy sápadt fiatalember, kinek arcát Kortyné mosogatta hidegvizes ronggyal. Mellette vajdlingot tartott egy szép szőke lány, kinek szeméin meglátszott, hogy az álom tündére ma este már lecsókolgatta azokat.

Badár Gábor lámpást ragadott s odavilágított vele a fiatalember arcára.

- Náci! Csobot Náci, te vagy? Hogy kerültél ide, mi bajod? Istenem, istenem, rosszat sejtetek.

Csobot Ignác (mert ő volt) fölugrott a székről. Megdörzsölte szeméit.

- Ha ez a hang nem volna Badár Gáboré, azt hinném, hogy seblázban vagyok s kísértetekkel álmodom.

Gábor hamar leakasztotta füleiről a szakállát s letépte cári bajuszát és parókáját.

- De most már rám ismersz, ugy-e?

- Te, Gábor, most meg már többet vettél le, mint amennyit kellett volna.

- A fekete bajuszomat? Hja, annak vége. Színész vagyok. De beszélj már, az Isten áldjon meg. Megöl a nyugtalanság.

Csobot félarcáról olyan szépen lehámlott a bőr, mintha csak egy skalp-szakértő indián-főnök kezelte volna. Ruhája sáros és véres volt, ballábára bicegett. Bekötötték az arcát, helyre-húzták a lábát, Gábor ruháiba öltöztették, Kortyné egy kis vajrinnyét és forró teát készített neki s e közben Ignác szakadozottan megkezdte elbeszélését.

- Minket bizony elloptak.

- Kiket?

- Engem, meg az öcsédet, Petit.

- Petit? Hát ma este jöttetek? Hol van Peti?

- Az a nagy kérdés.

- Kik loptak el?

- Ez is nagy kérdés.

- Hol loptak el? Hisz én a vasuton vártalak.

- Igen, de Pesten vártál, minket pedig Kőbányán loptak el.

- De téged nem loptak el, mert itt vagy, de hol van az öcsém?

- Engem is elloptak, de megszöktem.

- Hogyan? Beszélj! Mit jelent ez a vér, ez a sár, hol hagytad, hogyan hagytad Petit?

A Korty-család szorongva figyelt a heves menetű beszélgetésre. Mindnyájan ültek, csak Gábor járt föl s alá izgatottan.

- Édesanyád bizonyosan megírta, hogy apám meghalt, - kezdé Csobot halkán, - hát én feljöttem Pestre vizsgázni, még pedig Petivel jöttem fel. Kőbányán nagyon elkezdik kiabálni az állomáson „Badár Peti, Badár Peti”: Peti kiszáll, ott három ember körül fogja s megkérdi, hogy ő-e a Badár Gábor öccse? Persze, hogy ő. No hát akkor ne menjen tovább, mert Gábor itt lakik Kőbányán. - De hát akkor miért nem jött ki maga? - kérde Peti. - Nem jöhetett, reggelig egy sürgős megrendelést kell elvégeznie, de 10-re, fél 11-re otthon lesz, - felelik az idegenek. - Mi Gábornak jó barátai vagyunk, egy műhelyben dolgozunk, - mondják a habozva álló Petinek, - ha nem hiszi, itt van egy levél, amit Gábortól kaptunk. - Peti megismeri az édesanyja levelét, melyet hozzád írt Gábor, s melyben neked jelenti öcséd érkezését. Erre bekiált hozzám a kupéba: „Gyere Náci, itthon vagyunk.” Leszállunk, az idegenekkel ismerkedünk (az egyiket, ha jól emlékszem Topornak hívják) s elhagyjuk az állomást. Nem messze onnan egy zárt, de meglehetősen rozoga fiakker állt. Ebbe beleülünk, két ember velünk szembe a kis ülésre, egy a kocsis mellé. Az ablakokat fölhúzzák. Lassan mentünk a nagy ködben. Egyszerre erős kloroform szagot érzek. Mi ez? A fejem kábul. Pilláim majdnem leragadnak. Szerencsémre az én oldalamon a kocsi ki volt szakadva. Gyorsan kidugtam a lyukon az orromat és a számat, s tele tüdővel szívtam a friss levegőt. A gazemberek meg akartak fosztani eszméletünktől. Petit bizonyosan meg is fosztották. Szörnyen megijedtem. Láttam, hogy kelepcebe kerültünk. Mit csináljak? Egyelőre meg se mozdultam. Azt hitték, el vagyok kábulva. Egyszerre csak kötelet érzek kezem köré simulni. Hatalmasat kiáltottam, s nagyot ütöttem magam elé a sötétségbe. De éreztem, hogy fej volt. Most a véletlen segítségemre jött. A kocsi a nagy ködben (nyilván a kőbányai uton) árokba ment, s mi kifordultunk. A teteje kétfelé vált. Én az árokba estem, pufámmal turtam az oldalát, s ott hagytam emlékül a bőrömet; az ároktól viszont kaptam ezt a sarat. Lábam megbillent, nagy fájdalmat éreztem fönt, lent, de azért négykézláb azonnal tovább másztam, majd ki az árokból s bicegve ügettem, ahogy csak tudtam. Egy lélekkel se találkoztam, a gazok nem jöttek utánam. Hamar tájékoztam magamat, a fegyvergyár mellett lehettem (preparandista koromból ismerem az egész várost), ott befordultam egy házatlan utcába, hogy esetleg üldözőim nyomomat veszítsék. Most már csak lassan haladtam tovább. Betértem egy kis kocsmába, kimostam az arcomat s vettem egy rossz kalapot (mert földetlen fővel menekültem), az orcámat meg felkötöztem két zsebkendővel. Aztán elindultam ide. Az adresszedet az igazít tudtam, mert Peti megmondta. Ide is találtam, s most itt vagyok. Hol van Peti? Kik rabolták el? Miért rabolták el? Nem tudom.

És Csobot Ignác kifáradva nagyot hörpintett a forró teából. Gábor a pamlagra vetette magát.

- Hogy miért rabolták el? - kezdé lassan - tudom én! Tudod-e, Náci, hogy Petinél kétezer forint volt, amit az anyám küldött?

- Kétezer forint? - hebegé Náci rémulten.

- Annyi, az én egész részem, amit anyám kiadott, hogy megházasodhassam.

- Megházasodhassál?

- Abba töröm a fejemet, - s Gábor gyöngéden magához vonta a piruló Korty Veronkát. Kortyné és Vendel gazda sokat jelentőleg mosolyogtak. Csobot egyszerre látott mindent: szerelmet, viszonszerelmet, szülői beleegyezést.

- Erről nem tudtam semmit, - szólt a meglepett Csobot.

- Még a világ nem tudja. Csak öcsém megérkezése után akartuk elhirdetni, ő hozta a pénzem. S most fucscs! oda a pénz, vége mindennek, legalább jó hosszú időre, - s Gábor szomorúan tekintett menyasszonyára.

Korty gazda azonnal megszüntette föntebbi sokat jelentő mosolyát és szárazon szóla:

- Bizony fucscs, öcsém uram! A színészkedésből nem lehet megélni. Az csak arra jó, hogy hát nem köll befizetni, nekünk.

- Munkája nincs, az esztergályosok strikkolnak, s most a pénzt is elvitték, akin műhelyt nyithatott volna. Már ez is bajos állapot, - s Kortyné gyorsan egymásután sóhajtott vagy négyet.

Csak Veronka nem szólt, Veronka nem sóhajtott. Arca lett csak olyan, mintha a lámpafény sárga üvegen keresztül esnék rá, s kezének a falra vetett éles árnyékán látszott, hogy ez a kéz reszket.

- De hát ki tudta azt, hogy Peti öcsém kétezer forintot hoz nekem? Talán ti a vasuton beszélgettetek róla, s valaki kihallgatott?

- Már hogy beszélgettünk volna, hisz én magam sem tudtam róla semmit.

- Én tudtam, meg az anyám, Peti. Veronka meg a családja... meg az a levél. Az, akit nektek mutattak.

- Hát hová tetted azt a levelet?

- Bezártam a fiókomba. Ott kell annak lennie most is.

- Meg köll nézni, - vélekedék Korty gazda; gyertyát gyújtott, s azzal Gábor és Korty gazda átsiettek az albérlők szobájába. Csobot is utánuk bicegett.

HATODIK FEJEZET.

Proticsán ur.

Az albérlők szobája igen nagyszerű volt, de minden legényes rendetlenség és ridegség nélkül. Látszott, hogy női kéz gondozza, női szem fölügyel reá. Főékeségét egy aranyos fogókkal ellátott háromfiókos sublót képezte. Az asztalnál, mely a közepén állott, egy erőteljes férfi ült s egy alacsony lámpa fényénél valami piros könyvet olvasott.

- Hát már vége van a próbának? - kérdé tompa fahangon az asztalnál olvasó.

- Vége mindennek, - s Gábor a sublóhoz sietve, zsebéből kulcsot vett ki s kinyitotta a legfelső fiókot.

- Megfoghatatlan! A fiók zárva, a levél is itt van. Ugyanazon a helyen, ahová négy nap előtt tettem, - szólt Gábor s anyja levelét a lámpánál szétbontá.

Korty Vendel eleget forgolódott uri körökben, habár csak mint alárendelt is s tudta mi a bonton.

- Csobot Ignác, vidéki utas, - mutatá be Nácit az asztalnál ülőnek, hamarjában más cím nem jutván eszébe. Az ismeretlen fölállt.

- Proticsán Gergely, munkavezető, - mutatta be magát - Badár Gábor lakótársa.

S Proticsán és Csobot kezét fogtak.

Proticsán Gergely hatalmas test volt, valóban arra született, hogy imponáljon azoknak, akiknek a nyers erő imponál. De akik az arcban keresik az imponáló erőt, a vonások szilárdságában, a tekintet élességében, az ajkmetszés formásságában, azok nem ijednek meg tőle. Soha helytelenebbül nem cselekedett a természet, mint mikor ez arc közepébe két kék szemet tett: de ezek is szégyellték magukat e környezetben s lehetőleg mélyen bevonultak odujukba. E környezetet alkották: alacsony homlok, melyből még a haj is elrabolt valamit, összenőtt szemöldök, vastag, beütött orr, széles ajkak. E kék szemek egy gagyogó kis gyermekére nevető ifju nő koponyájában volnának méltó helyükön; az ajkak egy kannibál fejének alkothatnák kiegészítő részét. Ilyen ellentétek voltak Proticsán fején. Hozzá még kis keze és kis lába volt.

- Ez az a levél, akit nektek Kőbányán mutattak? - kérdé Gábor, Csobot elé tartva anyja levelét.

- Ez lehetett. Én nem láttam.

- Peti elolvasta?

- Nem nagyon olvasgatta biz' az, csak megnézte, de azt mondta, hogy anyád írása.

- De anyámnak minden levele itt van! Nem igen szokott ő irogatni s amit irt, azt mind eltettem. Az csak koholt levél volt, titeket rászedtek. De azt mégis tudniok kellett, hogy Peti kétezer forintot hoz! Honnan tudták meg ezt? Megáll az eszem.

Eközben Korty elmondta az egész esetet Proticsánnak, aki szó nélkül hallgatta s végül pár rövid szóval Csoboton és Badár Gáboron sajnálkozott.

Csöngettek a kapun. Korty kiment s csakhamar visszatért azzal a hírrel, hogy a színházi házimester van itt Éjszaki Tihamérért.

- Eh, most még ez a bolondság is itt van a nyakamon. Mit csináljunk?

- Maga menjen vissza a színházhoz, Proticsán ur nyomban elszalad a rendőrségre s följelenti az esetet, Csobot ur pedig szépen lefekszik, ide a maga ágyába, - vélekedék Korty Vendel uram.

Proticsán felüté fejét s szemei egyet villantak, mint mikor a sötét kályhatorokból kicsap a láng.

- Én a rendőrségre? - kérdé érdes torokhangon.

- Egyebet nem tehetünk - felelt Gábor - megteszed, Gergely?

- Meg! - ezt az egy szót lökte ki magából Proticsán s az oly szárazon és keményen hangzott, mintha egy deszkát kőre dobtak volna le.

- Semmiféle pénzről nem beszéltetek Petivel utközben? - kérdé még Gábor Csobotot.

- Ő kérdezte tőlem, hogy hol hordom a pénzemet? Én persze azt feleltem, hogyha van, a zsebemben. Ő erre kijelentette, hogyha nagyobb pénzösszeg van nála, mindig a csizmájában hordja. Ez volt az egész.

Ujra csöngettek a kapun.

- Mennyi csöngetés és semmi kapupénz! - mormogá boszusan Korty. - Hát ugy lesz, ahogy mondtam? Vagy hogy lesz?

- Hát legyen ugy! - felelt Gábor; Proticsán föltette kalabriai kalapját, fölvette köpenyegét s miután egy darabig Csobotot gondolkodólag fixirozta, elsietett. Gábor a színházhoz ment, Korty és Csobot lefeküdtek. De Korty hortyogása már régen betölté az egész lakást, mikor Nácitól még jó másfél óra járásnyira lehetett az álom.

HETEDIK FEJEZET.

A „Vörös lobogó”.

A Józsefváros egyik legérdekesebb része a fővárosnak. A fele Páris, a másik fele Kutyaabagos. Ott, hol a nemzet kincseit őrzik klasszikus oszlopszatu palotában, azon a tájékon a legkisebb ur a báró, kint pedig, hol a kálvária primitív szentképei rinak ki a sáros utca köznapi zajából, már tekintély a milimári, akinek kétlovas kocsija van. A Muzeumkert ingó ágai korintusi oszlopokkal, velencei üvegablakokkal, ázsiai selyemfüggönyökkel, diófa kapuk művészi vasveretével kacérkodnak; a kálvária fasorának meg kell elégedni a polgári jólét földszintes házainak muskátli-virágos apró ablakaival, vagy a munkásnyomor pinceablakaiból kiásító büzös sötétséggel. De tavasszal, ah, inkább lennék a messze kálvária elárvult fája, mint a Muzeumkert rács mögött őrzött hivatalos „növénye”. Mikor a kőbányai-ut tág torkán át bezümmög a sík alföldről a tavasz legelső meleg sóhajtása. Mikor csapkodva nyitogatják ki a gondosan elzárt ablakokat dalos kedvű barna lányok. Mikor az udvarokra óvatosan eresztik ki a kitelelt apró gyermekeket s kiakasztják a csicsergő madarakat. Mikor csattogva verik el a butorok hátán a téli port; mikor a kerítések megtelnek friss mosott fehér ruhával, mely padláson tölté száradáskor a fagyos évszakot; mikor a szomszédasszonyok erőteljes köszönéssel üdvözlnek egymást s pihent tüdejük egész erejével diskurálnak házakon és kerteken keresztül; mikor a téres udvarokon fehérén virágzik az ákác, kertekben nevet a mandulafa s dus lila virágait kínálja az orgona. Mikor egyszerű ifju legény az első ibolyát viszi a leánynak, egymásra kacag a két szempár s minden velök kacag: a virág, a gyermekek, a házak, az ég kék messzesége, a játékos kedvű napsugár. Még a gyári füst is jókedvűen szeszélyes kanyarulatokban uszik a magasság felé... A külső Józsefváros csonkítatlanul élvezheti a tavaszt... A legszegényebbnek is kijut a maga napsugara... S az örvendezők fölött ott áll őrt a kéttornyú sárga plébánia-templom s messze halló ércnyelve minduntalan hirdeti: mulik az idő. Elmult a busz tél, de vigyázatok, a vig tavasz se örök!

A Józsefvárosban, mely hazája a „halbszájtlík”-ra alapított kis kocsmáknak, bizonyos hírnévnek örvend a *Vörös lobogó*, mely a Tulipán-utcának közepe táján fekszik. E hírnevét nem borának, nem is ételének köszönheti. A bor rosszabb, mint akárhol másutt, s étele is csak a legmérsékeltebb igényű gyomrokat elégíti ki: de hírnevéssé teszik kihívó címe s napi vendégei. Vörös betűkkel van a ház homlokára írva: *Vendéglő a vörös lobogóhoz*, s a tulajdonos egykor ki is tűzött oda egy piros zászlót, de a rendőrség bevétette vele. A vendéglős ekkor egy vörös lámpással kárpótolta magát és vendégeit, ami ellen a felsőbbség nem tiltakozhatik, mert csak a világosságot terjeszti, a mire (még vörösén is) nagy szükség van a Tulipán-utcában. Vendégei: munkások és pedig úgy az ártatlanabb, mint a veszedelmesebb mesterségek munkásai.

Az utóbbiak közé a gyármunkások tartoznak, akik külföldiekkel vegyesen százával dolgoznak egy tömegben. Ebből a kocsmából indulnak ki a sztrájkok, innen terjesztetnek a lázító röpiratok s a rendőrség minden héten rendez egy „váratlan” házkeresést, melyről a lapok hasáboakat irnak, a részleteket a „vizsgálat érdekében” titokban tartván. Az igazság azonban az, hogy ezeket a részleteket nem annyira a vizsgálat, mint inkább a rendőrség jó hírneve érdekében szükséges titokban tartani, mert azok a „munkások hitelszövetkezetének” lefoglalt ártatlan könyveiből s egypár igazolvány és foglalkozás nélkül talált mesterlegényből állanak. A könyveket visszaadják, ezeket a legényeket pedig eltoloncolják s a közbéke meg van óva.

A háznak az utcára eső része egy ártatlan kocsmá, ahova még a szomszédos nyárspolgárok, „bourgeois”-k sem irtóznak betérni csöndes borozgatásra. Az épület négyszöget képez, kétoldalt szobák vannak átutazó vagy beteg elvtársak részére, a legbelső rész pedig egy nagyobb

termet rejt, egypár mellékhelyiséggel. Ez a munkások hitelszövetkezetének egyesületi helyisége. Ide járnak mulatni s ennek rugókra járó rejtett falai csak jelszóra nyílnak föl. Ezzel a titokszerűséggel vezetik félre a rendőrséget, mely azt hiszi, hogy - ide oly nehezen behatolván - több titkuk nincs s nem kutat tovább.

Ide hozták a cinkosok az ellopott Badár Petit. Mikor a kőbányai uton a Csobot Ignác által elbeszélte fölborulás történt, akkor Peti már el volt kábitva kloroformmal. Még a zuhanás is csak félig hozta eszméletre, mert puha hórákásra esett. Topornak és Doboznak kisebb bőr-lehámhláson kívül semmi baja sem történt, ellenben Kuvik, aki a kocsis mellett ült, igen hizelgő véleménnyel lehetett a saját fejének keménységéről, mert lezuhanván, egy kőhöz ütötte, anélkül, hogy megrepedt volna. Peti a hóban való fürdéstől s a friss levegőtől lassankint magához tért.

- Még nem vagyok otthon? - kérdé halk hangon.

- Nem! - felelt Doboz s meglökte Toport.

- Hová visznek?

- Gáborhoz.

- De messze lakik. Ugy fáj a fejem. Óh! uff! - erre csönd következett.

A fiu ébredése jel volt arra, hogy kezét megkötözzék s száját betömjék. Mire Peti elhatározta magát, hogy rug, harap vagy kiált, már meg volt kötözve és némává téve.

- Majd te még itt nyekeregsz a mi fülünkbe! - dörmögé Topor. - Hát a másik után miért nem vetette magát valaki?

- Ugyan ki, ha ti nem? - szólt boszusan Kuvik. - Örülök, hogy egy darabban elhozhattam a fejemet.

- Az a szerencséték, - mormogá Topor, - hogy a kapitány csak ennek az egy fiúnak az érkezéséről tudott. Ennek az elcsipését rendelte el. A másik, aki elszökött, az meglepetés. Arról ő se tud semmit. Hát ne is tudjon. Nem szólunk neki semmit. Akit kívánt, ezt beliferáljuk. Tehát kuss!

E szelid intéssel befejezte Topor előadását.

- Hátha az az elszaladt fickó bajt hoz a nyakunkra? - vélekedék Doboz. - Ha például nyakunkra hozza a rendőrséget.

- Kinek a nyakára? Ha egyszer a „Vörös lobogó”-ban vagyunk, akkor már ütheti nyomunkat bottal. Mit tudja az a jámbor, hogy ki szöktette el Badárt?

Amint a külső Stáció-utcába értek, Topor éleset füttyentett. Mintha csak a közel vasut egyik lokomotivja próbálná a hangját.

A sötétségből azonnal egy hasonló fütty felelt, amire Topor megszólalt:

- Doboz! Add elő Badárné levelét!

Doboz elővett egy gondosan őrzött papirost s Topornak nyújtá, aki leugrott s eltűnt a sűrű ködben.

- Pacsirta! - hangzott bizonyos távolságból.

- Itt vagyok! - s Topor a hang felé sietett.

- Sikerült? - kérdé a rejtélyes hang.

- Igen! - felelt Topor.

- A fiu?

- Itt van.

- A levél?

- Nesze.

- Jól van! Vigyázva, előre!

Aztán csönd. Topor visszagázolt a kocsihoz s tovább haladtak.

- Te, Topor, mért olyan sürgős ez a levél a kapitánynak?

- Minden minutában fölfedezhetik, hogy nincs ott, ahol lennie kéne s akkor neki vége.

Többet nem diskuráltak. A kocsi a Tulipán-utcába érkezett. A cinkosok az üres telkekre siettek tehetetlen zsákmányukkal s hátulról csusztak be a „Vörös lobogó”-ba.

Peti éber figyelemmel tekintgetett maga körül. Egy alacsony pincébe vitték, melyben köröskörül 4-5 akós hordók voltak. A legnagyobb hordót rugóval megfordították s ott egy ajtó mutatkozott, mely egy másik pincébe vezetett. Köröskörül fiókos szekrények, a földön tömérdek lim-lom, ruha, mindenféle szerszámok, tolvajkulcsok, balták, fegyverek stb. Innen még egy kisebb szoba nyílt, melyet, valamint a második rejtekpincét, függőlámpa világított. Ezt a kis szobát, úgy látszik, lakták; két ágy, mosdó, ruhaszekrény volt benne, s eléggé rendezettnek látszott. Köröskörül embermagasságra ki volt deszkázva, s puha, vastag szőnyeggel beteregetve.

Az első rejtekpince lim-lomjáról egy pár horkoló férfi ugrált föl az érkezés neszére s kíváncsian szemlélte az áldozatot.

A kis szobában Peti kezét föloldozták, szájából kivették a tölteléket, Topor a vállára ütött s szóla:

- Öcsém, Peti, ez a te lakásod egy darabig. Jó szoba, csak az a baj, hogy nem lehet szellőztetni. A napot ne sajnáld, az mostanában úgy se igen mutatja a sárga pofáját.

- Kinek a rabja vagyok? - kérdi Peti szivszorongva.

- Ahhoz semmi közöd. Ott van az asztalon szalonna és kenyér, ha éhes vagy, egyél, ha álmos vagy, aludjál - ha tudsz.

Ezzel Doboz, Topor, Kuvik, kimentek s Petire zárták az ajtót.

Ime a „Vörös lobogó” nagy titka, melyről a munkásoknak sejtelmük se volt: a tolvajbanda.

Mikor Doboz, Topor és Kuvik megjelentek a „Vörös lobogó” hátsó traktusában, ott a nagy teremben még vigan ment az élet. Munkások ettek, ittak, kártyáztak és lármáztak az asztalok körül.

A füstös helyiségben semmi sem alkalmas arra, hogy a figyelmet megragadja. A levegő fojtó, petróleumszag, keverve szivar- és lámpafüsttel, fűszeres ételeknek, bornak és sörnek illatával, nehezedik a tüdőre.

Az egyik sarokban kasszaforma emelvény, ott trónol a vén Cédulás, a korcsma tulajdonosa, házi sapkával a fején s papucscsal a lábán. Messziről kedélyes hatást tesz a szemlélőre, de ha hanyagul pislogó szürke szemeibe nézel, egy piszkos lelkiismeretet vélsz fölfedezhetni bennök. Leghátul zongora előtt egy vakember ül, s mellette a felesége. Mikor Toporék belépnek, az asszony sug valamit a vaknak, s az a Marseillaisét kezdi, mit a munkások szakadozott dallal kísérek.

- Éljen a szerkesztő ur! - kiált egy pár hang s Doboz kalapját emelgeti.

- Cédulás! - kiált aztán a korcsmárosra, - hozd elő a „Vörös lobogó” legujabb számát.

Cédulás megmozdul, de előbb Dobozhoz somfordál.

- Sikerült? - kérdé tőle sugva.

- Pompásan. A fiu itt van alattunk.

- Mennyi a brutto bevétel?

- Kétezer forint.

- Hol van?

- Ott a fiunál. A kapitány veszi majd el tőle. De hozd már az ujságot.

Cédulás az egyik mellékszobából egy jó csomó ujságot hozott ki. Doboz nyalábra kapta s körüljárt.

- Vegyétek, testvérek, elvtársak és olvassátok; a szent ügy harcosa, a hatalom ostora, a tőke réme, elnyomottak vigasza... Ára tiz krajcár.

E dicső cimekkal fölruházott ujság egy kis könyomatu lap volt, mely tiz-tizenöt frázison kívül egy-egy rossz verset és rossz novellát szokott hozni. Az elvtársak már ismerhették a tőkének e kővel nyomtatott rémét, mert nem nagy lelkesedéssel szurták le a hatosokat.

- Gólyák vannak jelen! - sugá Cédulás Kuviknak s egy csomó, a sztrájk által ide szorított esztergályos-legényre mutatott, kik a „Vörös lobogó” törzsvendégeinek beszédeit mohó figyelemmel hallgatták. Kuvik csakhamar bevette magát egy csoportba, öt perc mulva már szitta a szivarukat, tiz perc mulva itta a borukat s egy félóra mulva tizenkét forintjuk a zsebében volt. Az igaz, hogy a tizenkét forint volt tulajdonosai viszont benne voltak egy Kuvik által homályosan körvonalazott „nemzetközi beteg munkás-segélyegyesületben”.

Topor és Cédulás halkan értekeztek egy csomó piros füzet ügyében, melyet ma hozott egy külföldi munkás Proticsánnak. Ez az anarhizmus kis kátéja volt. Topor egy csomót a maga felelősségére kiosztogatott a jelenlevők között, a többire nézve be akarta várni Proticsán intézkedését.

E közben vagy tiz német munkás elkezdte németül a Marseillaisét énekelni. A vak görcsre huzódó ujjakkal verte az elhangolt zongorát. Mikor már a torkok repedeztek s a hurok pattogtak, abba hagyták.

- Ugyan, mit nyaggatják már annyit azt a nótát, - szólt bele Puzdra, egy fiatal esztergályos, - jobb lesz bizony, ha rágyujtanak valami szép magyar nótára.

- Nix magyar nóta, - szólalt meg egy vékony, öreges ember, akit, mivel minduntalan hol a kezét, hol a lábát törte ki, munkáskörökben Ibriknek hívtak, - maga internacionalista, anarkista, aztán magyar nótát akar énekelni?

- Hát ha maguk itt egész este németül gajdolhatnak, akkor én is danolhatok tán egyet a magam nyelvén? - szólt Puzdra mérges vállvonással s egypár fiu helyeslőleg bólintott rá.

- Micsoda „magam nyelvén?” Hát van magának nyelve, hát van az internacionalistának nyelve? Nincs, elvtársak. Itt nincs francia, magyar, német, tót, vagyunk mindnyájan internacionalisták. Hát maga mi?

- Én is internacionalista vagyok, de magyar internacionalista.

- Hallottátok, elvtársak, ő magyar internacionalista! Hahaha! - s Ibrik ur és „parteigenossen”-jei nevettek.

- Az hát, - felelt boszusan Puzdra, - s ha a ti internacionalizmustok abból áll, hogy legyenek veletek német s vessem le magyarságomat, akkor csak tartsátok meg magatoknak, nekem nem kell.

- Te tán még a hazádat is szereted? - kérde Doboz, aki már szerencsésen tuladott a „Vörös lobogó” összes példányain.

- Ezt a drága szép hazát ne szeretném? Olyan hitvány embernek ne tarts.

Doboz számított erre a feleletre. Rögtön állásba vágta magát s hamis páthosszal kiáltá:

- Drága? Szép? Tudod, mi a drága? A hus drága, a ruha drága, meg a szivar drága, ezért élsz te kenyéren, ezért jársz hideg télen könnyű, piszkos ruhában, ezért szisz komisz kapadohányt! Tudod, mi a szép? Az az akasztófa, melyre föl van huzva az a gyáros, az a majszter, aki nekem, neked, meg Topornak, meg Kuviknak s mindnyájunknak lehuzza a bőrét, s kénytelenek vagyunk nyomorogni, étlen-szomjan csatangelni, sztrájkolni.

A munkások hangos helyeslésbe törtek ki, Puzdra egy darabig a bajuszát harapdálta, aztán megszólalt:

- No jól van, szerkesztő ur, köztünk tehát az a különbség, hogy magának csak a hus drága, nekem meg a hazám drága. Annál jobb magának; de szívet azért még se cserélnék magával.

Doboz elkezdte a mellét döngetni.

- Ezt a nagy szívet, mely az egész emberiségért dobog, adnám oda a te snasz szivedért? Soha! Elvtársak, se apám, se anyám, se hazám, az én apám a vörös lobogó, a szent ügyé vagyok. Éljen az internacionale!

A munkások viharosan éltették Dobozt. Csak Puzdra kiáltott bele gunyosan:

- Éljen a „Vörös lobogó!” Egy szám ára tíz krajcár, - mire többen nevetni kezdtek.

- Minek eresztetek be ilyen izgága embert? - sugá Doboz Cédulásnak.

- Eddig nem kapcáskodott, csak ma kezdte. Majd gondoskodom róla, hogy többet ne alkalmatlankodjék. Még megriasztja báránykáinkat, - felelt Cédulás, majd hozzá tévé, - te nem láttad Katát?

- Nem!

- Valami új vállalat után járhat. A kapitány mikor jön el?

- Valószínűleg még az éjjel.

A középső ajtó hirtelen föltárult, s egy őszbe csavarodó, ráncos képű munkás rohant be rajta. Hirtelen megállt s végig nézett a társaságon.

- Mulattok, daloltok, isztok? Pedig inkább busulnátok, jajgatnátok.

- Mit akarsz vén Sörfőző, - szólt egy fiatal munkás, - majd busulunk, ha rászorit a vénség.

- Ugy látszik, még nem tudják a Szilaj testvérek halálát?

- A Grossmann-gyárból? - kiáltott föl Puzdra fölugorva.

- Onnan. Ma este mind a hárman agyonlőtték magukat.

A munkások Sörfőző körül csoportosultak. Halotti csönd lett. Majd kitört a zivaj.

- Miért? Hogyan? Miképp? Hol? - ezek a kérdések ostromolták Sörfőzőt.

- A legfiatalabbiknak ma délután egy gép összetörte a kezét. Nyomorék lett. Testvérei hazavitték s aztán visszatértek a gyárba, hogy szabadságot kérjenek öcscsük ápolására. A

gyáros nemcsak hogy ezt megtagadta tőlük, hanem kijelenté, hogy az öcs minden fizetség nélkül el van bocsátva, mert a maga hibája okozta szerencsétlenségét. A két Szilaj kért, majd fenyegetőzött, a gyáros gorombáskodott. Erre a két testvér megfogta s kidobta az ablakon. Első emeletről esett s csak a lábát törte ki. A Szilajok hazamentek, eltorlaszolták magukat s mire a rendőrség (melynek följelentették őket) betört hozzájuk, mind a három halva volt. Agyonlőtték magukat.

- No hát mért nem daloltok? - kérde Sörfőző, látván a megdöbbenést, mely az arcokon tükröződött.

- Ez borzasztó! - hebegte Puzdra, - legjobb barátaim voltak.

- Le a gaz gyárosokkal! - orditá Doboz tele torokkal.

- Ez semmit sem használ, tenni, nem kiabálni kell, - mondá Sörfőző; - oszoljatok szét, s vigyétek el a hírért mindenfelé a munkások közt. Jelszó: A temetésen mindnyájan ott leszünk.

Sörfőző távozott.

- Ott leszünk! - kiálták a munkások, s a társaság lassan, heves beszélgetések közt oszlani kezdett.

Az az ajtó, ahonnan Toporék is megjelentek, hirtelen fölnyílt s berohant Proticsán. Egy asztal körül ültek Topor, Kuvik, Cédulás, Doboz, a háttérben a vak jártatta ujjait a zongorán s valami halk ábrándot csalt ki belőle. A felesége mellette ült, s ujságot olvasott. Más senki se volt már jelen.

- No valahára itt vagy, - szólt Topor, - a fiu már odalent eped utánad.

- Szép bajt hoztatok a nyakamra, mondhatom, - kezdé Proticsán, minden bevezetés nélkül.

- Talán a levél?

- Eh, azt visszatettem idejében. Hanem az a Csobot, aki elszökött tőletek.

A három cimbora egymásra nézett.

- Oda jött a nyakamra, a lakásomon van s minden veszedelemben forog.

- De a kétezer forint itt van, kapitány. Mit akarsz még egyebet? - kérde bámulva Topor.

- Azt én tudom. A fickót el kell csipnünk. Ki van itt még a bandából?

- Mi négyen, aztán Ficsur és Foltos lent alusznak a pincében.

- Eredj le, Kuvik. Küldd föl a két legényt s hozz föl két teljes rendőrbiztosi ruhát; Ficsurnak mondd meg hogy csipje ki magát civilbe. Gyorsan!

Kuvik eltűnt.

- Veszedelmes dolog lesz ez, kapitány, - mondá Topor a türelmetlenül föl s alá járó Proticsánnak.

- Hamarjában fölhozhatnád a 2000 forintot, kapitány s megosztozhatnánk rajta, - indítványozá Doboz.

- Nem érek rá, majd holnap.

- Hallottad kapitány, hogy a Szilaj testvérek megölték magukat? - kezdé Cédulás.

- Mi közöd neked ahhoz, vén orgazda? - vetette oda félvállról Proticsán.

- Meg-meg röpiratok is gyűttek ma Bécsből, - szólt újra Cédulás.

- Pokolba evvel a komédiával, unom és terhemre van, le kell már rázni a nyakunkról.

A cimborák elhallgattak. Kuvik megjelent a kivánt ruhákkal és emberekkel. Ficsur egy jól öltözött, csinos arcu fiatalember volt, akit urhatnámságáért nevezték el társai „ficsur”-nak.

Proticsán gyorsan rendőrbiztosi ruhába bujtatta Foltost és Cédulást, bár ez utóbbi erősen vonakodott s Toporékat biztatta; de ezeket most Proticsán nem használhatta, mert Csobot ismerte a fizimiskájukat.

- Ficsur, légy okos és urias, te most civilbiztos vagy. Készen vagytok? A többire utközben megtanítalak. Topor, a Peti gyerekre vigyázzatok, de hozzá ne nyuljatok. Gyerünk.

NYOLCADIK FEJEZET.

Mely kompromittál egy közmondást, mert Proticsán másnak vermet ás és nem maga esik bele.

Proticsán és emberei óvatosan, de sebesen haladtak a néptelen utcákon keresztül. Lehetőleg arra irányozták utjokat, amerre nem igen találkozhattak eleven lélekkel, bár ilyen csuf időben csak határozott gazok (akiktől ők nem tarthattak), vagy azok hivatalos üldözői, a rendőrök csatangelhettek csak az utcákon, s főképp az utóbbiak elkerülésére fordították minden figyelmüket. Amennyire lehetett, közel tartották a fülüket Proticsán gyorsan járó szájához, mely oktatta őket, hogy mi leszen most a teendőjük? Ficsur nagyokat ugrált örömeiben, mikor a tervet megtudta, s jó kedve csak akkor hagyott alább, mikor úgy vágódott egy lámpás nélkül felejtett sötét oszlophoz, hogy kalapja messze elgurult. Proticsán még kérdéseket is intézett embereihez, majd az azok által fölített kérdésekre felelt s minden eshetőségre elkészíté őket. Így közeledtek a Borju-tér felé. Proticsán még egy lámpás alatt megállítá embereit s pár jelet állapítottak meg, melyek által még a kihallgatás alatt is érintkezhessenek.

- Aztán hová vigyük a fiut? - kérdé Ficsur.

- A „Vörös lobogó”-ba, s zárjátok a pincébe, de ne össze a másik fiuval. No, Ficsur, ha ezt jól megcsinálod, akkor nyugodtan halok meg, mert méltó utódra hagyom a bandavezetést.

Ficsur szerényen, de önbizalommal mosolygott.

- Ne félj semmit, kapitány. De miért akarod te ezt a Csobotot mindenáron eltenni láb alól? Hisz a pénz a kezeid közt van már!

- Elégedjél meg azzal, hogy ott nagyon utamban van. Különben, - s a fickó füléhez hajolt, - ezért a vállalatért ötven pengő üti a markodat.

Ficsur többet nem kérdezősködött.

A Liszt Ferenc-utca sarkán hirtelen egy rendőrőrjárat toppant eléjük. Proticsán gyöngén hármat sziszszentett a fogai közt, s ideje volt, mert társai már kereket készítettek oldani.

Az őrjárat vezetője lóháton volt s csak úgy a ködön keresztül nézett le vélt kollégáira. Csapatja mögötte állt.

- Maga az, Csipős? - kérdé a lóhátas.

- Igenis, - felelt Ficsur, ki egy sállal jól becsavargatta a száját.

- Mit csinálnak a munkások erre kint?

- Isznak és káromkodnak, - felelt Ficsur, a sálba fojtott hangon.

- A rézfán fütyülőjét! Nekem meg csak a káromkodás marad meg egész éjjeli élvezetül. Hová megy?

- Ide nem messze visz ez a jó ember. Kicsipek egy rántottát egypár társa közül.

- Rántottát? Puskások nélkül? Torma, Ballajtó! - szólt hátra fegyveres csapatjához, - egy, kettő, jobbra át, biztos ur Csipős kíséretéhez.

(Ez a rántotta pedig nem tojásból van, hanem eleven husból s a polgári életben úgy hívják, hogy: garázda verekedő.)

- Azt hiszem, nem lesz rájuk szükségem.

- Azt nem lehet tudni. Csak vigye magával s tartsa meg őket. Reggel majd beszámol velük a IX-ik kerületi kapitányságnál. Szervusz.

A csapat tovább haladt Proticsán is elindult a magáéval, leghátul cammogott nagy nehezen a két igazi rendőr. Ficsur és Proticsán meglehetősen elszontyolodottaknak látszottak.

- Legjobb lenne leütni őket s bedobni valami üres telekre, - sugá Ficsurnak s Proticsánnak Cédulás.

- Az veszedelmes, - felelt Proticsán, - mást kell gondolni. - Ficsur! ostoba rántottáddal meglehetősen elrontottad a dolgot.

- Torma, - szólalt meg egyszerre Ficsur kissé hátra maradva - én magát nem ismerem.

- Hogy is ismerhetne, kérem? Sem engem, sem Ballajtó komámat. Mink már régen Budán szolgálunk, csak ma este rendelték át Pestre, mert hát - aszongyák - a munkásokra köll vigyázni. Azt beszélük, hogy föl akarják gyújtani a Grossmann gyárát.

- Csunya világ készül itt, - szólt bele Ballajtó koma s hangjában benne volt egy nyugalmból kizavart budai rendőr összes keserősége.

- Ha éppen kívánczoknak, haza mehetnek, - szólt Ficsur - mi el vagyunk látva revolverekkel s nincs szükségünk egyéb segítségre.

- Azt mi nem merjük tenni, mert ha valami baj lesz, mégis csak minket vesznek elő.

- Elvállalok minden felelősséget, - szólt Ficsur megállva.

- És mégse lehet! - nyögött nagy sóhajtással Ballajtó - biztos uré a felelősség, az igaz, de miénk a büntetés. Így szokott az mindig lenni, tudjuk már.

S a puskatussal nagyot ütött egy ház oldalára.

Proticsán homloka izzadni kezdett. Ficsur halkan füttyörészett, ami nála izgatottságot jelentett. Így értek a borju-téri ház elé s Proticsán kétszer erősen becsöngetett. Ficsur abbahagyta a füttyörészést, kettőt nagyot toppantott a földre, azután homlokát csapkodta s végre a két budai rendőrhöz fordult:

- Egy nagy büneset ügyében kell kihallgatást tartanom. Csak szigoruan utasításaimhoz tartsák magukat, különben minden meghiusulhat.

- Igenis, értjük!

- Még mindig volna idő elillanni, - sugá dideregve Foltos, aki eddig egy szót sem szólt.

- Ha megpróbálsz, lelőlek, - sugta vissza Proticsán - csak mindenki jól játssza a szerepét és semmi baj sem lesz.

Korty Vendel kinyitotta a kaput s elhült a rendőri hatalom láttára.

- No, Korty ur, itt a kihallgatás a nyakamon, hozom az egész rendőrséget, - sugta Proticsán Vendel gazdának.

- Uram fia! ennyi ember. A főkapitányság ugyancsak pazarul bánik a rendőrökkel. Sok lehet neki, - s Korty lakásába kalauzolta a csapatot.

Gábor már otthon volt s ágya szélén ülve, a lehető legnagyobb csüggedtség közt várta Proticsán hazaérkezését. A váratlan kettős csapás: öcscse eltűnése s a kétezer forint ellopása mélyen sujtotta őt.

Náci, fájdalmai s izgatottsága csillapulván, jóízűen aludt Proticsán ágyában, mikor a csapat megérkezett. Ficsur Tormát és Ballajtót a konyhában hagyta, a többiek beléptek ez albérlők szobájába.

Ficsur ünnepies és szigorú képet vágott.

- Proticsán Gergely, - kezdé a gaz fickó, papirosokat teregetve ki az asztalon - egy ritka és vakmerő bünesetről tett jelentést. Szükségesnek mutatkozott ennél fogva azonnal megindítani a vizsgálatot s minthogy tanuként szereplő Csobot főntnevezett Proticsán állítása szerint meg van sebesülve, a rendőrség a kihallgatást kénytelen helyben eszközölni.

Ficsur úgy beszélt, mintha olvasta volna. Meglátszott, hogy nagy praxisa van a büntető-igazságszolgáltatás terén: négyszer volt becsukva lopásért s a végtárgyalásokból igen sokat tanult.

- Badár Gábor lépjen elő! - folytatá Ficsur s intett - beszélje el a körülményeket, mint panaszos és károsult fél.

Gábor elmondta szépen, hogy ő öccsét és kétezer forintját siratja.

Ficsur a papirosaiba nézett s szóla:

- Elég! Csobot Ignác tanu! Beszélje el az egész esetet.

Náci nekifohászkodott s lehetőleg nagy feneket kerítve a dolognak, hozzáfogott, gondosan részekre osztva az elbeszélést.

- Elég! - szólt Ficsur, aki szorgalmasan jegyezgetett - most feleljen meg a következő kérdéseimre.

S valami tíz kérdést intézett Nácihoz. Náci valamennyire megfelelt, ekkor Ficsur összecsapta papirjait s szóla:

- Csobot Ignác, maga a törvény nevében foglyom.

Náci hátratántorodott, Gábor fölugrott, Proticsán előre lépett.

- Én fogoly? - hebegé elképedve a jó fiu.

- Igen, maga. Összevetve a vallomásokat, az a gyanu nehezedik belőlük magára, hogy az egész szöktetés hazugság, melyet maga gondolt ki, mindnyájunk félrevezetésére s Badár Pétert, a 2000 forintjával, maga tüntette el.

- De kérem, az lehetetlen, - szólt Gábor - én a vesztes fél, az öccsét vesztett testvér, a pénzt vesztett károsult, én jótállok Csobot Ignácért, aki barátom és rokonom.

- Biztos ur, - kezdé Proticsán - örültség ilyent még csak gondolni is. Hát akkor miért jött volna egyenesen ide Csobot ur?

- Hallgassanak! Ennek a hallatlan bünesetnek, melyben embert és pénzt lopnak egyszerre, földerítésére csak egyetlen kiindulási pontunk van s ez Csobot Ignác. Őt tehát nem szalaszthatjuk ki kezünk közül. Emberek, szedjétek össze holmiját s ha ellenkezik, kötözzétek meg.

- Hallja az ur, ez gyalázatos egy eljárás, egy becsületes embert éjnek idején elhurcolni, - szólt Proticsán.

- Fogja be a száját, mert magát is rögtön beviszem - kiáltá Ficsur s az asztalra ütött - nem tűrök semmi ellentmondást. Ha becsületes, majd kiderül az ártatlansága.

A zajra kinyílt az ajtó s a két becsületes budai benyújtotta föltüzött szuronyát.

- Biztos ur Csipős, mi is itt vagyunk ám, ha az a bitang ellenkeznék, - szólt Torma.

Mikor Ficsur előtt a két rendőr megjelent s őt Csipősnek szólitotta: valami gondolat villant át az arcán s különös mosolyra nyitotta a száját.

- Ballajtó, Torma, fogják közre ezt az urat, - s a már téli kabátot öltött Csobotra mutatott. Cédulás és Foltos összerakták Csobot holmiját s hátukra szedték.

- Ficsur! - sugta Proticsán, míg az udvaron áthaladtak - száz forintot kapsz; de most hogyan szabadulsz meg a két rendőrtől?

- Átadom nekik Csobotot s bekísérik a központba. Ez lesz a legnagyobb.

- Hogyan?

- Hát én most Csipős civilbiztos vagyok. Tehát ez a derék Csipős irt egy izenetet, hogy Csobot Ignácot csukják a központi épület, udvari rész, b) tömlöcébe. Ismerem ezt a helyet, ott egy-két hétig elül, anélkül, hogy valaki észrevenné. Elég, ugy-e, ha ennyi időre elsikkasztjuk? Itt a Csipős írása, - s megmutatta az éppen most irt cédulát.

- Ficsur, százötven forintot kapsz.

Proticsán kaput nyitott, még egyszer megszorította Csobot kezét s melegen mondá:

- Bizzék ártatlanságában és barátaiban.

A kapu becsukódott, Proticsán hallgatózott. Ficsur hangját hallá.

- Torma, Ballajtó, vigyék a központba. Ha el akar szökni, lőjjék le. Ezt a cédulát pedig mutassák be az inspekciónak.

- Előre atyafi! - mordult Torma, s a becsületes léptek távoztak.

- Mi pedig ezzel a kis cók-mókkal el a „Vörös lobogó”-ba, - szólott újra Ficsur.

Röhögés, gyorsan távozó léptek, a gazokéi. Proticsán maga is jóízűen nevetett s magában mormogá: „Ettől megszabadultam.” Aztán összeszedte vonásait s visszament szobájába.

KILENCEDIK FEJEZET.

Idill.

És aludtak mindnyájan, mert az álom jóltevő tündérének nem lehet ellenszegülni. Megtöri a testet, melybe éberséget ver valami lelki fájdalom, ellankasztja a feszült idegeket, elzsibbasztja az érzékeket, a fül siket, a szem vak lesz, megitat a Lethe vizéből, s nyugodt pihegéssel alszol, míg lelked viharai mohón lesik ébredésedet, hogy újra kezdhessék benned dulásukat.

Gábor aludt, feledett és álmodott. Feledte a jelent, a keserűt és álmodta a multat, az édeset, a szerelmeset.

Azt hiszem, mindnyájan voltunk szerelmesek az életben halálosan. S hogy a szerelem Istene nem romboló, mint Siva, hanem teremtmő, mint Visnu, bizonyítja az, hogy nagyon kevesen halunk bele.

Gábor szerelmes volt. Nem uri divat szerint, de a maga egyszerű módja szerint ő is halálosan szerette Veronkát. Az Ózinger-vendéglő termei tudnának beszélni e szerelem kezdetéről. Az Ózinger az a külső Józsefvárosnak, ami a Vigadó a fővárosi sociétének. Legnépszerűbb báli helyiség. Az esztorgályoslegények rendeztek ott műkedvelő előadással egybekötött táncestet, temetkezőegyesületek javára. Műkedvelő előadásul a Szigetvári vértanukat hozták színre Jókaitól, a Nemzeti és Népszínházról kikölcsönzött öltözetekben. Gábor is játszott egy ifju magyar hőst, akinek Sziget veszedelmén kívül még az is nyomta a lelkét, hogy nem fért rá a szinpadra s csak a szinfalak mögött vihetett véghez nagyobb öldöklést a polgári életben esztorgályozó mohamedánok közt. De, amint az utolsó görög tűz lángja kilobbant s a székeket hirtelen elrakták, Gábor ledobálta mentéjét s a program következő pontjában, t. i. a táncban, már nagyobb tevékenységet szánt magának. Ekkor ismerkedett meg Korty Veronkával s mintha a szinpadon ellobogott összes tüzek egyszerre az ő szívében gyultak volna újra föl.

A lány szép volt, olyan szép, mint amilyen szépnek egy gyermek találhatja Hófehérkét, mikor karácsony estéjén lázas elragadtatással bámulja a ragyogó karácsonyfa alatt, az éppen most kapott képeskönyvben. Szüzsies volt, mint a gyermek álma, szerény, mint a hold, mely bátor-talanul föltűnik az ég peremén, mielőtt a nap még végképp lebukott volna. Csakhogy ő nap létére volt ilyen holdszerény. Legalább Gábor napjának választotta s keringett körülötte szakadatlanul. Nem kurizált, mint zajosan hiphoppozó társai, de nézte folyton, szelid barna szemeivel, néha-néha mulattatta őt, majd táncra vitte, legyezőjét fogta s vigyázott rá. De egyébire is kiterjedt figyelme. Korty néninek négyszer hozott limonádét, Korty bácsit háromszor kínálta meg szivarral, Veronkának vizet és cukrot hozott s együtt vacsorált a familiával. A cigánnyal elhuzatta Veronka nótáját, Korty bácsival kvaterkázott s mikor a bál végén bucsuzott, Kortynének kezét csókolt, mire az asszonyság meghívta, hogy látogassa meg őket. Gábor karját nyújtotta Veronkának s hazáig kísérte a családot. A kapuban újabb csók (természetesen Kortyné kezére) s hatalmas kézrázás Korty bácsival.

- Legyen szerencsénk mielőbb! - bucsuzott el Kortyné.

- Ha Veronka kisasszony is megengedi -

- Óh kérem, akit a mama hi, azt én is szívesen látom.

- Akkor majd bátor leszek, - s ezzel Gábor dagadó kebelével távozott. Nem is feküdt le az éjjel. Azt hitte, hogy ma már nem érdemes, mert hisz egészen kihajnalodott. Pedig még sötét volt. Szívében hasadt a hajnal.

- Derék gyerek ez a Badár, - szólalt meg odabent Korty ur, az utolsó füstfelhőket élvezvén az ajándékszivarok legutolsójának végéből.

- Igen udvarias, szeretetreméltó fiatalember, - tette hozzá Kortyné, kinek fogai alatt még az ajándékcukor ropogott, - ugy-e Vera?

- Az! - felelt a leány szárazon s lebontotta haját, a szökét. A felelet rövid volt, de ki tudná megmondani, hogy a sziv milyen hosszú, milyen meleg gondolatot fűzött hozzá?

Badár Gábor gomblyukában egy rózsát vitt el Veronka mellbokrétájából. Tehette: szivet hagyott helyette cserébe a lánynál.

A benyomások, úgy látszik, kölcsönösen kedvezőek voltak, s Gábor, amint lehetett, sietve megtette első látogatását Kortyéknál.

Gábor, mint arról már az első fejezetben értesültünk, igen jó nevelésben részesült, s nyílt, világos esze, gyors fölfogása volt. Könyveket olvasott, eljárt a színházakba, az iparoskör föl-olvasásait mindig meghallgatta, s ami szabad ideje volt, azt gondos önképzésre fordította. Mesterségén csüngött, mesterei szerették, megbecsülték és eléggé fizették, mert nem bízhattak rá olyan nehéz munkát, hogy kitünően el ne végezte volna. Vándoréveiben elgyalogolt Párisba s megtanulta a nagy nemzettől azt az izlést, könnyedséget, a holt anyagba a léleknek, szellemnek azt a belehelését, mely e nemzetet valóban nagygyá teszi a többiek fölé. Azután hazajövé, itthon dolgoztatott, szerényen, alig tudva saját értékét egész nagyságában s nevetve azokat a kollégáit, kik Párisba kivitték a józan magyar eszüket s visszahoztak egy a vörös szintől megvadult beteg rajongást s az égő petróleum szagát.*

Első látogatásakor természetesen a bálról beszélgettek, kölcsönösen kérdezősködve a hogyan-mulatas felől. Vera mindent dicsért, Kortyné mindent gáncsolt, nehogy úgy lássék, mintha - dicséretekre esvén - ő az Ozinger báljánál elegánsabbat soha sem látott volna, Korty az italokkal foglalkozott bővebben, s gyalázólag, oly hangon, mintha fél vagyona ment volna el rájuk azon az éjszakán, holott amit ittak, azt Gábor fizette. Gábor miután kijelentette, hogy ő soha olyan pompásan nem mulatott, fogta a kalapját és haza ment.

Második látogatásakor Gábor azt pedzette már, hogy nem jönnek-e el az esztergályoslegények második temetkezési báljára? A szóbeszéd akkor tehát a körül forgott, hogy Vera moll ruhája milyen lesz a kimosás után s zöld vagy kék slajfnival lesz-e impozánsabb? Végre megállapodtak a rózsaszín slajfniban, Gábor vette a kalapját és eltávozott.

Gábor úgy érezte magát, valahányszor Kortyék lakásába belépett, mint egy hegy tetején napkeltekor fölébredt ember. Negyedik látogatásakor kiderült, hogy ennek a hegynek a tetejéhez ő közelebb is lehet. Az albérlők szobájában akkor két jó barát, két betűszedő lakott, az egyik meghalt s a másik nem akart ott maradni a gyászemlékü helyen. Legalább ezt hirdette barátjainak; de az igazság az volt, hogy lejjebb akarta srófolni a szoba árát, azon ürügy alatt, hogy éjjel örökké fölcseppet. Kiköltözött s Gábor rögtön elfoglalta a helyét, minthogy a Korty-család egyetlen tagjának sem volt ellene kifogása. Az igaz, hogy Veronkát meg se kérdezték.

Gábor beköltözött s ezután Vera téli estéi nem voltak olyan unalmasak. Mig ő és anyja szorgalmasan varrogattak, kötögettek pénzért, Gábor apró kis disztárgyakat faragott vagy Párisról beszélt s a magával hozott képeket magyarázta a nőknek. Korty bácsinak krétával le is rajzolta Párist, de nem imponált neki, mert kijelenté, hogy nagyobb annál Májland városa, melyet ő is látott, mikor a forradalom után besorozták cserepárnak. Majd elővett Gábor egy

* A hetvenes években a párisi kömmün forradalmának a hatása alatt állt a munkásnép egy része, s a vörös Internacionálét egészen másképp értelmezte, mint ma a szocializmus szervezetében. Budapest, 1885. (A szerző.)

könyvet s hangosan olvasott belőle, amit Korty bácsi arra használt, hogy átsomfordált Gábor szobájába s a pipáját megtöltötte annak jóféle dohányával.

Gábor nem sajnálta a dohányát, mert Kortynak ezen dohányos kirándulása nyújtotta egyszer a kedvező alkalmat a vallomásra. Kortyné vizitben volt egy barátnőjénél, akinek a nagynénje halt meg, aki voltaképp a kérdéses barátnő unokahuga volt, de kora ki lévén írva a koporsóra, tanácsosnak látszott őt nagynénivé előléptetni; Gábor olvasott, Vera varrt s Korty bácsi somfordált.

Gábor megfogta a leány kezét, Vera nem varrhatott, Gábor lecsókolta a száját, Vera nem kiálthatott, a két szempár közről egymásba nézhetett s Ámor isten kacagva suhant ki a szobából: itt rendben van a dolog. Szájuk nem szólt semmit, de tisztába hozta a dolgot a szemek ékesszólása.

A visszatérő Korty a fiatalok zavarából (pirulás, remegés, hebegés stb.) azt vehette volna észre, hogy az albérlő ur a hónapos szobához még egy kis kamarát csatolt, ami neki nem dukál: a házi kisasszony szívekamráját. De Kortyt a dohányban járt rossz lelkiismeret nyugtalanította s így nem volt elég hidegvére a fürkészésre.

A később hazatérő Kortynét pedig annyira elfoglalta a főntemlitett haláleset, hogy ezzel traktálta egész este a hallgatóságot s még ha Gábor és Vera be akarták volna vallani előtte szerelmüket, még akkor sem juthattak volna szóhoz. Ők pedig dehogy vallották!

Ekkor jött oda Proticsán lakótársnak Gábor mellé. Gábor egy pár év előtt ismerkedett meg vele Bécsben s az ismeretséget Budapesten is folytatták. De sem mesterségük, sem mulatságuk nem volt közös. Proticsán többet kóborolt, mint dolgozott, a munkások előtt tekintély volt, azt mondták, hogy „Párisból és Londonnal” összeköttetésben áll, minek következtében úgy néztek rá, mint az ezredben egy egyéves önkéntesre, a kinek sógora az ezredes. „Előkelő összeköttetések.” Szóval Proticsán egy napon betoppant Kortyékhoz s fölvette a Gábor szobája felét, mert Gábor nem tudta az egésznek költségeit viselni. Mert akkor ütött ki a sztrájk s neki ugyan semmi baja sem volt a gazdájával, de az „esprjt de corps” őt is kényszerítette a munka abbahagyására. Gábor hazulról soha sem kért pénzt, még most sem. Inkább beállt színésznek Tátraihoz, amire - ezzel tartozunk neki - főképp az birta, hogy Kortyné és Vera szenvedélyesen szerettek színházba járni. De mikor azon az emlékezetes estén Verával tisztába jött, rögtön irt haza Kocsárdra az anyjának, hogy küldje el a jussát, mert házasodni és műhelyt állítani akar. Gábor családfő volt, mióta az öreg Badárt megboldogultként emlegették s anyja nem tehetett egyebet, mint fiának elküldeni anyai áldását, 2000 forintját s az öcscsét. Vakon szerette és megbízott benne. Ha azt beszélte volna Gábor jövőbelijéről a kocsárdi pletyka, hogy az nem más, mint Lucifer nagyanja, Badárné akkor is meg lett volna győződve, hogy az a legszebb, legkedvesebb és legbecsületesebb lény a világon. Mialatt Petit utnak indította, azalatt Gábor is elvégezte dolgát Kortyékkel, akiket megismertetett családi és vagyoni körülményeivel s bár a családi körülmények (Kortyék szemeiben) hagytak fönn kívánni valót, a vagyoni körülmények fölülmulták a várakozást. Akkor jött Badárné levele, mely örvendett a dolognak, csókoltatta a Veronkát, jelentette Petinek és a kétezer forintnak megérkezését. Igérte, hogy a lakodalomra disznót öl s ő is fölmege. Mindezekről senkinek sem szóltak, még Proticsánnak sem, aki különben néma és hideg lakótárs volt s mélyen ülő szemeivel érzéketlenül nézte a világot. A boldog Badár nem törődött vele, de Veronika fázott tőle s olyan hatást tett rá Proticsán, mint az áldozatát leső éhes pók... Ekkor jött a ködös éjszaka az ő eseményeivel s Gábor napsugáros egét is éj és köd borította el.

TIZEDIK FEJEZET.

Tátrai Kárpát és Kara Musztafa.

Reggelre szétszakadt a köd s a ködből az első, ami a Borju-téren kibontakozott, Tátrai Kárpát színháza, a második Tátrai Kárpát maga volt.

Bár az éjjeli próba sokáig tartott s utána még a *Makkhetes*, sőt a konkurrens *Makkdisznó* meglátogatása következett, azért Tátrai reggel nyolc órakor már színháza előtt sétált föl s alá. Balvállára vetett köpenyege eltakarta nyárspolgárias termetét, ellenben a legpehelyszerűbb szőrformátumoktól irgalmatlanul megfosztott arcán (a nap is éppen kelőben lévén) kitűnő világításban jelent meg egy saját találmányu keserű mosoly, mellyel a *Fekete orvos* negyedik fölvonásában szokta hasogatni a sziveket és veséket.

Kárpát nagy léptekkel járt föl s alá, s a laikus habozás nélkül azt mondaná rá, hogy meg van bolondulva, míg színészei épp úgy habozás nélkül azt mondanák, hogy Kárpát izgatott. A Borju-tér ötven kofája közül negyvenkilenc randevut sejtett Tátrai kitartó várakozása alatt, de mily irtóztatóan kinevette volna őket Tátrai, ha megüti fülét a gyanu! Felsütött haj nélkül, csokortalan nyakkendőben s oly mindennapi pose-ban randevu! Ah, jámbor lelkek!

Tátrai tehát ezuttal nem légyotton settenkedett. Izgatottan leste a percek mulását nagy pakfon óráján.

A járókelő Kárpát a cirkusszal egybekötött panorámás fabódéja felé lövellt olyan tekinteteket, mintha onnan várná pl. Duncan szellemét.

Ezalatt a kétemeletes házban, hol a mult éjjel az elfogatás történt, Badár Gábor már teljesen felöltözködött.

Proticsán félszemmel sandított ágyából a legényre s végre megkérdezte:

- No, Gábor, mit készülsz tenni?

- Megyek a rendőrségre és kiszabadítom Nácit, - ezzel elhagyta a szobát s átsietett Kortyék-hoz, akik éppen reggeliztek.

Amint Gábor kihuzta lábát a szobájából, Proticsán azonnal kiugrott az ágyából és sebtiben öltözködni kezdett. Az öltözködéské fordított idő legnagyobb részét tükre előtt töltötte. Gondos frizurát készített, bajusza szálait elrendezgette, valami pacsulit öntött magára, nyakkendőjét szép csokorra kötötte s látszott, hogy meg van magával elégedve.

- Most te következel, tudós ifju, uri beszédü majom, - mormogá a fogai közt, megvetőleg rugva egyet az ajtó felé, - az ügyedet meglehetősen elrontottam, most jövök én, Proticsán Gergely.

Az ajtó nyílt odakint. Veronka kosárral karján nyilván a piacra ment. Gábor hozzászegődött s együtt hagyták el az udvart. Proticsán fölkapta téli kabátját.

- Most a szülék elvakításához kellene látnom, de tán mégis jobb, ha utánuk megyek; hátha csakugyan a rendőrségre megy... Eh, onnan kidobják! Csobot jól el van nyelve, attól nem félek. A kapu alatt vannak. S még a kezét fogja az a fickó! Hej, letöröm még ezt a te kezedet. Menjünk!

Proticsán sietve elhagyta a szobát, s éppen úgy érte őket, hogy még Gábor után kiálthatott, hogy visszajön-e még amire ez igennel felelt.

Tátrai Kárpát is észrevette az ifjakat s anélkül, hogy tüntető izgatottságából kiesett volna, nagyot köszönt Veronkának s aztán barátságosan fogadta Gábor köszönését. Majd Proticsánt kezdte fixírozni, aki a ház előtt föl s alá sétált. Csakhamar egy erőteljes „valahára” tört ki belőle, s a konkurrens bódé felé tartott egypár lépést. A mellől a rekedt bonvivant társaságában előlépett Kara Musztafa, a veszedelmes cirkusz állatszelistő szerecsene.

Tátrai minden porcikája azt fejezte ki: „Ez ő!” s eléje sietett az érdemekben megfeketedett férfiúnak. Az körülnézett (a piac már népes volt) s németül így szólt: „Ne itt!” Ezzel özv. Mák Pálné sarki kávémerésére mutatott, s mind a hárman: direktor, állatszelistő és bonvivant oda irányozták lépteiket.

Mielőtt Mák Pál özvegyének kofa-kávéházába követnők embereinket, áruljuk el, hogy Tátrai Kárpát nem bizott teljesen a *Petőfi* sikerében, bár csak görög tüzre öt forint napi költség volt előirányozva. Elsősorban a szomszédos cirkusz oroszánjaira vetette szemét. Kiküldte a cirkuszba portyázni a bonvivan-t, s ez egyszer elcsalta az oroszánok tulajdonosát és szelistőjét, az érdemes Kara Musztafát a közeli „Makkdisznó”-ba, hol Tátrai fogadta nagy tiszteességgel és gőzölgő turós csuszával. A négyszem közt való turós csuszázásnak az lett a vége, hogy Tátrai óriási ígéreteket tett Musztafának, s ez óriási ígérek fejében csak egyet kívánt Musztafától: hagyja ott a szomszéd cirkuszt, még pedig a *Petőfi* premiérje napján. Musztafát a cirkuszban elég rosszul fizették, a Tátrai frázisaiból kivonatolt pozitív száz forint is kecsegtette, meg alkalmazást is remélt Tátrai színházánál, mely imponált neki a borju-téri építészeti remekei közt. Fölcsapott, csak az volt a bökkenő, hogy három hónapra szerződés kötötte a cirkuszhoz. Itt csak vismajor segíthetett, mely fölbontsa a szerződést.

Kara Musztafa megígérte, hogy majd ő kitalálja a szakítás módját s azért leste olyan korán reggel Tátrai a szerecsent, hogy figyelmeztesse a dolog sürgősségére.

Mák Pál özvegyének kávémerésében így szólt a szerecsen Tátrainak:

- Megvan!

- Hogy hogy?

- Meg fogok veszni.

- Komolyan?

- A fenét. Tréfából, - legalább önök előtt. De mindenki más komolyan fogja venni, - s a szerecsen a második nagy makk-kávéhoz fogott.

- Ehhez azonban egy megelőző kutyaepizód is kell, - vélé Tátrai, aztán sietve és szerényen hozzátette, - bár részemről sohasem voltam megveszve.

- Már megvan, - s a szerecsen fölötött balkarját rázta, - ezelőtt három nappal megharapott egy kutya.

- Komolyan?

- Nem egészen engem harapott ugyan meg, hanem a házigazdát, ahol lakom, veszett sem volt, de nekem mégis eszmét adott. Felkötöttem a karomat, hirdettem a dolgot s ma meg fogok veszni.

- Az látszik, - mormogá az irigy bonvivant, - mert már is veszettül issza a kávé. (Musztafa már a harmadik porció kávé végső csöppjeit szüröcsölte.)

- Hát a tünetekkel tisztában van? - kérdé Tátrai.

- Micsoda, tünet kell? Hab, - az pedig van itt elég, - ezzel elővett egy kis csomagból három darab habbal bélelt indián-fánkot. - Ajánlom szinpadai célokra.

- Mi sűrűn megbolondulunk, de meg nem veszünk soha, - utasítá vissza méltóságosan a bonvivant, aki az állatszelistő ajánlatában sértést látott.

Az eszme óriási, de még ma végre kell hajtani.

- Tüstént meglesz. Két, legfőlebb három napig meg leszek veszve, s aztán az ön embere leszek, direktor ur. S erre nézve kell még egy vallomást tennem. Ha az ön társulatához csatlakozva, barmaimmal magasabb művészi célokat szolgállok, nem maradhatok ám szerecsen, direktor ur.

Tátrai bámulva nézett a ragyogó fekete pofára.

- Hát mi akarna lenni, barátom? - kérdé lenéző hangon, melyben ezuttal csupán a fehér faj felsőbbbségét érezte az afrikaival.

- Direktor ur, én egy vallomással tartozom. Nem vagyok szerecsen.

- Ugyan ne hencegjen, - szólt az egyre jobban bámuló direktor; - hát mitől ilyen fekete a bőre?

- Mindennap hajnalban megfrottiroztatom magamat - suvikszszal.

- Aztán senki sem tudja ezt a titkot?

- Senki! Egy vak ember a szolgálám, aki frottiroz.

- De vak létére is érezhetné a suvikszszagot!

- Olyan régóta nem látja azt, amit szagol, hogy végre teljesen elveszítette a szagló érzékét.

Tátrai előtt ez a magyarázat homályos volt, mint a legfeketebb suviksz, csak az lett előtte világos, hogy ez a szerecsen nem sötét.

- Tehát ön nem Kara Musztafa?

- Nem! a suvikszszal lekopik a nevem is, s vagyok Svarc Áron.

- Más szóval ön zsidó vallású, álszerecsen.

- Az, direktor ur, önt fehérén fogom szolgálni, ha ugyan bőröm hajlandó lesz visszanyerni régi fehérségét.

- Hahaha! - nevetett a bonvivant, aki roppant mulatságosnak találta, hogy valaki, aki nem csizma, suvikszszoltassék.

- Egyszerűen rá fogjuk, hogy ön veszett állapotában megfehéredett, - de azért megmarad Kara Musztafának, mert az impozánsabb Svarcnál. És most dologra!

Ott hagyták Márk Pál helyiségét és Svarc-Musztafa a cirkuszba sietett. Tátrai és a bonvivant a színház előtt foglaltak pozíciót. Proticsán még mindig a ház előtt járkált föl s alá.

Egyszerre ordítás tört elő a cirkusz mélyéből s a zenekar kirohant. Nehogy a cirkusz előnyére port hintsünk a közönség szemébe, kijelentjük, hogy ez a zenekar a minden tagjában remegő verklis volt. Utána szaladt még egy ember, aki torka szakadtából segítségért kiabált. A sarki rendőr minden teketória nélkül nyakon csipte s be akarta közcsendháborításért kisérti, mikor egy rémalak megjelenése elvonta figyelmét a kiabálóról.

Ez Kara Musztafa volt.

Az indián-fánk kitűnő ötletnek bizonyult. Egy dühös vadkan másfélóra alatt nem tur több tajtékot, mint amennyi Musztafa arcát egyik fülétől a másikig borítá; ehhez még ő maga tehetségéből hozzá adott két csattogó fogsort s vérben forgó szemeket.

A rendőr a forsriftnak megveszett szerecsenekről szóló pontjain gondolkozva hátrált, kofák sikítva menekültek. Tátrai rettenhetetlenül közeledett a toporzékoló Musztafához.

Ekkor érkeztek haza a piacról Veronka és Gábor. Gábor azonnal a zaj, csoportosulás felé sietett, hogy az aggódó Veronkának megnyugtató fölvilágosításokat szerezzen, Proticsán nyomon követte.

Rendőrcsapat is rohamlépésben közeledett. Tátrai és Gábor egyszerre kétfelől ragadták meg a dühöngőt. Mindegyik bámulta a másiknak a vakmerőségét, de Gábor - alaptalanul.

Meg kell adni, hogy Musztafa kitűnően játszott. Villámként Gáborra vetette magát s megharapta az arcát. Aztán Tátrai felé fordult s bekapta a kezét, úgy hogy az csupa hab lett.

Ekkor a rendőrcsapat egyszerre háttérbe szorította a két vakmerőt s egy bosnyák hadi medáliát viselő biztos vezetése alatt Musztafa lefűlélésére indult. A hadiérmes gáncsot vetett neki s az érdeemes megveszett végig esett a földön. Rögtön megkötözték. De egy rendőrt mégis megkóstolt még.

- Szerencsétlen! - kiáltott az egész jelenetet növekvő érdeklődéssel szemlélő Proticsán Gáborra, - te meg vagy harapva.

- Hallgass! Ugyan hogy volnék, - s el akart illanni.

- Hohó! - fogta meg őt a mellettük álló vezető rendőrbiztos, - csak be a Rókusba. Majd bizony itt hagyjuk szabadon a népek közt.

- Ragadják meg a boldogtalant! - kiáltott Proticsán fölgyló szemekkel s maga is Gábor vállára tette a kezét.

- Ugyan hagyjanak! Ki tudom azt magam is égetni.

- Semmi beszéd, - s a rendőrbiztos intett embereinek, akik megfogták Gábort és kocsiba tuszkolták. Egy másik kocsiban pedig a tompán hörgő Musztafát vitték.

Proticsán pedig hangosat kacagott s örömeiben hevesen összedörzsölte a tenyerét, az emberek visszafordultak s azt kérdezték magukban, hogy ez bolond-e, vagy tán hitelezője volt a megveszett szerecsen? Győzelem az egész vonalon, az ut nyitva áll. Elhárítva az utolsó akadály. S ezzel Proticsán széleseben eltűnt a Borju-térről.

Tátrai nagy lelki gyönyörrel látta terve sikerülését, s ismételten biztosította a bonvivant-t, hogy Svarc-Musztafában egy kiváló alakító tehetség veszett el. („Vesztett meg” - mormogá a rekedt bonvivant.) Csak akkor döbbsent meg, mikor látta, hogy a rend őrei az arcán megharapott Éjszaki Tihamért is begyűrik egy komfortábliba s elkocognak vele. Csak ő tudta, hogy ez a kocsi nemcsak Éjszaki Tihamért, de a szinfalak mögött éneklő Petőfit, Bem apót, az első és második honvédtisztet, a muszka cárt és a segesvári polgármestert is viszi, is ha még ma nem hozza vissza, úgy oda lesz velük a *Petőfi* mai premiérje is. Rohanjon Badárt kiszabadítani? Ez nem lehetséges Musztafa ál-megveszésének elárulása nélkül, ezt pedig legalább holnapig titokban kell tartani. Marad tehát holnapra a premiére.

- Gyerünk a nyomdába! - szólt boszus sóhajrással a rekedt bonvivantnak, - új szinlapokat kell kibocsátani, s az elhalasztást jelenteni. Ez még nem történt rajtam.

Kárpát éles fájdalmat érzett - a kisujjában s hirtelen szeme elé kapta. Biz az meg volt harapva, s vérzett.

- Ostoba szerecsen! - dörmögött Kárpát, - huszonháromszor öltem meg Buhalmi Diodort, mint Merkuciót és Tibaldot és kutyabaja se lett. Ez itt egyszer játszsza a megveszett szerecsen cimszerepét s már vérnek kell folynia, még pedig ártatlan vérnek. Ártatlannak? Hm, hm.

Zsebkendőbe csavargatta sajó ujját s elsietett.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Sár és harmat.

Lihegve jelent meg újra Proticsán az ismert borju-téri ház előtt. Arca piros, félig nyitott szájából szaggatottan tör elő a fölzaklatott tüdőből kergetett levegő, melle rohamosan ki-kidomborul, meg belapul. Lábán sár, kezében virág; rózsából és kaméliából összefűzött csokor, melynek finom levelei elárulják, hogy az őket tartó kéz remeg.

Egy mozdulatot tesz, mintha gyöngesége árulói a földhöz akarná vágni, de aztán megáll s morogja:

- Eh, Proticsán! Ne légy gyerek! Sohasem állt még neked ellent senki. Aztán ezzel a virággal csak egyengeted az utat az ő szívéhez.

Befordult a házba s gyorsan áthaladt az udvaron. Az albérlők szobájának ablaka nyitva volt. Veronka nyilván takarított ott, s amint Proticsán odanézett, éppen gondolkodólag állt az ablaknál. Fölemelte szemeit, de amint látta, hogy nem Gábor közelít, közömbösen siklott el tekintete Proticsán fölött s egy kis ákác száraz ágain akadt meg, hol két veréb ugrált vidám csicssergéssel.

- Korty a Makkhetesben van, a rendes veteránkvaterkán, Kortyné varr, Veronka egyedül van a szobánkban, - gondolá át gyorsan Proticsán s benyitott a szobába, ahol Veronka volt.

A lányt, aki az ajtónyílásra megfordult s ártatlan, tiszta, nyílt tekintetével majdnem a szívébe nézett a belépőnek, régen szerette Proticsán. Szerette, mint ahogy a Vezuv lávája szereti azt a vidéket, melyet koronkint meg szokott látogatni. Forró ez a szeretet, de pusztító. Tünetemény volt rá nézve, aminőt még nem látott; mintha az országuti kötőrő egy darab gyémántot lát föl villanni értéktelen kavicsai közt. Sarkában volt, kileste lakását, megtudta viszonyait s Proticsán, aki egyformán hőse volt a városligeti pepitanadrágos és vörösnyakkendő vasárnap-délutánoknak az alantasabb fajtáju munkáskocsmáknak, aki hőse volt a zengerájoknak s a legszebb tolvajvállalatoknak, ez a sokoldalú ember szomjazni kezdett egy szintelen idillre.

El volt határozva mindenre, csak szerelme eljusson céljához. Lassan közeledhetett csak a leányhoz; kerülő uton vette be magát a házhoz (itt is kezére dolgozott a véletlen és Gábor ismeretsége); hideg arccal, közömbös szavakkal kellett a leány előtt megjelennie. Ez a szokatlan ut fokozta szenvedélyét s valóságos dühvel szívében leste a percek múlását és tervei éérését. Aztán a többszörös félelem, mely koronkint végig nyilalt rajta: a feketeszemű Csértán Kata, aki zaklatta őt gyakori nyomtalan eltűnéseért; utálta ez a leányt, kinek féltékenységtől, boszujától, egy szóval szerelmétől remegett.

Elfelejtette becses szolgálatait, melyek Proticsán zsebeinek váltak hasznára, el hűségét, ragaszkodását, mellyel iránta viseltetett; az ő szemeiben Kata egy olyan leány volt, aki igényt tart az ő szerelmére, melyet pedig ő teljesen és osztatlanul Veronkának szánt. Aztán a félelem, hogy őt e becsületes emberek közt leálcázás éri s visszarugják a posványba, melynek most kikapaszkodott a szélére, a tiszta, sugaras levegőben ingó fehér liliom felé. Aztán a zsibbasztó megdöbbenés, mikor fölfedezte, hogy ez a fehér liliom már Badár Gábor felé hajlik, aki ki is nyújtotta kezét, hogy leszakítsa azt. Következett a lázas és titkos munka, mind e tervek meg-hiusítására, ezért tűnt el Peti a kétezzer forinttal, ezért szenved Csobot, ezért kellett elhurcoltatnia Gábornak.

S most, ennyi akadály leküzdése után, itt áll, szemtől szembe néz a lánnyal s végre valahára szólhat neki.

De mit?

Veronka visszafordult s berakta az ablakot.

- Veronka, virágot hoztam magának, - kezdé Proticsán.

- Inkább Gábort hozta volna meg. Hol marad ő?

Proticsán összehuzta a szemeit, mintha nem akarta volna, hogy beléjük tekintsenek.

- Hát nem is fogadja el virágaimat?

- El én. Sajnálom őket magánál hagyni.

- Csak azért?

- Meg mert jobb helyen lesznek a mamánál.

- Hát maga nem tartja meg?

- Mit csináljak vele? Még ha tehenet tartanánk, nem mondom.

Proticsán felütötte a fejét s szemei olyant villantak, hogy Veronka ijedten kettőt lépett az ajtó felé. Proticsán husos ajkai kidudorodtak, melle emelkedett; fogta a virágot, két kézmozdulattal összetépte s a földhöz vágta.

- A kisasszony csak tréfál velem. Azt a kisasszony nagyon rosszul teszi. Nincs kedvem tréfálni; éppen most nagyon komoly vagyok, - ezzel Proticsán az ajtó elé állt s tiltólag föl-emelte kezét.

- Én ki akarok menni, - szólt Veronka halkan. Arca sápadt volt. Meg volt ijedve. Sohse látta ilyennek Proticsánt, akitől ő mindig félt.

- Kimehet rögtön; de meg kell hallgatnia, Veronka: szívesen lennék pokolbéli elkárhozott, ha maga szítaná ott a tüzet; minden kint örömmel tudnék elfogadni a maga kezeiből. Szeretem!

- Nekem mer ilyent mondani, aki Badár Gábor gyűrűjét ujjamon viselem s magunk közt már hűséget is fogadtam neki?

- Bolondja vagyok, mióta megláttam s az leszek, ameddig csak látok. Könyörüljön meg rajtam, - s Proticsán összekulcsolta a kezeit, - gazdag vagyok, van pénzem, amennyi csak kell, ha akarja, megveszem ezt a kétemeletes házat, ahol most udvart söpörni küldhetik. Megveszek mindent, amit csak kíván, selyembe járatom, legyen a feleségem.

Lépésről lépésre közeledett a lányhoz, már érte a forró lehelete s Proticsán tekintete szinte leigázva tartotta őt. Veronka minden tagjában remegett. Azt hitte, hogy álmodik; futni akart, de lábai legyökereztek, kiáltani akart és torka összeszorult; megrázta a fejét s még sem ébredt föl; az álom réme folytatá:

- Te lány, tudod-e hogy én sohasem szerettem még senkit kívüled. Egy sötét világban csatangoltam, hol kéretlen hozták elém a szerelmet, még a kisujjamat sem kellett gyönyöreiért kinyujtanom. Mikor te megjelentél előttem, egyszerre kiderült ez a sötét világ, minden szépségével egyetemben.

S a szenvedélyes szavak úgy égetik a lány becsületes lelkét, mintha minden szó egy hozzá repülő tüzes fáklya volna; szemeit mereven szegezi Proticsánra; de nem őt látja, hanem Gábort, az ő egyszerű szerelmével, ki nem cifrázott vallomásaival, mély tüzü szemeivel, melyeknek fényénél, melegénél oly édes a sütkérezés.

- Hát semmi szava sincs vallomásomra? - s Proticsán megragadja Veronka kezét. Ez visszalöki. - Van aranyom, van gyémántom. Ur vagyok, urnőmmé teszek. Kell gyűrű? Tízet fűzök minden ujjadra. Kell arany? Beborítlak, megaranyozlak vele.

- Honnan vette? - szólt majdnem önkénytelenül a reszkető leány.

- Honnan? Kaptam az apámtól, aki éhen halt! Ástam a földből, éjjel a keresztuton, hol föllobbant a láng. Mit kérded? De van. Nem elég ez? Hát arra születél te, hogy nyomorúságban fakuljanak el ragyogó bájaid? Hát arra való a drága gyöngy, hogy rejtve maradjon tenger iszapjában? Gyere, fölviszlek a napra, hol te is tündökölni fogsz.

- Gábor, Gábor! - kiáltott a lány elhaló hangon; Proticsán forró lehelete, mely már egészen közről érte, pirt kergetett arcára s elkábitotta, mint a holt tenger gőze a fölötté elrepülő madarat.

A Gábor névre Proticsán szava, menése egyszerre megakadt, mint az orgyilkos töre, mikor puha szövet alatt pánccélinget talál. De csakhamar összeszedte magát s folytatá:

- Kiabálhatsz Gáborod után, sem ég, sem föld nem fog többé kiáltásodra felelni, - s ördögi nevetésre torzultak husos ajkai. S ez a nevetés jobban illett oda, mint a szerelem kéjes reszketése, a szenvedély előtörő szavai, melyek úgy tódultak elő, mint egy állott mocsár bugyborékai.

- Gábor, hol van Gábor?

- Meghalt!

- Hazudsz, alávaló kísértő.

- Igaz, hazudok; de jobb volna neki, ha igazat mondanék, mert hazugságommal azt nyeri, hogy a halálnál is rosszabb állapotban van.

- Mi történt vele? - a lány nyárfalevélként remegett, arca ólomszinű lett, szemei körül kékes karikák kezdtek mutatkozni. A szerelem volt neki minden ereje s most ez az erő elhagyni készült őt. Érezte, hogy Gábort valami bajnak kellett érnie, másképp ez a rettegett ember nem merte volna elhagyni zugát s egyszerre rávetni magát. Elhagyatottnak érezte magát. Déli nap verőfényéből egyszerre sötétségbe, hidegbe, magányba esett.

- Ne kérdezd, hogy mi történt vele. Őt elveszítetted, mert ha él is, csak azért él, hogy minden nap készüljön a legrettenetesebb halálra. Ne törődjél vele, itt vagyok én, ifjan, szerelmesen, aki mindent megadok, amit ő ígért s azonkívül még száz annyival megtétezem.

- Soha! - a szegény leány kétségbeesett erőfeszítést tett, - inkább pusztuljak el nyomorultan, semhogy egyetlen csókja érintse szájamat. Még a sirgödör férgi is undorodva fordulnának el tőlem tisztább holttest felé, ha magával ölelezném. Utállak, megvetlek, - tört ki a leány, - azt sugja valami itt a szivemben, hogy gazember vagy, aki minden bajunkat, boldogtalanságunkat okoztad s te vagy az, akinek fejére száll mindezekért az átok.

- Mikor fejemre zuditod az átkot, ne feledd, hogy szivemben kinyílt a szerelem s ez a szerelem az oka mindennek. Jól van! Gazember vagyok s bevallom, hogy én loptam el Badár Petít, én tettem el láb alól Csobotot, én löktem a halálos veszedelembe Badár Gábort, mindezt csak azért, hogy elvehesselek, hogy el ne vehessenek. Most már nem kérek, most már fenyegetőzöm. Látod, hogy titkos hatalom van a kezeim közt; vigyázz! mert ha szép szóval nem, annak segítségével keritelek a kezem közé. De akkor jaj neked és jaj mindazoknak, akik hozzád tartoznak.

Vas marokkal fogta a leány karját, miközben rekedt hangon fülébe hörögte fenyegetéseit.

- Visszajövök még a feleletért; vigyázz, senkinek se szólj vallomásaimról; de reszkess hatalmamtól, ha elutasítasz. Gondold meg a dolgot.

Vera bicsakló térdekkel az ajtóig jutott.

E pillanatban valaki kopogtatott az ajtón. Vera kinyitotta s félig kilépett rajta.

- Kérem, itt lakik Éjszaki Tihamér színész ur? - kérde egy női hang.

E hang hallatára Proticsán elsápadt s térdei remegni kezdtek.

- Mit tud Éjszaki Tihamérről? Az ég szerelmére, feleljen!

- A színháznál azt mondták, hogy egy veszett kutya megharapta. De én nem hittem s azért ide jöttem, a lakására.

Proticsán gyorsan ágyához sietett s végig vetette magát rajta. Az idegen nő fölfogta a megtört Verát, ki az ajtónak esett, a léptek neszére fölemelte a fejét s szóla:

- Talán ottbent van? Nem beszélhetnék vele? Nagyon sürgős és fontos beszélnivalóm van vele. Kisasszony, térjen magához.

- Mit akar vele? Én a menyasszonya vagyok.

- Én Csertán Kata vagyok. Éjszaki ur nem várta tegnap az öccsét?

- Igen.

- És nem érkezett meg?

- Nem.

- Ellopták. De nem tudom, miért.

- Én sem tudtom.

- Nem Éjszaki ur van odabent?

- Nem.

- Hát ki?

- Proticsán Gergely.

Proticsán talpra ugrott az ágyról. Kata egy ugrással a szobában termett, aztán visszafordulva, villámló szemekkel mérte végig Verát.

- Aztán mit keresett a kisasszony ebben a szobában? - kérde.

- Kérem, az a mi szobánk, talán csak szabad oda belépnem?

- Nem szabad, ha ez az ember benne van. Mert ő Proticsán, én pedig Csertán Kata vagyok. Ha ő test, én vagyok a lelke, ha ő lélek, csak az én testemben lakozhatik. Szeretője, mindene vagyok: aki más közelít hozzája, jaj annak. Ugy-e Gergely?

Proticsán nem felelt. Betette az ajtót s Katával maradt. Vera pedig édesanyjához sietett, aki a kis hálószoza kanapéján szundított.

- Mama, mama! Siessünk Gáborért, Gáborhoz - ezzel rázta föl édesanyját.

Kortynének kellemes álmái lehettek, mert arca mosolygott. Bizonyosan azt álmodta, hogy szakácsné főzi konyhájában az ebédet s ő egész zavartalanul átadhatja magát az unalmas délelőtti élvezetének, mely, úgy látszik, nála az alvásból szokott állani.

Vera rémült arca egyszerre kiüzte szemeiből a könnyü álmot.

- Hát mi baja van Gábornak? - kérde leányát.

- Nagy bajban van. Hozzá kell mennünk. Látnom kell őt, beszélnem kell vele. Talán még meg lehet menteni.

- De ki főz, ha mind a ketten elmegyünk? - kérde Körtyné, akit jobban bántott az, hogy elaludta a levesfőltetés idejét, mint Gábor minden homályosan és szaggatottan körvonalazott baja.

- Óh anyám! - kiáltott Vera, - ne tépelődjünk sokat, hanem fussunk.

- Hát fuss apádhoz a Makkhetesbe s vele igazítsd a dolgot. Pont tizenkét órakor itthon legyetek, mert tálalok. Nem szeretem, ha várakozni kell az ebéddel.

Körtyné gondolatai határozottan az ebéd s nem Gábor körül forogtak. Vera sebtiben felöltözött s elsietett hazulról.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Sár és sár.

Amint Proticsán betette az ajtót, visszafordult s oly gyűlöletes pillantást vetett Katára, melyet egy kölykétől megfosztott, s a megfosztó vadással szemben álló anyatigris is megirigyelhetett volna.

- Mit akarsz? - s karjait összefonva mellén, Kata felé közeledett.

- Te betetted az ajtót, Proticsán; nem akard, hogy annak, ami itt történni fog, egy hangja, egy betűje is elhagyja e szoba határait. Ugy látszik, rossz a lelkiismereted. Félsz attól, ami most itt készül. Félsz, hogy *valaki* ezt megtalálja hallani, akinek azt semmikép sem szabad meghallani, ugy-e?

- Ismerlek, Kata, tudom, hogy nem tudod fékezni szenvedélyedet, lármát ütsz; nem akarom, hogy botrány legyen.

- Te betetted, én bezárom az ajtót. Ne osonjon ki a hang, de te se szökjél el, míg nem akarom, - ezzel a kulcsot ráfordította s lehuzta, - miért félsz attól, hogy szenvedélyem féket szakít s botrányt csinál? Tán van oka rá?

- Mi oka lehetne? Aztán kell is ok neked arra, hogy vad szenvedélyed kitörjön. No hát, mit akarsz? Felelj már!

- Talán több kérdezni valóm volna neked, talán több felelni valód volna neked. Azt kérdem először is, szeretsz-e?

- Már miért ne szeretnék?

- Valamennyi jég, mely a zajló Dunán uszik, nem lehetne fagyosabb, hidegebb e feleletnél. Hová lett egykori forróságod, mellyel karodba öleltél, kebledre szoritottál, hogy kellő mód viszonyozhasd örült szerelmemet? Miért kerülsz oly régóta engem, aki érted ördöggé lettem, becsületes ördöggé, aki hü és szerető irántad, mint egy angyal?

- Ezért jöttél ide?

- Ezért. Kiszagláztam buvóhelyedet, hová előlem rejtőztél. Miért rejtőztél? Ha meguntál, ölj meg; százszor megkértelek; de ha másé lett szerelmed, akkor két halál lesz.

- Köztük lesz az enyém is? - kérde Proticsán, de hangja nyugtalanul rezgett s szemei sebesen jártak körül a szobában.

- Nem tréfa ez, Proticsán. Felelj! Mit csinált a banda tegnap este?

- Két ezer forintot besöpört, szép kapitányné.

- Hát én mért nem tudtam róla semmit?

- Egyszerű kis vállalat, magunk is meg tudtuk csinálni. A te eszed nem kellett hozzá.

- De te szigorúan meghagyta a bandának, hogy neked semmit se mondjon az egésről. Miért tetted?

- Meglepetésben akartalak részesíteni, egyetlenem.

Kata, aki fojtott hangon kezdte a vallatást, egyre hangosabban beszélt. Hirtelen a földön szét-hullott virágokra s köztük egy levélre esett tekintete. Oda ugrott, s a levelet fölvette a földről. „Veronkának szeretettel Proticsán.” Ez volt a virágok közé dugott cédulán.

- Veronkának, Proticsán! - Hát mégis ez a te fészked, ahová turbékolni jársz! - sikoltá s a papirost Proticsán szeme közé vágta, ez elsápadva hátra tántorodott, rémületében úgy érezte, mintha egy egész hegy szakadt volna az arcába, - virágok illatában csicseregsz szerelmes pároddal? Nem csalt meg ösztönöm; gyanu, kétség, bubánat, szenvedés nem hiába gyötört. Meg vagyok csalva, el vagyok árulva. Aztán ki az a Veronka? Az a szentkép, aki olyan remegve futott ki innen az imént? Vigyázz Proticsán! Nekem két szívem van, ha összegázoltad a szerető szívet, megmaradt még e boszuálló szív, s minél nagyobb volt a kinja a szerető szívnek, annál nagyobb lesz boszuja a boszuálló szívnek.

- Kata, Kata, térj magadhoz. Nyakunkra csödült az egész házat. Oktalan féltékenységedben vakon rohansz neki a falnak. Csak dühöngj. Én nem mentegetem magamat, mert nem vagyok bűnös; terveimet nem érted. De vigyázz, mert ha bajt csinál oktalanságod, együtt kárhozunk el.

- El vagyok én már kárhozva; akkor kárhoztam el, mikor először találkoztam veled.

- Nyisd ki az ajtót; ha estére a „Vörös lobogó”-nál léssz, mindent megmagyarázok.

- Esküdjél meg, hogy szeretsz.

- Mire esküdjem?

- Egykor nem kérdezted ezt, hanem esküdtél pokolra, csillagokra, az éjszakára, mely látta szerelmünket.

- Esküszöm! És most menjünk!

Kata kinyitotta az ajtót. Kortyné állt a konyhában, az oda égett rántás orrcsavaró füstjének közepette. Hallgatózott, s a rántás fölhasználta a kedvező alkalmat. Az anyai fülek élességével Veronka nevét meghallotta a vitából, a többi hozzá komponálta az anyai fantázia.

- Mit akarnak az én lányommal? Mi köze a kisasszonynak hozzá? - kérde élesen, harcias állásba helyezkedve.

- Ha volna közöm hozzá, akkor jaj lenne a maga lányának; de hát ő menyasszony ugy-e? - felelte Kata.

- Persze menyasszony, ha megkerül Badár Petivel a 2000 forint.

- Ettől függ? - s Kata éles tekintetet vetett Proticsánra.

- Tisztán ettől.

Az ajtó kinyílt s belépett Vendel gazda Veronkával. Delet harangoztak s Korty uram nem merte a terminust elmulasztani, bárhogyan sürgette is Vera, hogy nézzenek Gábor után.

- Te lány, - szólt Kata s megfogta Vera kezét, - ne nyulj a máséhoz.

- Ne nyuljon hozzám! - kiáltott a lány, - vigye innen a szeretőjét, kiég a szemem, ha látom; torkomban megakad a romlott levegő, melyet ő vele szívok; vigye, vigye, verje meg az Isten azt a napot is, melyen először betette a lábát mihozzánk.

- Mit vétett neked Proticsán? - kérde Kata, kit Vera visszalökött, de ő nem a visszalökö, hanem Proticsán felé fordult vonagló ábrázattal.

- Mit tett? Összezuzta szerelmemet s a maga alávaló szerelmét akarta szívembe becsempészni.

- Szegény leány, - szólt Proticsán, - megháborodott nagy szerelmében. Fektessék le s tegyenek rá jeges borogatást. Mit beszél itt rólam? Hisz ott a szeretője a Rókusban, fusson utána, nézze meg, talán nincs is semmi baja. Korty ur - s félre inté az öreget, - vigyázzanak a

lányukra, egy kicsit föl van indulva. Talán félre is fog beszélni. Persze, Gábor véletlen balesete. Azt a kis adósságot a „Makkhetes”-ben kiegyenlitem még ma.

- Köszönöm, - s Korty bácsi megrázta Proticsán kezét, - még a „Makkdisznó”-ban és a „Vidám veterán”-nál is volna egy kis számadásom.

- Az is meglesz. Csak a lányukra vigyázzanak.

Kata e közben kirohant az udvarra. Proticsán nyomon követte. Megtapogatta a zsebét. Egy revolvert érzett benne. Megsimogatta a fegyver agyát s szemei Katára villantak. Két ugrással utólérte.

- Szép kapitányné, hova lesz most menésed? - kérde Katát.

Kata végig nézte, s fekete szemében egy fölvonuló vihar távoli villámai cikáztak.

- Haladok utamon. Jól jegyezd meg, hogy ez többé már nem a te utad. Elváltunk egymástól. Mit keressz itt? Eredj oda a másikhöz, a becsületeshez, kinek elloptad a szeretőjét. Siess, hogy minél hamarabb megszeliidithesd, mert most még nagyon haragos.

- Ne beszélj bolondokat, Kata. Menjünk a „Vörös lobogó”-ba, ott mindent megmagyarázok.

- Eh, eredj a nyakamról. Nem szeretem látni arcodat, nem szeretem hallani hangodat. Hadd feledjem el azt a sötét boldogságot, pokoli üdvösséget, melyet együtt élveztünk.

- Én nem hagyhatlak el, Kata, mert attól félek, hogy valami kárt téssz magadban.

- Magamban? - s a lány nevetett, vagyis az arca nevetésre torzult, de a kísérő hangok inkább jajgatáshoz hasonlítottak, - mondd inkább, Proticsán, hogy tebenned. Hisz a legnagyobb örömet szerezném neked, ha most hirtelenében elpusztulnék, s velem elpusztulna minden titkod részese, legnagyobb büneidnek társa, eleven rossz lelkiismereted. Mélység fölött jártunk, szerelmünk által összeláncolva; a lánc elszakadt, egyikünk a mélységbe hull, vagy mind a ketten lebukunk. Vagy azt hiszed, hogy a bűneink lánc erősebb a szereleménél, s ha ez elszakadt, az össze fog fűzni örökre?

- Hát fenyegetőzöl? No jó! Tudd meg, hogy tenyerem csak az imént sugdalózott itt bent a zsebemben egy revolverrel s abban egyeztek meg, hogy ha nem követsz engem oda, ahová kívánom, akkor ez a tenyér megragadja a revolvert, s te halva vagy.

- Nem vagy olyan ostoba gazember, Proticsán. Hisz ezzel elvesztenéd magadat, te pedig szabad akarsz maradni, szabadabb, mint valaha, másképp oda a tervezett boldogság a szép szöke leánynyal. Most szennyeznéd be vérrel a kezedet?

S a két bűnös lélek haladt végig a népes utcákon, hol hemzsegett a műhelyekből kitódult munkás nép. Dél volt, közről, távolról zugott a déli harangszó. A még éhezők, a már jólakottak és a fázók nyüzsgő tömegében föltűnt egy-egy szálnalmas alak, akin meglátszott, hogy szeretné élvezni a napfényt, de a jóllakás reményének teljes hiánya s az éhség hangosan nyilvánuló belső tünetei képtelenné teszik a verőfény élvezésére. Ez lopni fog.

Ezen a tömegen keresztül törtetett előre Kata és Proticsán. Verőfény, emberboly, dél, éhség nem létezett rájuk nézve. Ugy haladtak egymás mellett, mint két vasuti sín, soha nem közelítve, soha nem távolodva. Egyik sem vette le tekintetét a másikról; semmit sem láttak, csak egymást. Mintha nem is emberek közt, hanem az emberek feje fölött lebegtek volna tova.

- Hova megyünk? - kérde egyszerre csak Proticsán.

- Megyünk? Mehetsz, ahová tetszik, - felelt Kata.

- Kövess a „Vörös lobogó”-ba!

- Nem követlek.

Proticsán melléje ugrott. Megragadta Kata balkarját s a magáéba öltötte.

- Szabad karomat ajánlanom? - szólt gunyosan, majd hozzá tette: - ismered kezem erejét, csak egy csavarintás és karod el van törve. S most jössz velem.

Kata balkarja egyszerre elszibbadt az erős szorítástól. Proticsán mind a két kezével fogta s vonszolta magával. Nem tudott ellentállni. Akik észrevették őket, legfőlebb azt a megjegyzést tették, ime egy munkás, aki (az urakat utánozva) karon fogva vezeti Dulcineáját, de ügyetlen medve hozzá.

- Utamba akartál állni, most hatalmamban vagy. Érezd Proticsán gyűlöletét. Te hitvány kő, azt hitted, hogy benned meg fogok botlani? - ezt süvöltötte a félig alélt lány fülébe. Kata úgy érezte, hogy vérkeringése egyszerre elállt. Erei kiduzzadtak, mintha megpattanni készülnének, a vasmarokkal szorított csuklóiban metsző fájdalmat érzett. Szemei elhomályosodtak.

Proticsán egy arra ügető kocsi emelte s diadalmas mosolylyal ült föl melléje. Legyőzte Katát. - Most már nincs mitől rettegnie. Kortyékkaal még ma eligazítja a dolgát, s minden rendben lesz.

A „Vörös lobogó”-hoz értek. A belső traktusban nem volt senki. Ficsur, akinek soha sem volt lakása, lent aludta ki az első pincében az elmúlt éj fáradalmait. Cédulás kint volt a külső kocsmában. Az ő segítségével Proticsán Katát szépen bevitte a belső kocsmába; a lány olyan volt, mintha kinpadról érkeznek. A lábán is alig tudott állni. Egy székre ültetett s gunyosan a szeme közé nevetett. Proticsán fölcitáltatta Ficsurt.

- Te, Ficsur! Badár odalent hogy érzi magát?

- Köszönöm, jól.

- Eredj le, s huzd le a csizmáit.

- Mit akarsz te a csizmáival?

- Hadd el, jó hasznát veszem én azoknak. Aztán helyezd el a külső pincében.

Ficsur pár perc múlva visszatért egy pár csizmával s azzal a jelentéssel, hogy Badár a felső pincében van.

Proticsán a kasszához lépett, megnyomott egy rugót, mire annak hátulsó fala kétfelé nyílt, s egy olyan emelőgép mutatkozott ott, amilyenvel vendéglőkben az ételt szokás a pincéből fölhuzni.

- Tessék beleállni, ex-kapitányné, - s Katát kézen fogva a géphez vezette, beleállt ő is s együtt eltűntek.

A fölhúzó gépből a kijárás lent egy szekrénybe szolgált, ebbe lépett ki Proticsán, Katát kilóditotta a szobába, gunyosan meghajtotta magát s szóla:

- Még tenni fogom tiszteletemet, - ezzel eltűnt. Megragadott egy kötelet s fölhuzta magát a gépezeten.

Odafönt Ficsur és Cédulás az egy pár csizmát nézegette.

- Ficsur! rád bízom a kapitánynét. Ugy vigyázol rá, mint legszebb szeretőd szemefényére. Innen meg ne szökjék. Érted?

- Értem, kapitány. De ha így folytatod, akkor nemsokára nem lesz már hely a pincében. Itt a csizma, huzd föl.

- Nem arra való ez, hogy fölhuzzák. Cédulás, van Wertheim-kasszád?

- Van. Most éppen tolvajkulcsokat tartok benne.

- Tedd hozzá ezt a pár csizmát is.

- Ejnye be nagyon megbecsülöd.

- Eldobnám szívesen; de most nincs időm arra, hogy szétfeszegessem a talpát. Mert úgy nézzétek, hogy ennek maga a talpa többet ér, mint négyszáz pár ujdonatuj egész csizma. Hol a Wertheim-kulcs?

Cédulás oda adta a kulcsot, a Wertheimhoz vezette Proticsánt, ez kinyitotta a szekrényt, bedobta Peti csizmáit, rájuk zárta az ajtót s zsebre vágta a kulcsot, ráütvén Cédulás kulcsért nyújtott kezeire.

- Kapitány, te nem tartasz engem becsületes gazembernek? - kérde Cédulás röhögve.

- Annak tartanálak, ha a másik kulcsot is ideadnád.

- Nincs több, se égen, se padláson.

Ficsur figyelmesen nézte a kapitányt s aztán megszólalt:

- Kapitány, mi bajod neked Katával? Mért zárod be? Szakitottatok? Elárult? Veszedelmes játék. Vigyázz!

- Csak te vigyázz! Én tudom, hogy mit teszek.

Ezzel Proticsán eltávozott, magára hagyván a két tanakodó cinkost.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Csobot további sorsáról értesít.

Csobot Ignác önmegadással haladt a két becsületes budai rendőr között; soha sem volt még ilyen közvetlen érintkezésben az államhatalommal, s e titokteljes valamivel való első találkozásával még inkább a rája nehezedő rettentő gyanu roppant izgatottsággal töltötte el. Ballajtó és Torma közre fogták s nagy vigasztalásukra szolgált az a körülmény, hogy ime, még sem hiába zavarták át őket Budáról, mert alkalmuk nyílt magukat hasznossá tenni a közrendre nézve. A szigorú parancs, hogy ha a fogoly menekülni próbál, lőjjék le, azt a nézetet keltette bennük, hogy az legalább is rablógyilkos s a föltüzött szuronyt folyton Náci orra előtt villogtatták, hogy minden kedvét elvegyék a szökéstől. A hadműveletet muszáj volt a szuronyra alapítani s már ezzel kellőképp imponálni a fogolynak, mert ha ettől meg nem ijed, egyébbel bajos féken tartani, állván a budai rendőrpuskák az elsülhetetlenség hírében.

- Hová visznek? - kérdezte Náci vagy öt percnyi gyaloglás után.
- Kérdés fölösleges, mivel hogy felelet tilos, - felelte Ballajtó megfontoltan.
- No hát nem kérdezek semmit, hanem azt mondom maguknak, hogy soha becsületesebb embert nem kísértek még tömlöcbe Magyarországon.
- Mind ezt mondjátok, még az akasztófa alatt is - felelt a tapasztalt Ballajtó.
- Engem ne tegezzen a biztos ur. Nem ittunk brudersaftot, - szólt Náci elkeseredetten.
- Letartóztatottnak dukál a rendőrtől, tudod? Fickó! - ezt az utóbbit még szükségesnek tartotta megvetőleg hozzátenni, hogy a kettejük közti óriási különbséget élesen körvonalozza.
- Jól van, atyafi, csak akkor én sem foglak téged biztos urnak szólítani, tudod?

Ballajtó majd kiejtette kezéből a puskát bámulatában; a budai csirkefogók, akiket ő koronként a Városmajor körül összefogdosott, nagyságos urnak szokták őt titulálni s ez itt tegezi. „Bizonyosan rablógyilkos” - gondolá. - „Ne lőjjön Torma”, - szólt (pleonazmusba esve) a másik rendőrnek, aki a Ballajtó ellen irányzott sértésre harcias állásba helyezkedett. Tovább ballagtak.

- Biztos ur! - szólt Torma, aki korban és rangban, sőt úgy látszik praxisban is egyaránt mögötte következett Ballajtónak, - szolgálatban vagyunk mi most?
- Mit kérdi?
- Szeretnék rágyújtani.
- Micsoda szivarja van?
- Van egy jó britanikám.

S Torma elővéve külső oldalzsebéből egy kövér britanikát, kéjjel megropogtatta a végét. Ballajtó megállt.

- Persze, hogy szolgálatban vagyunk. Csak nem akar rágyújtani? - s abban a pillanatban a csábítólag ropogó britanika Ballajtó oldalzsebébe vándorolt át. A szivar érdekében ki kell jelentenünk, hogy nem önkényt, hanem Ballajtó közreműködésével.

Az első nagyobb stációt a központi inspekciós szobában tartották, hol egy rendőrtiszt spirituszon teát főzött magának, az előszobában két civilbiztos horkolt szalmazsákon, a harmadik

egy széken ülve. Bizonyosan ezt bizták meg a virrasztással. Bent a rendőrtisztnél volt még egy közrendőr, aki szakadatlanul fűtött a hivatalos fából.

- No, itt vagyunk, - szólt Ballajtó, s oda pöndöritette Nácit a rács elé, mely mögött a tiszt teát főzött.

- Képzelve kérem, engem azzal vádolnak... - kezdte Náci rögtön.

- Semmi közöm hozzá! Az nem az én dolgom. Hallgasson.

- És itt van ez az írás Csipős civilbiztos urtól, - folytatta Ballajtó s átadta Ficsur céduláját.

A tiszt a tea gőzén keresztül egy álmos pillantást vetett az írásra, egyet bólintott rá, valamit írt a végére s a fűtővel behívatta Jánost, a külső inspekción. (Ez a főntebbi virrasztó volt.)

Ez alatt harminc krajcárt adott Tormának, azzal az utasítással, hogy a legközelebbi kávéházból cigarettát s egy citromot hozzon neki, mert anélkül - ugymond - a tea csak meleg víz.

A fűtő időközben lelket vert Jánosba, aki átvette Nácit, s a Csipős-féle írást s eltávozott. János megfosztva az alvás élvezetétől, a káromkodásban keresett kárpótlást, s ugyancsak erőteljes kifejezésekkel traktálta Nácit, aki homályos folyosókon, amerre kísérték, úgy bukdácsolt, mint egy meglőtt farkas. Valamelyik folyosó végén egy öreg embert vertek ki egy szobából, ez mérgesen fölragadott egy csomó kulcsot, betepegett egy mellékfolyosóba, ott kinyitott egy ajtót s betolta Nácit. Az ajtó becsapódott utána, a kulcs csikorgott s ő sötétben maradt.

- Ki az? - kérde egy hang a szoba fenekéről.

- Ki kérdi? - felelt vissza Náci.

- Gyújtson masinát, majd meglátja, - felelt a hang.

Náci előkereste zsebéből a paklit, a gyufa sercegett s ennek világánál egy fiatal ember mászott elő valami pokróc alól. Sápadt, hosszúra nyúlt arc, hegyes fogak, ritkás szakáll, kócos haj. Náci azt hitte, hogy valami látomány, mert a következő percben már elnyelte a sötétség.

- Üdvözlöm lakótárs. Hála Isten, hogy valahára társaságot kapok. Képzelve, két hete ülök egyedül ebben az istenverte cellában. Biz' ez egy intelligens, társasághoz szokott emberre nézve nagyon unalmas. Foglaljon helyet.

A kínálás kissé különösen hangzott a vak sötétségben. Náci megint gyufát gyújtott, ennek világánál fölfedezett egy szalmazsákot s arra levetette magát.

- Én Csitár Péter vagyok, - folytatá a beszédes fiatalember.

- Én pedig álmos vagyok, - felelt Csobot boszusan.

- Nem érdemes már aludni, hisz reggel felé járhat az idő; inkább diskuráljunk.

- Már, kedves Csitár ur, én egy szikrát se aludtam az éjjel, s ha fényes reggel volna is, rögtön ágyba bujnám. Majd reggel ismerkedünk.

- De azt mégis szeretném tudni, hogy miért csipték el?

- Kiütöttem az anyósomnak öt fogát.

- Hahaha, legalább nem lesz többet olyan harapós. No ebből nem sok baja lesz önnek. Én azonban alighanem súlyosabban lakolok.

Minthogy Náci nem kérdezte, hogy vajon miért, Csitár ur folytatá:

- Fotográfus vagyok, de arra használtam a mesterségemet, hogy bankókat fotografiroztam; azonkívül anarchista röpiratokat terjesztettem.

Erre már Náci nem állhatta meg, hogy meg ne szólaljon.

- Minek fotografált bankót, ha nem azt hozta forgalomba, hanem a röpiratokat?

- Csupa mulatságból, elhiheti, uram, passzióból. Csak már kihallgatnának!

Náci nem felelt. Feje alá hajtotta bal karját, a jobbat szívére fektette, s pár hosszú lélekzetvétel után mély álomba merült.

- Szomszéd ur, szomszéd ur! - kiáltott Csitár hangosan, valami fertály óra múlva - a nevét elfelejtette megmondani.

- Csorba Márton, - felelt a fölriadt Náci boszusan.

- Szép név, - mormogá a fotográfus s azzal ő is szalmazsákjára telepedett.

Fényes nappal volt, mikor Csobot fölébredt. Másfél öl magasságnyira volt egy kis rácsos ablak, azon ömlött be a nappal egy része, de bizony nem nagy világosságot terjesztett a pusztában, melynek falsarkaiban tudtukon kívül rabságban élő pókok szőtték finom hálójukat. Ezek voltak kétségkívül legboldogabb lakói e szomorú szobának, mert ők egyforma megelégedettséggel kuksoltak tömlöcök és ragyogó szalonok zugaiban. Kint a folyosókon nagy zaj, járás-kelés volt. Mikor Csobot a szemeit kinyitotta, a fotográfus szalmazsákján hasalt és magamagával sakkozott. A táblát szenes fadarabokkal rajzolta ki a padlóra, a figurákat pedig a ruhájáról levagdalt gombokból s fadarabokból állította ki.

- Hála isten, csakhogy fölébredt, kedves kolléga, - üdvözölte urias meghajlással Csobotot.

- Kolléga? Kérem, én nem vagyok bankó-fotográfus.

- Az nem, de rabtárs. Azt akartam megkérdezni, hogy van-e szivarja?

- Van. Tetszik? - s Csobot elővett néhány kassai négyest, melyek még a kocsárdi zsidó boltjából eredtek.

A fotográfus mohón kapott utánuk s szinte kedve lett volna telhetetlenségében egyszerre háromra rágyújtani.

- Két hete, hogy egy szippantást sem tehettem.

- Hát szabad itt?

- Szabadni nem szabad, de ide az ördög se jön be, megnézni az embert. A porkoláb az ajtóablakon beadja az edelt s ez az egész napi társaság.

A fényképező nagyon hamar hazugságban maradt. Egy csomó ember lépése állt meg a cella előtt, az ajtó föltárult s rendőrök léptek be.

- Mikori foglyok ezek? - kérde egy vastag hang a tömlöctartótól.

- Ez itt (s a fotografusra mutatott) kéthetes, ez itt (s Csobotra mutatott) tegnap éjjel hozták.

- Maga itt marad, maga szedje össze magát s jöjjön, - parancsolt a vastag hang - nem kell összezavarni a foglyokat. Az egy hitvallásuk összevalók.

(Egy hitvallásuk alatt az egyazon ügyben elfogottakat értette.)

A távozásra kijelölt a fotográfus volt, aki összeszedte figuráit s egy rendőrrel kiosont. Helyét azonnal hat munkás foglalta el.

Marcona, elszánt, békétlen emberek voltak. Szívükben keserűség, arcukon harag, ajkukon zajos beszéd. Első áldozatai a forrongásnak, mely az egész fővárosi munkásosztályt fölkavarta. A Szilaj testvérek halála miatt munkásgyűlést hívtak össze, melyen valami nagy manifesztációt akartak megbeszélni. Röpiratok szórása, forradalmi beszédek s a vége karhatalom-

mal való szétszlatás, ötven elfogatás. A munkások dühöngtek és bámultak; soha munkában, műhelyben, gyárakban nem látott alakok hemzsegtak, lármáztak, lázítottak köztük s a vége: vér. Mikor ez a piros nedv megjelenik forradalmi színével, akkor már semmi bujtogatás nem kell. Bujtogat ez, mint ezer szájas néptribun. S a „vér, vér” kiáltással szétszaladt munkásnép a forrongás szikráját széthordta az egész városban.

Csobot feje csak úgy zugott a munkások heves beszédeitől. A tömlőcben korán sötétedik s már odakint a becsületes (mert bezáratlan) világban gyertyagyújtás ideje lehetett, mikor a cellaajtó újra nyílik s belöknek rajta egy ismerős alakot. Csobot fölugrik s közeledik hozzá.

- Nini, Proticsán ur! - kiált föl majdnem örvendetes meglepetéssel. - Hát maga is ide került?

Proticsán - mert ő volt - hirtelen megfordult és sajátságos mosolylyal nézett a fiatalemberre. Majd kezet nyújtott neki s aztán együtt leültek Csobot szalmazsákjára.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Inkább tizenharmadik lehetne, mert szerencsétlenségbe visz egy ártatlan ifjut.

Csobot - mint tudjuk - azon kalandos, ködös éjszakán ismerkedett meg Proticsánnal s alakja egyszerre visszahozta emlékezetébe a meleg szavakat is, melyekkel Proticsán a rendőrség ellenében pártjára kelt. Barátilag nyújtotta tehát kezét s őszinte örömmel rázta Proticsán jobbját. Proticsán az első pillanatban megijedt, de aztán elmosolyodott, mert eszébe jutott Csobot elfogatása s az, hogy e fiatal ember semmit sem tud ő róla, csak Gábor jóbarátját látja benne. A félsötéttségben nem látta Csobot, hogy Proticsán milyen kaján tekintetet legeltet az ő homályban elmosódó körvonalain. A bandita gondolkozott s e gondolkodás Csobot körül forgott.

- Hogy került ide, Proticsán ur? - kérde Csobot, rövid szünet után.

- Emlékezik ugy-e, a mult éjjeli jelenetre, mikor magát elcsípték? - kezdé vontatottan Proticsán.

- Emlékszem-e? Hetvenéves koromban is emlékezni fogok rá.

- Annak köszönhetem én is, hogy itt vagyok.

- Hogy-hogy?

- Hisz tudja, hogy összeszólalkoztam a rendőrrel maga miatt. Az a ménkü Csipős a fogát fente rám s ma (könnyű nekik, hisz nyakra-főre elfogják a munkásokat) engem is nyakon csipett.

- Hol?

- A munkásgyűlésen. Minden ok nélkül. Amint meglátott, rám kiáltott: „Ezt a nagyszájut már ismerem. Atyafi, nem kóstitolnád meg a rendőrség kosztját? Fogjátok meg!” Hiába volt minden tiltakozásom, ide hoztak.

- Nagyon sajnálom, Proticsán ur, hogy bajba kevertem, de bizzunk ártatlanságunkban, majd csak szabadon eresztenek.

- Hisz ami engem illet, nem is tartok semmitől. Igaz, hogy sok munkást fognak el, de minthogy a börtön kevés, azokat, akik ellen semmi bizonyíték sincs, egy huszonnégy óra alatt szabadon bocsátják. De boszant, hogy ez a pimasz ilyen könnyű szerrel tömlöcbe dughatja a becsületes embert, ha csak egy órára is.

- Boldog ember, hogy így beszélhet. Mit szóljak akkor én, kinek vállaira az a képtelen és gyalázatos gyanu nehezedik? Szeretnék meghalni szégyenletemben. Ebben az ügyben nem tud semmit? Gábor nem jár közbe?

- Gábor? Ne is beszéljünk róla, - s Proticsán csupán hanggal markirozta a meghatottságot, mert a sötéttségben arccal is nem volt érdemes - szegény fiu, szegény jó pajtásom!

- Mi az, mi történt vele? - hebegé Csobot.

Proticsán elbeszélte a Kara Musztafa esetet. Csobot növekvő hüledezéssel hallgatta s végül a jó fiu sirásba tört ki.

- Szegény Badárné; Peti elveszett, Gábor meghal, a pénz oda. Szegény Gábor! Éppen mikor házasodni készült. Voltak nála a kórházban?

- Persze voltunk. De senkit sem eresztenek hozzája. Mindenik beteg külön cellában van.

- Istenem, istenem, mi lesz most velem? Gábor nélkül benne maradok az iszonyu bűnben. Nincs rá mód, hogy kivergődjem belőle. Ki lesz ártatlanságom, igazságom tanubizonysága?

S a szegény Csobot arcát a szalmazsákba dörgölve, bőven ontotta könnyeit.

- Eh, nem kell kétségbeesni. Utóvégre is csak szabadon bocsátják, - vigasztalá őt Proticsán.

- De mikor, mikor?

- Az igaz, hogy most nem egyhamar hallgatják ki, mert a munkásmozgalmak veszik igénybe az egész rendőrséget. No, de egy-két hét alatt rá kerülhet a sor.

- Egy-két hét? Szépen vagyunk. A jövő héten vizsgáznom kell s ha elmulasztom, várhatok három hónapig.

- Meglehet, hogy a kihallgatásokkal addig is elhúzódik a dolog.

- Három hónapig börtönben? Azt hiszi, hogyha aztán mint ártatlant kibocsátanak, el merek én becsületes emberek közé menni? Ugrom egyenesen a Dunába.

Szegény Csobot tökéletesen oda volt, megsemmisülten hevert szalmazsákján. Proticsán maga alá szedte lábait s egykedvűen hallgatta a szegény fiu keserves sóhajtásait. A munkások a tulsó szögletbe huzódva aludtak és álmodtak szabadságról, de igen prózai szuszogás kíséretében.

- Szegény barátom! - kezdé újra a félbeszakadt beszélgetést Proticsán - én nagyon sajnálom s szívesen fölajánlanám szolgálataimat, ha ugyan valami hasznukat vehetné.

- Micsoda szolgálatot tudna nekem tenni? Még ha szabad lábon volna!

- Nincs senki ismerőse, pártfogója a városban?

- Dehogynincs! Még preparandista koromból maradt rám a preparandia-igazgatónak a jóakarat. Az apámat is igen jól ismerte. Meg aztán egy miniszteri tanácsos, akinek a kis gyermekeit két esztendeig tanítottam. Hisz ha ezekkel beszélhetnék, mindent jóra lehetne igazítani.

- Persze, persze, ha beszélhetne, de hogyan? Őket aligha fogják ide hozni. Hm, hm! Bajos az állapot.

Proticsán kinyújtóztatta lábait s cipőit összeveregette.

- No, Csobot ur, van kurázsija? - kérdé hirtelen.

- Miért kérdi?

- Mert nekem van egy tervem, de ahhoz kurázi kell. Ha ez megvan, sikerülhet a terv s maga holnap szabad.

Náci egyszerre fölült a szalmazsákon.

- Édes Proticsán ur, ne hitegessen, ne áltatgasson. Komolyan beszél?

- Kérem, kérem. Hogy teheti föl rólam, hogy egy ilyen súlyos helyzetben lévő emberrel tréfálok?

- Beszéljen hát, az ég szerelmére!

- Engem holnap, egy kis barátságos dorgálás után, szabadon eresztenek, nem volna jobb, ha önt eresztenék szabadon?

- Ugy látom, csak csufolódni akar, - s Csobot készült visszadülni a szalmazsákra.

- Ha akarom, szabad lesz.

- De hogyan, hogyan?

- Cseréljünk nevet.

- Nevet?

- Azt. Maga lesz Proticsán, én leszek Csobot.

- Hát aztán?

- Magát holnap kihallgatják Proticsán gyanánt; mondja el, hogy maga sem tudja hogyan került ide, az egész csak tévedés, munkásmozgalmakban nem vett részt. Erre azt fogják mondani: takarodjék s maga vigan eleblából.

- S magával mi lesz?

- Én csöndesen meghuzom magamat a Csobot név árnyékában s várom a maga segítségét. De ebben aztán bizom ám.

- Az én segítségemet?

- No igen. Amint maga kiszabadul, rögtön pártfogóihoz rohan, elbeszéli nekik az egész esetet, bebizonyítja nekik ártatlanságát, elmegy velük a főkapitánysághoz s ha a dolog tisztába lesz hozva, akkor aztán kiszabadít engem. De erről aztán meg ne feledkezzék ám.

Csobotot egészen elkábitotta a merész terv. Első pillanatra nem is tudott rá mit szólni.

- Nem jön rá a rendőrség a mi turpisságunkra?

- Hogy jönne rá? Hisz most nem azok kezén megyünk keresztül, akik elfogtak és ide kísérték. Muszáj ennek sikerülni.

- Kedves Proticsán ur, mivel háláljam meg önzetlen baráti jóindulatát?

- Csak azt fogadja meg, hogy ha szabad lesz, nem feledkezik meg rólam.

- Becsületszavamra fogadom. Hogy is gondolhat olyant?

- Abban a reményben teszem, hogy legkésőbb két nap alatt én is szabad leszek.

- Az lesz, az már szent. Proticsán ur, valami apró szivességet nem tehetnék addig is magával?

- Ha tán egy kis pénzt hagyna nálam; fogságban is csak az az ur, akinek pénze van.

Csobot elragadtatással nyult a zsebébe s valóságos gyönyörrel adott néhai apja 100 forintjából 50 forintot Proticsánnak, meg se gondolva, hogy ekképen a 100 forint is nagyon közel jut ahhoz az állapothoz, melyben a volt tulajdonos jogosan néhainak nevezheti.

Aludni tértek. Vagyis csak Proticsán, mert Csobot egész éjjel le se hunyta szemeit. A sors, mely Proticsánnak nyakára tette már a lábát, újabb egérutat látszott engedni neki. Mikor a „Vörös lobogó” sötétségébe lökte Katát, elsietett a Rókusba, hogy Badárt megnézzé. Azt akarta látni, hogy sikerült-e tökéletesen skartba tenni Badárt. Azt látta, hogy buzgó doktorok vassal sütik, kötözik s el nem eresztik. Azután körülnézett a városban, a Korty kontós korcsmában s szürkületkor elment Kortyékhoz.

A banditát, ki emelt fővel és mosolygó arccal haladt be a házba, elveendő aljas harcai jutalmát, a lakásban rendőrök rohanták meg s hirtelen ártalmatlanná tették. Keze, melyet virágért nyújtott ki, hurokba akadt. Lánykarok édes ölelését remélte s zord rendőrök ölelték át. Proticsán meg volt lepve; ki tehetette ezt? Kata tehetetlen. Gábor ártalmatlan, Kortyék gyávák hozzá, de meg a szülék nem is tudnak semmit rája, ellene, a lány meg dél óta lázban feküdt. Ugy érezte magát, mint az imperátor, aki a diadalszekeréről egyszerre a lovak közé esik s a kerekek nyomorultan összegázolják.

- Mit jelent ez, Korty ur? - hörögte a legbelsőbb szobából megjelenő inspektor felé.
- A többség hallgat. Semmit se tudok, - felelte a rémült arcú Korty halkán, - ez a zaj, izgalom is csak rosszabbá teszi szegény lányom állapotát.
- Rosszul van? - kérde mohón Proticsán.
- Homloka tűz; fekszik, mint egy darab fa. Istenem, Istenem.
- Előre, semmi beszéd, - vezérelte egy rendőrkáplár, - minden szükséges iromány össze van szedve, mehetünk.

Proticsán meg volt ijedve. Ő is ismerte a korsó történetét, mely addig jár a kutra... Lelkiismerete minden volt, csak tiszta nem. Tíz oka volt a rendőrségnek arra, hogy őt elfogja s az igazságszolgáltatásnak, hogy bebörtönözze. Emberségesen rászolgált egypár évi fegyházra. S a csapás annál keserűbb volt, mert váratlanul, győzelme küszöbén érte. Mikor Csobotot meglátta a tömlőben, reménysugár csillant meg szemében s rövid idő alatt készen volt a terv: Csobot lett a kecske, melynek hátán a róka kimászhatik a kutból.

Másnap reggel zörgött a vasajtó, Csobot és Proticsán fülüket hegyezték; a porkoláb félig kinyitotta s bedugta a fejét.

- Ki itt a legrégebb fogoly? - kérde.
- Csobot Ignác, - felelte Proticsán.
- Vajjon mit akarnak velem? - sugta Csobot.
- Bizonyosan külön cellába akarják csukni, - sugta vissza Proticsán.
- Csobot jelentkezék, - kiáltott a porkoláb.

Proticsán fölkelt s visszanyomta a mozduló Csobotot.

- Isten önnel, - sugta Csobotnak, - ne feledkezzék el rólam, ne hagyjon cserben.

Kezet fogtak s Proticsán kisurrant.

- Mikor került maga ide? - kérde a folyosón egy rendőrtiszt.
- Tegnapelőtt éjjel.
- Ki hozta ide?
- Nem tudom.
- Mért hozták ide?
- Azt sem tudom.
- Ez furcsa. Gyerünk.

Proticsánt egy nagyobb terembe vezették, ahol megint az iménti kérdéseket tálták eléje, melyekre ő ugyanazokat a feleleteket adta.

- Csobot Ignác? - szólalt meg egy tiszt, aki nem volt más, mint a teázó inspekciós, kinek citrom nélkül a tea meleg víz, - hisz ezt maga küldte ide Csipős tegnapelőtt éjjel, mikor az a nagy köd volt.
- Én? - szólalt meg a szintén ott levő Csipős, - kérem, akkor éjjel nem csiptem én el egy árva lelket.
- Hát hogy került ide, az árgyelusát! - rivalt a kihallgató rendőrtiszt, - ugyis annyi dolgunk van s még maga is föltartóztatja az embert.

- Bizonyosan részeg voltam, kérem, mert nagyon szeretem a borocskát s fölszedtek valahol az utcán, hogy meg ne fagyjak, - felelt alázatosan Proticsán.

- Bár megfagyott volna, - mormogá a rendőrtiszt, - no, hát már nem részeg?

- Nem, kérem alássan.

- Takarodjék haza.

Proticsánnak nem kellett kétszer mondani. Gyorsan ajánlotta magát jobbra és balra s elhordta az irháját.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A kihallgatás.

Ponek Bogumil arról volt híres a rendőrök közt, hogy legkisebb ember az egész hivatalnoki testületben. S bár a bibliában följegyzett Dávid-Góliát affaire a kicsiny embereknek a nagyok rovására örök dicsőséget szerzett, azért hivatalnoktársai nem szüntek meg Ponek Bogumilt kis termete miatt állandóan üldözni.

Ponek Bogumil annak a kornak a maradványa volt, melyben a sógor látott el bennünket, barbárokat, a civilizáció legujabb találmányaival, melyek közül nem utolsó a beamter. De a civilizátorok szintén megismerkedtek a magyar barbár műveltség találmányaival, a gulyással, turóscsuszával, töltött káposztával s a hazai hegyeknek azzal a villogó nedűjével, melyből ha valaki (a főntebbi magyar találmányokkal jólakván) iszik: nem kíván többé visszavándorolni a Lajta vizén keresztül. S addig addig ették és itták ezeket, hogy egy napon azt vették észre, hogy többé nem az osztrák birodalomban, de Magyarországon esznek, s nem a kétféjű sas, de a háromszinű nemzeti zászló védőszárnyai alatt. A választás az volt: tovább menni, vagy tovább enni. És ők tovább ettek és megmaradtak magyaroknak. Legalább Ponek Bogumil megmaradt. A hazához csatolták őt egy természetes feleség, annak a külső stáció-utcai háza s az a gyomrának lelki szemei előtt csimborasszói tömegben megjelenő turóscsusza-halom, melynek elfogyasztását még hátralévő számos éveinek legfőbb föladatául tűzte ki.

A legeslegujabb éra is meghagyta őt rendőrfogalmazónak, mely minőségében főképp munkásügyekben tett kitűnő szolgálatokat a közügynek.

Tizenegy óra van s Ponek Bogumil hivatalos szobájában ül Papanek Vince ifju rendőrirnok társaságában. Ponek ur orrát a papírok közé dugva olvas, Papanek föl s alá jár, székeket, asztalokat rendez s láthatólag igyekszik a szoba felét a másik felétől eltorlaszolni. Ponek ur fölneáz.

- Fiatalember, tegye le már az óraláncáról azt a csörgőt. Bántja a fülemet.

Papanek sóhajtván lekapcsol egy kis kakasharangot s az asztalra teszi. Ponek ur kihuzza fiókját, egy revolvert és egy üveg szilvóriumot vesz ki. „A revolverben hat töltés, az üvegben három deci, - mormogja, - az elég neki, ez elég nekem.”

- Szólítsa be Jánost! - fordult Papanekhez, ki úgy eltorlaszolta a szoba felét, hogy a parancs végrehajtására az asztal alatt kellett kibujnia, amit Ponek fejcsóválással kísért.

János, egyike azon vén Jánosoknak, akik minden hivatalszobában ott találhatók, szolgai minőségben, az irnok kiabálására megjelent.

- János, tartsa a fülét itt az ajtónál; ha csöngetek, jöjjön be, ha kétszer csöngetek, fegyverekkel rohanjon be.

- Hátha háromszor tetszik csöngetni?

- Nem vasut maga, hogy csak a harmadik csengetésre induljon el, - csattant föl Ponek, - pusztuljon!

- Jól van no, pusztulok, de előbb egy hölgyet kell bejelentennem, aki be akar jönni.

Papanek, ki már asztala mellett ült, hirtelen balszemére vágott egy monoklit, s élénken kérde:

- Szép, fiatal?

Ponek szigorú arccal fordult az ifjuhoz.

- Irnok ur, a bűnvizsgálat keretén belül nincs szépség, nincs fiatalság. Itt a vallomások fontossága vagy fontatlansága szerint becsüljük úgy az urakat, mint a hölgyeket. Többet ér egy vén csoroszlya, aki terhelően vall, mint Vénusz, aki alibit bizonyít. Érti?

- Igenis, értem, - felelt Papanek, de azért a monoklit nem tette le. Hátha csakugyan Vénusz a kérdéses hölgy, s ez esetben ő feszít előtte, még ha alibit bizonyít is.

János bebocsátotta a nőt, aki nem volt más, mint Csertán Kata.

Csertán Katát a föld alatt hagytuk el, ahová Proticsán taszította. Vad elkeseredés vett erőt rajta. Szeretett volna a siket falaknak rohanni, majd a koponyáját verte, majd meg ismét a ruháját tépdeste lázasan hullámzó keblén. Itt van a föld alatt, négy fal között, megvetett, megunt szerelme kinjaival, tétlenségre kárhóztatva, míg a gyűlölt Proticsán fent a napfényben, az isten szabad ege alatt fut új kaland után, friss szerelem édes pásztorórájára. Fogait csikorgatta... ekkor kitárult a szekrény ajtaja s megjelent Ficsur, a gavallér, a nőcsábító, kinek őrizetere volt bizva Kata.

Ficsur megszánta Katát, akitől félt is egyuttal. A szánalom és félelem együtt azt sugták neki, hogy bocsássa ki. Tudta, százszor tanuja volt, hogy a két fő közül Kata akarata az erősebb s Proticsán rendesen meghátrál előtte. Tudta, hogy most Kata a gyöngébb, de azt is tudta, hogy ha Kata kiszabadul, Proticsán erejének mindörökre vége, szemben a démoni lánnyal. Ha kis kocódás miatt zárta be Proticsán Katát, akkor úgy se lesz baja, ha kiereszti is, a lány rokonszenvét pedig megnyeri; ha pedig komoly szakitást jelent ez a dolog, akkor ő a kiszabadítás által a gyöngébből erősebbet csinál, s ez az erősebb okvetlenül nyakára hág Proticsánnak, - ez esetben sincs tehát mit tartania a kapitánytól.

Kata mit sem árult el Ficsurnak a harcból, mely közte és a kapitány közt kitört; okosan engedte, hogy az valami apró kocódásnak sejtse csupán a dolgot, mikor észrevette, hogy az az ő pártjára hajlik. Ficsur a Kata szívében forró tüzes Vulkánból egy gyertyafényt látott csupán s szabadon bocsátotta Katát. A felső pincén mentek keresztül, hol szegény Badár Peti volt. Kata ezt is magával vitte, kijelentvén ficsurnak, hogy a pénz, mely a fiunál volt, már az ő kezükben van, amiből azt vélte látni, hogy Kata be van avatva az egész dologba. Az utcán még azt a tanácsot adta Badár Petinek, hogy ha nem akar megint bajba keveredni, aznap ne mutassa magát bátyja lakásán, s azzal otthagyta őt.

... Sebesen berontott Ponek hivatalos szobájába s minden köszönés nélkül kezdé:

- Uram, én Csertán Katalin vagyok, aki tegnap igen fontos vallomásokat...

Ponek ráütött az asztalra, s félbeszakítá a nőt:

- Tessék hallgatni. Itt nem úgy megy, mint a közélet mezején. Kegyed csak arra felelhet, amit én kérdezek. Minden egyéb ellenkezik a hivatalos eljárással, s fölösleges szószaporítás.

Papanek szemrehányó tekintetet vetett udvariatlan főnökére, s hogy a hölgy a hivatalos életnek ne csak ridegségét érezze, rést tágitott a torlaszon, fölragadott egy széket s odavitte Katának.

- Irnok ur, - szólt Ponek szigorúan, - nem csókolna mindjárt kezet is tanunak?

Papanek zavart hajlongással visszavonult s leült.

- Tanu, mi a neve?

- Eh, nem vagyok én tanu.

- Csertán Katalina - mormogá a romantikus hajlamu Papanek, s beírta.

- Kora? - folytatá Ponek, mely gyöngédtelenségért újabb szemrehányó tekintetet kapott alárendeltjétől.

- Eh uram, nem komédiázni jöttem én ide, - felelt Kata ingerülten.

- Mennyire becsüli? - fordult Ponek irnoka felé, amivel ezt nem kis zavarba hozta. Végre fölkel, mintegy bocsánatkérőleg meghajolt Kata felé s suttogá:

- Huszonkét év.

- Óh, naiv fiatalság, - mondá kezeit összecsapva Ponek, - tanu kitérő feleletet adott, tehát elmúlt huszonöt éves. Irjon harminckettőt.

A nőtisztelő Papanek óriási erőfeszítést tett, de még sem volt képes harmincnál többet leírni. Vele született gyöngédsége a női nem iránt, összeütközésbe jött hivatalos kötelességével.

- Volt-e már büntetve? - folytatá kérlelhetetlenül Ponek, ki meghal, de a formalitásokat nem áldozza föl.

- Óh igen, megbüntetett az Isten, - felelt Kata, s a székre ereszkedett.

- Irja be: büntetve volt már, - fordult Ponek ur Papanekhez.

Papanek bámulva nézett rá.

- De kérem, főnök ur, ez csak frázis.

- A hivatalos élet keretén belül nincsen frázis, - s Ponek hangja ünnepies volt, - a frázis sejtjéből mindig ki kell csöpögtetni tudni a valóság mézét.

Kata fölugrott.

- Kérem, énvelem ne tréfáljanak. Én vagyok az a nő, aki Proticsánt tegnap följelentettem, amire el is fogták. Jogom van azt kívánni, hogy velem illedelmesen bánjanak s ne üzenek gunyt belőlem. Ha én nem vagyok, akkor ő nincs a maguk kezei közt. Azért követelem, hogy most hallgassanak meg.

Ponek letette pápaszemét s a legőszintébb bámulattal tekintett Katára. Ime, ez a lány heves modorával, kéretlen beszédességével lábbal tapos minden formalitást és a világ áll, sőt, mi több, maga a rendőrség palotája is fölöslegesnek találja összeomlani. Ő maga is kiesett a hivatalos alaphangból s egészen civil módra szóla:

- Beszéljen, kisasszony, talán újabb fontos vallomásokat akar tenni?

Papanek elbámulva tekintett udvarias főnökére s föl akarván használni a kedvező helyzetet, szóla:

- Beszéljen nagysád! - ekképpen rálicitálván főnökére.

Az édesen elsusogott „nagysád” figyelmeztette Ponekot arra, hogy e percben micsoda örvény szélére került az ő hivatalos tekintélye s azonnal ráfordult Katára:

- Nohát beszéljen!

- Azt akarom megtudni, hogy nagyon meg fogják büntetni Proticsánt?

- Én nem büntetek senkit. Én csak vizsgálók. Majd ítél fölötte az isten és a kir. törvényszék Budán. Csak ezért jött ide?

- Uram, szeretőm, egyetlen szerelmem, boldogságom, mindenem volt Proticsán. Nagyot vétett ellenem, azért árultam el.

Szerelmem... a szó visszhang nélkül elhalt a poros, hideg hivatalszobában.

- Kezükbe szolgáltattam, de szeretném tudni, hogy mi sors várakozik reá?

- Azzal nem szolgálhatunk. Majd annak idején az ujságokban elolvashatja, hogy mennyit kapott. Alásszolgája.

Kata fölkel s némán, komoran eltávozott. Boszut állt, de ez a kielégített boszu nem töltötte el őt édes érzéssel. Árvának, elhagyatottnak érezte magát. Amint az ajtón kilépett, hallotta maga mögött Ponek hangját:

- Vezessék elő Proticsánt.

Elfutott, mintha kergették volna.

- Lássa, fiatalember, - oktatá Papaneket, - most tanuja volt annak, hogy mi a szerelem a hivatalos élet keretén belül? Ugy-e milyen hasznát tudjuk mi is neki venni? Mennyi időt elfecséreltünk haszontalanul. Pedig egy fontos kihallgatás vár ránk.

Ezzel fogta a pálinkás üveget s egypárat kortyintott belőle.

- Fiatalember, fogja, itt a revolver, s úgy vigyázzon, hogy most egy híres gonosztevővel fogunk szembeállani. Maga fiatalabb, biztosabb a szeme is, a keze is, magánál lesz a fegyver.

Papanek szemei a pálinkás üveggel foglalkoztak is azt látszottak mondani: „Dejszen inkább vigyáznék én arra az üvegre, mert az legalább - nem sül el.”

Ebben a percben vezette be fegyveres őr Proticsánt, - vagyis (ahogy mi már azt tudjuk) Csobot Ignácot. Náci erősen bizott benne, hogy most a Proticsán által ecsetelt szabadulás következik, bár megijedt, mikor a szuronyos őr mögéje szegődött. Mint a cövek megállt Ponek előtt s feszülten leste, hogy mit fog mondani.

Ponek a vélt Proticsánnak arcát vizsgálgatta, amit ő a vizsgálat pszichológiai bevezetésének szokott nevezni. Csöngetett, János betolta becsületes ábrázatát.

- Vádlott ki van már kutatva?

- Nem vagyok, kérem.

- Vétkes mulasztás. János, kutassa ki.

- Mit vegyek el tőle?

- Mindent, amit csak talál.

A becsületes János szorgosan kiürítette Csobot összes zsebeit s mindenféle apróságot az asztalra rakott.

- Már csak a zsebkendője van nála, - jelenté János a kutatás befejezéseül.

- Vegye el azt is.

- Akkor vegye el az orromat is, - szólt Náci elszántan. - Miért nem fütik a börtönöket? Náthát kaptam.

- Jól van, - szólt Ponek - ön használhatja a zsebkendőjét, de csakis hatósági ellenőrzés mellett. János elvette Náci zsebkendőjét, s a sarokba állva, szipkáját kezdte vele tisztítani.

- Vádlott, ön Proticsán Gergely?

- Az vagyok, - felelt Náci némi habozás után. Ez volt az első hazugság életében, s a lelkiismeret abban a pillanatban furdalni kezdte.

- Önt súlyos vádak terhelik. Mondja csak, ismeri Csértán Katát?

- Csertán Katát? Nem. Ki az?

- Együgyű gazembert játszik; ez úgy látszik, mindent fog tagadni, - mormogá Ponek, - pedig éppen az imént volt itt s igen érdeklődött ön iránt, - tevé hozzá hangosan.

- Az érdeklődést köszönöm, de azért őt nem ismerem.

- Tehát ez a Csertán Kata, aki (hogyan segítek egy kicsit az emlékező tehetségét) nem más, mint az ön megcsalt szeretője, tegnap kora délután följelentette önt a rendőrségnél: 1. hogy internacinalizmus hamis ürügye alatt fiatal munkásokat hínárba csal s vagy a gazság ösvényére visz, vagy bandájával őket magukat kifosztja mindenükből, 2. hogy tegnapelőtt este bandájával a kőbányai állomáson ellopott egy fiút, kinél 2000 forint volt. Egyéb bűnei is mind föl vannak itt részletesen sorolva.

Náci úgy szédült, mintha egy bunkósbottal fejbe vágták volna. Hát ráismertek; hiába bujt Proticsán bőrbe, mégis azzal a képtelen váddal léptek föl, hogy elrabolta Petit?!

- Kérem a tekintetes igazságszolgáltatást, - hebegé teljesen megzavarodva, mint akit váratlanul lelepleztek, - ez mind egy szálig hazugság. Az a Kőbányán ellopott fiú legjobb barátom.

- Vádlott, ön makacskodik. Hallotta hírét egy bizonyos héring nevű állatnak? - kérde Ponek legvérszjósőbb hangján.

- Óh igen! Krumpli-salátával nagyon jó, - felelt Csobot vidámabban.

- Azzal. De víz nélkül.

- Borral még jobban szeretem, - szólt Náci, ki a héringet határozottan a vizsgálat humorisztikus fordulatainak tartotta s már mosolyogni is próbált.

- Ne nevéssen, boldogtalan, - rivallt Ponek s az asztalra ütött, - minő romlott belvilágot tár szemeim elé ez a megátalkodottság. Még tréfálni mer? Nem retten vissza az életfogytig tartó börtöntől, hetenkint kétszer héringgel sulyosbitva? Csak egyszer megkóstoltassam ezt magával, majd böggve fog bevallani mindent szomjuságában.

Náci csak most kezdte sejteni, hogy az igazságszolgáltatás kezében milyen rettentő fegyver lehet a legártatlanabb héring is. Oda intette Jánost, elkérte a zsebkendőjét, megtörölte győzgyőző homlokát s várta a halálos döféseket.

- Kezdjük elől! - szólt Ponek, - Proticsán Gergely, hazudozásával csak elrontja a dolgát, feleljen nyíltan és őszintén.

Náci egyszerre fölütötte a fejét.

- Kiket vádolnak maguk?

- Hát magát, - felelt Papanek.

- De névszerint kiket?

- Proticsán Gergelyt.

- Csobot Ignáccal nincsen semmi bajuk?

- Csobot Ignáccal? - kérde bámulva Ponek, - sohse hallottam ezt a nevet.

- Én hallottam már, - szólt bele Papanek s a fejét kopogtatta, - hol is hallottam csak?

- A fölolvassott vádak Proticsán Gergely ellen szólnak?

- No persze!

- Hisz akkor én gyalázatosan rá vagyok szedve. Rut csalás ártatlan áldozata vagyok. Óh én becsületes nevemet odaadtam s cserébe ilyen gazembernek a nevét vettem föl. De ki tudhatta ezt?

- Ne sápitezzék, hanem feleljen nekünk.

- Tisztelt uram! Én nem vagyok Proticsán Gergely, hanem Csobot Ignác vagyok, néptanító-jelölt, aki vizsgázni jöttem föl Pestre.

- Eh, semmi beszéd. Régi fogás, másnak adni ki magát. Most még azzal súlyosbitja bűnét, hogy egy becsületes ember ártatlan nevét bele keveri? Fúj, szégyellje magát. Fiatal ember léteire ilyen kitanult gonosztevő.

- Csobot Ignác, - mormogá elmélázva Papanek, - hol járt az ur iskolába?

- Kecskeméten.

- Megvan. Én egy Csobottal együtt jártam ott a gimnáziumba. Az maga lesz.

- Hát ön kicsoda?

- Én Papanek Vince vagyok.

- Szervusz Vince! Nem emlékszel Csobot Nácira, a gányóra, többnyire együtt ültünk a számárpadban.

- Arra már nem emlékszem, - felelt Papanek zordonan s egyszerre megbánta, hogy általában visszaemlékezésekbe bocsátkozott.

- Én sem ismertelek meg, te sem ismertél meg; úgy látszik, megvan a régi jó emlékező tehetségünk, azért is ültünk mindig a számárpadban.

- Papanek ur! Figyelmeztetem önt, hogy a hivatalos tekintélyt semmi sem ássa annyira alá, mint a vádlottakkal való fraternizálás, pláne, ha az már a per tu határaiba csap át. Különben is ifjúkori visszaemlékezésekkel a korrekt tisztviselőnek csak akkor illő előállania, ha annak a vizsgálat hasznát veheti.

- De főnök ur, most hasznát veheti, mert ebből sül ki, hogy ez itt nem Proticsán, hanem Csobot.

- Téves fölfogás. A vizsgálatnak szüksége van egy Proticsánra s míg másik nincs, addig ez az ur itt a Proticsán s róla jogérvényesen nem sülni ki az, hogy Csobot.

- Hát vezessék elő az igazi Proticsánt.

- Honnan?

- Itt van valamelyik börtönben, Csobot Ignác név alatt, - s Csobot elbeszélte a névcserét.

- Ebből egyelőre csak az kezd világossá lenni, hogy a másik, akit ön Proticsánnak mond, már megszökött; főgondom tehát, hogy most ön is meg ne szökjék. Mert hát ha azután ki talál sülni, hogy ön nem Proticsán ugyan, de nem is Csobot, hanem valaki más, akire a vizsgálatnak tán még nagyobb szüksége van.

Dühösen csöngetett kétszer. A kint lődörgő János nagy zajjal, esze nélkül rohant be.

- Maga megbolondult?

- Kétszer tetszett csöngetni, azt hittem baj van.

- Azért az alantas közeg mindig tartsa meg a hivatalos flegmát. Vigye ezt a pár sort Cukor urhoz, s azonnal nézzék át a házban levő összes börtönöket.

- Főnök ur, - sugta Papanek Poneknek, - azt hiszem, hogy bátran félre tehetjük a revolvért. Nagyobb fegyverrel dolgoztunk már.

- Hogy-hogy?

- Elpuskáztuk a dolgot.

Ponek az irományok közé ütötte a fejét.

- Állítólag Csobot! az ön ügye nem tiszta. Ha Proticsán nincs itt, míg meg nem kerül, ön mindenesetre fogságban marad. Mit gondol, - sugá az őröknek, - ez az ember az utolsó szalmaszál, melybe a vizsgálat kapaszkodhatik.

Egy fegyveres őr belépett, szalutált és jelentette, hogy két fiatalember óhajt Ponek urral beszélni.

Csobotot a szomszéd szobába tuszkolták, ott felügyelet alá helyezték s a két fiatal embert beeresztették.

Ez a kettő Badár Gábor és Badár Peti volt.

- Uram, - kezdé Gábor, - mi az elfogott Proticsán ellen jöttünk tanuskodni. Ez itt az öcsém, akit elrabolt.

Ponek homloka verejtékezni kezdett. Mily gyönyörű vizsgálat, mennyi tanu s most még az sül ki, hogy csak éppen a vádlott hiányzik. - Szemrehányó tekintetet vetett Papanekre, aki oly meggondolatlanul fedezi föl egykori iskolatársait.

- Beszéljenek!

Peti elmondta a kőbányai rablást, élményeit a „Vörös lobogó”-ban, kiszabadulását, csizmái hijján (mert - ugymond - megtudták, hogy abba van a pénze), Gábor elmondta Proticsánnak szerelmét, ellene szőtt ármányait, Csobot elhurcoltatását.

- Vezessék be Proticsánt, - mondá Papaneknek, aki a mellékajton beeresztette Csobotot.

- Náci, Csobot Náci! itt vagy? No, hála Isten. Uram, hisz ez nem Proticsán, ez maga is egyik áldozata, - kiabálta össze-vissza a két Badár-testvér.

Ponek szomorúan tekintett rájuk s tekintete azt mondta: „Jól tudom én azt, csak ez volt az utolsó kísérlet.”

Ebben a pillanatban jelent meg János egy cédulával, melyet Cukor ur írt.

- Egy Csobot Ignác a napló szerint ma reggel szabadon bocsáttatott, - olvasta a papirosról tompán.

- Ez a gaz Proticsán volt, - jegyzé meg Csobot - a gazember az én nevem alatt kiszökött. Gábor, hát neked nincs semmi bajod? Borzasztó dolgokat mesélt rólad.

- Eh, ostoba komédia az egész, melyből csak az ő alávaló ügyességének sikerült bajt zuditania nyakamba. Csak Veronkám gyöngélkedik.

- És a pénzem, a pénzed, Gábor, az ott van a „Vörös lobogó”-ban. Ezt kell még megkeritenünk.

- Még pedig Proticsánnal együtt, - szólt fenyegetőleg Gábor - uram, Proticsán nincs elszalasztva még, ma estefelé, mikor már jó sötét van, az egész „Vörös lobogó”-t el lehet csipni. Peti öcsém ott járt s hathatósan segítségünkre lesz.

Ponek azonnal tanácsba vonta őket s a három fiatal ember csak egy félóra múlva hagyta el együtt a rendőrség épületét.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Tátrai Kárpát nemezise.

A premiértelen gyászos nap elveszített estéjén Tátrai Kárpát kinyitotta a „Fehér farkas” kedvelt külvárosi szálló egyik utcára néző elsőemeleti ablakát s azon kidugta földi porhüvelyének azt a részét, melyet az antropológia fejnek szokott nevezni. A homályból örökké csak Kara Musztafa tajtékot turó arca bontakozik ki eléje, majd a kezeit tördelő cirkusztulajdonospárt látja, majd Gábor jelenik meg előtte, amint erőszakosan elhurcolják, aztán a Rókus-kórház fejcsóváló doktorai jutnak eszébe, amint kötözik és égetik a sebesülteket. Szeretne jóízűt nevetni a tréfán, de torkán akad a vidámság; le akarja pipáját tömni a kisujjával, de akkor veszi észre, hogy a kékre dagadt, sebes végtagot nem lesz tanácsos lebecsátani az örök bagólé csipős honába. A seb igen jelentékeny volt. Kárpát ezideig ügyet sem vetett rá, de amint megint pipára töltött, égő fájdalom ütött az ujjába. (Nem vette észre, hogy finom dohánypor ragadt bele.) Szeszergett, mint egy bántalmazott gunár, a felesége kérdezte, mi baja, mire ő azt mondta, hogy a színháznál egy kulisszaszög megszurta. Nosza, a hü nő friss vizet hozott s Kárpát kimosta a sebet. Aztán kenyérbelet rágott össze, megsózta s ezt rákötözte a sebre. Ez aztán pokolian égette, Kárpát tehát elment sétálni. Utközben belépett egy patikába angol flastromért. Hát ott egy nagy mennykő ujfundlandi kutya nekiugrik s nyájasan nekidönti a falnak. Ha gazdája közbe nem lép, a rémült Kárpátnak leharapja a római orrát.

- Nem szereti a papokat, mióta a plébános ur kikorbácsolta az udvarából, - jegyzé meg a kutyatulajdonos.

A kutyát mindenesetre Tátrai borotvált arca vezethette félre s joggal nézhette őt papnak; de Tátrai szíve nagyot dobbant s arca fehér lett, mint a fal, melyhez őt a kutya taszította.

A patikában Kara Musztafáról beszéltek, kinek esete a Józsefvárosban a nap eseményét képezte. Az esti lapok részletesen leírták a dolgot s az egyik, mely a többit le akarta főzni, kijelentette, hogy „lapunk zártakor” a szerecsen már végső perceit élte. A kutyatulajdonos ezt azzal toldotta meg, hogy este hatkor meg is halt, iszonyu kinok és valóságos örvöngés közt.

Kárpát szédülve hallgatta a rémes dolgokat s angol flastrom helyett is szalmiacukrot kért, de azt is ott felejtette s csak nagy kiabálásra jött vissza érte, amikor aztán újra ki akarta fizetni. Rohant haza. Otthon letépte a kötést, sóskenyeret, kimosta sebet, kiszivta jól, aztán kimosta a száját, végre elővette a felesége hajsütögető vasát s a kályha tűzében izzóvá tüzesítette. Eközben egyre bucsuzott rémült feleségétől, aki akkor rémült meg legjobban, mikor Kárpát sebesült kisujját égetni kezdte a tüzes vassal s ezt oly hidegvérrel tette, mint egy Mucius Scaevola. Mikor már a szoba tele lett olyan szaggal, mintha disznót pörzsöltek volna, Kárpát eldobta a vasat s egy átkot szavalva a *Jávai fekete orvos*-ból, olajjal megkenste az égett sebet és újra bekötözte, fürteit összezilálta s fejére illeszté, a kalapját hegyibéjük csapta s rekedten hörgögte:

- Gyerünk a „Makkhetes”-be. Társaságot szomjazom. Az egyedüllét irtóztató - kettesben.

A „Makkhetes” külön termében együtt volt a szintársulat java s a vacsora már abban a stádiumban volt, melyben a kenyérgolyókkal való hajigálás kezdődik. Tátrai bágyadt megjelenésén senki sem csudálkozott. Az elmaradt premiére nyomasztó hatásának tulajdonították.

Tátrai belépett s az asztalfőre ült, hol helye üresen volt hagyva. A pincér jött s kéretlenül egy liter bort tett eléje. Tátrai visszatolta s mélabus mosollyal szóla:

- Vízet!

Mindenki elhallgatott, a zivaj megszűnt, még a tarokkisták is felütötték a fejüket. Az arcok meglepetten és kérdőleg fordultak Kárpát felé.

- Mit méltóztatott? - kérde a pincér, aki szintén nem akart hinni a saját füleinek.

- Vízet! Egy üveg tiszta vizet! - ismételte egész határozottan Kárpát s magában mormogá - ez az utolsó kísérlet, a vizpróba, ha nem jól üt ki, akkor végem van.

A pincér odaállította az üveg vizet Tátrai elé. Tátrai csordultig töltött egy félliteres poharat s mormogá:

- És most figyeljük meg, tanulmányozzuk magunkat.

Ezzel a poharat ajkaihoz emelte s a nyelve hegyét beleértette.

- Emberek, gyermekeim, - kiáltotta el magát - én irtózom ettől a víztől. Óh, Isten, Isten!

- Persze, hogy irtózol, - röhögé a rekedt bonvivant - hisz sohasem kedvelted, keresztelésed óta közel se jutottál hozzá.

- Ember, te tévedsz. Igaz, sohse szerettem a vizet, de az valóságos irtózat, ami most elfog velem szemben. Ez a viziszony, gyermekeim. Óh, Isten, Isten!

- Hát ne igyál, ha iszonyodol tőle s azzal punktum!

- Nem punktum, kedves gyermekeim, ez az én halálomat jelenti. Tudjátok-e (amit eddig titkolék), hogy Kara Musztafa engem is megharapott?

Mind elszörnyedtek, csupán a bonvivant röhögött.

- Ne röhögj, boldogtalan, alaptalanul röhögsz. Tudjátok meg, hogy Kara Musztafa ma este hatkor veszettségében meghalt.

És Tátrai letépvén kötelékeit, égett ujját fölmutatta a társaságnak, melynek gyöngébb része elfödte arcát, az erősebb része azonban minden arcelfödés nélkül tört ki az elszörnyedés morájába.

- Még nem bizonyos a dolog, - szólt egy tudományos hirben álló kórista, aki orvosi-nővédekéből csapott föl színésznek - végre kell hajtani a vizpróbát.

Tátrai olyan arccal nézett hol rá, hol a vizes üvegre, mintha azt akarná mondani, hogy akkor inkább minden vizpróba nélkül dühödik meg, minek szaporítsa kinjait; de az összes tagok (hónap vége felé járván az idő) belátták, hogy milyen csapás volna, ha a direktor közvetlenül gázsifizetés előtt megveszne s ostromolták az igazgatót, hogy csak igyék vizet.

Tátrai elszántan fölragadta a vizes poharat, melynek tőle való gyors elmulását forrón óhajtotta s azért egy hajtásra kiürítette.

- Nos, mit érez? - sürgette őt a tudományos hirben álló kórista.

- Gyalázatos egy ital, - felelt komoran a direktor - igazán okosan tettük mi ketten: a víz meg én, hogy egész életünkben olyan gondosan kerültük egymást.

- Nem érez semmit?

- Semmi különöset.

- Igyék még. Gondolja meg, hogy ez annyi, mintha orvosságot innék, - folytatá a tudományos hirben álló kórista.

Tátrai még egyszer fenékgig ürítette a vizes poharat.

- Ugy érzem magamat, mint egy vízbefulladt ember. Ha most a lábamnál fogva fölakasztanátok valahová, egy óceán dülne ki belőlem.

S Tátrai összeborzadt, hideg futott végig a testén. Gyomra a szokatlan vízmennyiségtől fölpuffadt, rosszul kezdte érezni magát, homlokán gyöngyözött a verejték.

- Rosszul érzem magamat, mormogá, s kezével egypár félköralku mozdulatot irt le a feje körül, amit vidéki színészek általában haldoklási jelenetekben szoktak használni.

- Igyék még vizet, - biztatta az egykori orvosnövendék.

- Soha! - szólt Kárpát határozottan, - rajtam már semmi sem segít. Rosszul vagyok, érzem a halál suttogását, végem van. Bort adjatok. Két litert a legerősebből. Hadd fojtsam beléje öntudatomat s öntudatommal kinjaimat.

A két liter bor gyorsan eltűnt Kárpátban, aki most nem élvezte az isteni nedvet, csak döntötte magába, hogy a berugott állapothoz szükséges bormennyiség minél hamarabb benne legyen.

- Boldogtalan asszony, - szólt Kárpát a feleségéhez, - eredj a kolostorba.

- Gyere haza, Kárpikám, teát főzök s vasat melegítek a lábadra, - könyörgött az asszony.

- Asszonyok, vigyétek haza a feleségemet s valaki maradjon nála az éjszakára. Csak férfiak maradjanak körülöttem.

A direktorné néhány sikoltást tett közzé, de minden eredmény nélkül. Kárpát térdre ereszkedett előtte, kezét csókolt neki, majd a homlokára lehelt egy csókot, „jó asszony”-nak szólitgatta, egypárszor még gyöngéden a kolostorba küldte s végre elordítá: „Takarodjál haza!” Az asszonyok mind sietve eltávoztak.

A férfiak körülülték a főasztalt, mely tele volt boros üvegekkel. Csupa boros üveg, mohai, luhi vagy szódavizkiséret nélkül. Kárpát könyörtelenül visszautasított minden vizet s kijelentette, hogy aki nem tisztán iszsa a bort, az nem az ő embere. Kárpát mint házigazda töltögetett s segédjének kinevezte a tudományos hirben álló kóristát. A színészek rohamlépésben siettek Kárpát után, ki a föntebb fölhajtott két literrel meglehetősen előnyt biztosított magának. A poharak sűrűn össze-összekoccantak s az asztal alsó végén ülők már valami nótához köszörültek torkukat, amikor valaki (bizonyosan pedáns ember volt s lelkiismeretét akarta megnyugtatni) azt kérdezte, hogy micsoda címen „ivatik” most.

- Halotti tor. Tátrai Kárpát halotti tora, - felelt Kárpát, - azért csak igyál, pajtás, mert többet az én révémen be nem rúgsz.

- Talán disznótor? - kacagott a rekedt bonvivant s a magasabbrangu (és még józanabb) színészek vele kacagtak. A kisebb színészekben nem volt ennyi bátorság.

- Te is, Brutusz? - fordult Kárpát a rekedt bonvivant felé, aki veje is volt, - te, akit özvegyen és árván hagyok, mint családom egyik tagját, te üzesz gunyt belőlem? Ez fáj.

És Kárpát szívére ütött, mutatván, hogy körülbelül hol fáj.

Ebben a percben a kóristák rágyújtottak lent: „Kitették a holttestet az udvarra...”

- Ugy, fiaim! Szépen, szomoruan. Ez az én nótám, - s Kárpát egy üres literes üvegre hajtotta le forró fejét.

- Csináltál végrendeletet, Kárpát? - kérde a népszinműi apa, kinek zord vonásai elárulták kegyetlen mesterségét, mely kényszeríti őt, hogy vagy elűzze a lányát hazulról, vagy Jancsihoz adja feleségül, holott a lány Petit szereti.

- Végrendeletet? Vajjon Caesar csinált-e végrendeletet, mielőtt a gyilkosság színhelyére ment? Utánunk nem szokott végrendelet maradni.

Julius Caesar példája kissé zavarba hozta a népszinműi apát, de egy Antonius idézet ki-segítette.

- Hja, pajtás, Caesar nagy ember volt.

- És én? - fordult feléje Kárpát.

A hálátlanságon kapott népszinműi apa zavarát egy palack bor mögé rejtette. Kárpát fölállt.

- Szellememet hagyom emberiségnek, színházamat nektek, akik majd konzorciumot csináltok osztalékra, feleségemet pedig neked, öreg cimbora.

A megtisztelt öreg cimbora nem volt más, mint a népszinműi apa, aki azonnal megbánta, hogy olyan nagyon erőltette a végrendelezést

- Köszönöm! de nem kell; mért nem beszéltél így husz év előtt? - mormogá a zord apa, aki illő tempore vetekedő társa volt Kárpátnak.

- Akkor engem választott a lány, - felelt Kárpát tetszelgő mosolylyal, - ha én halva leszek, talán téged választ.

A beszélgetés egyre lassabb, a koccintgatás egyre sürűbb, a láрма egyre nagyobb lett. A hárfás reszketeg ujjakkal pöngette a hurokat, a sívár zajban sajátságosan hangzott ez a szelíd, megkapó, mélabus pattogás, mely néha-néha egész akkorddá összeverődve jajdult keresztül a zürzavaron. Kárpát sirt, ivott és itatott. A népszinműi apa esküdözött Kárpátnak, hogy ő boldoggá tette volna azt a nőt, akit husz év előtt elűtött a kezéről s nem juttatta volna arra a sorsra, hogy egy megveszett szinigazgatónak az özvegye legyen. Az első kómius adomákkal mulattatta a körülötte levőket, akik fuldokoltak a röhögéstől; csak a második kómius hallgatta olimpusi komolysággal a szerinte régi és sületlen vicceket s ha már éppen nagyon nevetethnékje volt, az udvarra ment.

Lassankint kezdett szétzülleni a kompánia. Egy rész nagy zajjal kávéházba indult, a más rész haza baktatott, Tátrai az asztalra borulva aludt, körülötte voltak a népszinműi apa, a rekedt bonvivant és a tudományos kórista. Ezek szépen fölfektették Kárpátot az asztalra (a bonvivant azt állította, hogy meg van halva), körülrakták boros üvegekkel, a szobát belülről becsukták s ők maguk is letelepedtek, kanapéra s összerakott székekre, belátván, hogy erejüket fölülmulja minden kísérlet, mely netán a hazamenésre irányulna.

Ott aludták a mámorosak álmát borgőz- és pipafüstnek közepette, mint olympi istenek, akik felhődarabokon nyugosszák ki egy-egy dőzsölés fáradalmait. Ott aludtak másnap délelőtt, nem háborítva a „Makkhetes” emberséges tulajdonosa által. Egyszerre csak Kárpát füleit hatalmas dörömbölés üti meg. Kinyitja a fél szemét, egyszerre mind a kettőt nem merte, hátha azt veszi észre, hogy már meg van veszve. Ujabb dörömbölés. Kárpát kinyitja mind a két szemét, sőt meg is dörzsöli, de mozdulni nem mer, mert leveri az üvegeket. Fölkiabálja (mint a jelenlevők közül a legalárendeltebbet) a tudományos kóristát, az ajtót nyit: a nyíláson bevonulnak Éjszaki Tihamér és egy piszkos fehérségű alak, ki Kara Musztafa gyanánt mutatja be magát a száját tátó Kárpátnak.

Erre már Kárpát is leugrott az asztalról, nem törődve azzal, hogy vagy öt palack is leugrott vele, azzal a különbséggel, hogy el is törött.

- Hát maga nem halt meg? - kérdé Svarc Musztafától.

- Nem veszttem meg. A komédiának vége van. Itt vagyok, semmi bajom sincs.

- Hisz akkor én sem veszttem meg, - kiáltott Kárpát örömpesve, s megölelte Musztafát, Gábort, sőt vejét és a népszinműi apát is, akik már fölkászolódtak.

- A halotti torból mégis disznótor lett, - jegyzé meg a rekedt bonvivant.

- De hisz az ujságokban az volt, hogy maga meghalt.

- Tévedés. Az igaz, hogy egy kicsit sokáig dühöngtem és adtam a megveszettet. Aztán lefeküdtem magányos cellám ágyára s jóízűen aludtam ma reggelig. Nem háborgattak. Ideje, hogy tisztázzuk a dolgot, s egy vödör vizet kértem. A felügyelők összefutottak. Egy megveszett ember, aki vizet kér, - ez ritkaság volt előttük. Nagy óvatossággal betettek egy vödör vizet s lestek. A víz felét kiittam, a másik felével lemostam legalább a kezemről és az arcomról a szerecsenséget. Rögtön jelentették az esetet az orvosnak, aki megnézett s aztán egyszerűen mint svindlert, csalót kilöketett a kórházból. Áldozataimat (ezt az urat is egy rendőrt) szintén szabadon bocsátották.

- De engem tegnap ugyancsak megégettek, - szólt Gábor s az arcát borító fekete flastromra mutatott.

- Én meg magamat égettem - s Kárpát fölmutatta sebesült ujját, elbeszélvén annak történetét.

- Ne haragudjék, uram, - fordult Svarc Gáborhoz, - nem tudtam, hogy ilyen kellemetlenségei lesznek, én csak a játék teljessége kedvéért harapdáltam.

- Semmi harag, - kiáltotta Kárpát, - a személyzet teljes, ma meglesz a Petőfi első előadása. Svarc, önt a színlapon hirdetem: „*Kara Musztafa, a megveszett, de kigyógyult és megfehéredett szerecsen első föllépte.*” Ön a dölyfös orosz cár előtt fog vadállataival produkciókat tartani. Fusson az oroszánjaiért az előljárósághoz, én futok a nyomdába. Óriási siker!

- Hát a száz forint, amit kapok? - szólt Svarc.

- Hogy vesztél volna meg, - mormogá Tátrai, majd hangosan mondá, - csak estére, kérem, a kasszánál.

Tátrai, Svarc és Badár Gábor különböző irányban elrohantak. Gábor haza, hol megjelenése természetesen nagy örömet okozott. Veronka állapota azonnal a javulás útjára tért. De ő is megörült ám, mert öccsét, Petit találta otthon.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A vak és világtalan.

Esteledett. Hideg, de verőfényes nap után barátságtalan téli éj ígérkezett. A budai hegyek fölött az égen egy nagy világos folt, mint valami mennyei kapu, mutatta, hogy merre távozott el a nap hűtlenül. Az Alföldről a hunyó nap után nyomuló éj azonnal beküldte a fővárosba spionját, a szürkületet, hogy vajjon a nap végképp lebukott-e már? S mikor a szürkület bekukkanására sietve megjelentek hódolni: a pára, a köd, az égi felhősereg, akkor az éj kapta magát s berontott a világa-vesztett fővárosba. Rövid szürkület után teljes sötétség lett. A sötétségtől félő ember fölguytotta a végtelen lámpasorokat s a lángok remegve lobogtak, mintha félnének az iszonyu sötétségtől, melylyel kicsinységük harcot küzdeni kénytelen. A főváros fényáradatban uszik. A kirakatok ragyognak, az arany, az ezüst szikrázva kacérkodnak a lámpaláng sugaraival: s e sugarak nem válogatósak, az arany mellett bevilágítják azt a szegény embert is, aki ott vakul a kirakat előtt, szemeit a sárga és fehér ragyogáson legeltetvén...

... Nyugtalan volt ez az est, mely oly álmosan szállt alá a fővárosra. A boltok rövid ideig árasztottak ki világosságot az utcákra, mert hamar bezárattak. Egyenruhát drága pénzért nem lehetett volna az utcán fölfedezni: a katonaság mind a kaszárnnyákba volt összpontosítva, hol lábhoz tett fegyverrel várakozott. Néha egy-egy lovascsapat vágatott végig az utcán, majd gyalogrendőrök siettek el. De még csönd volt. Csak a rendes esti moraj zugott a figyelő fül hártáján s a szemnek sem kínálkozott még semmiféle rendkívüli látvány.

... Kata kábultan bandukolt egész éjjel és egész nap a városban. Azt sem tudta jóformán, mit cselekszik. Előtte való este megjelent Kortyénál, ahol megtudta, hogy Proticsánt csakugyan elfogták. Megörült a hirnek és megrémült tőle. Megboszulta magát, de elveszítette Proticsánt. Megnyerte a játékod, de elveszítette az egész világot. Szaladt az utcákon, mint egy eszelős. Egyik pillanatban úgy tetszett neki, mintha Proticsán előtte lebegne s ő azt kergetné kinyújtott karokkal; a másik pillanatban úgy tetszett neki, mintha dobogást hallana maga mögött s a boszut lihegő Proticsán rohanna utána emelt gyilokkal, nehéz lépései alatt szinte meg-megdobbant a föld. Majd összeszedte magát s minden porcikájában remegve, megállt. Körülnézett, a város ki volt halva, szeme nem látott senkit, fülei mintha süketek volnának: ez az egyedüllét, az elhagyatottság érzése. Ujra futni kezdett, a rémületet csak ismerős arcok üzhetik ki belőle. A „Vörös lobogó”-ba szaladt. Azt már azóta kisöpörte egyszer a rendőrség, de természetesen senkit és semmit sem talált. A banda teljes számmal ott volt és csüggedten leste a kapitány megjelenését. A munkásnép föl volt már bujtva. A banda a „balek”-ek segítségével kitünően dolgozott gyárakban és műhelyekben. S e fontos pillanatban éppen a kapitány hiányzik. Kata megjelenését viharos riadallal üdvözölték. Azt hitték, hogy nyomon követi őt a kapitány. Kata belevetette magát a bandita lelkek viharába. Ittak, táncoltak és daloltak. Mámor szállt a fejébe s ő ujjongva tombolt, vad kitörésekre ragadva a szintén ittas gazokat. A banditák összefogózkodva, földre tett likőrös üvegek közt járták a táncot; Kata kiragadta magát néha a szédületes forgatagból s egy asztalra borulva sirt. A banditák örvöngtek, de legkivált Ficsur, aki szerelmes szavakat sugdosott Kata fülébe, háláról is mormogván valamit, amivel tudniillik Kata tartoznék ő neki. Mikor aztán már minden szemből cikáztak elő a vágó lángjai, Kata a tombolásból egyszerre csak nyomtalanul eltűnt... Kirohant az éjbe s folytatta céltalan barangolását. Hajnalban visszatért a „Vörös lobogó”-hoz, a kályha tüze mellé ült s a lángok táncát nézte, de nem aludt.

Órákig üldögélt ott, a banditák lent vagy otthon aludtak, vagy kint csavarogtak. Délelőtt, mint már tudjuk, Kata a rendőrségnél járt; hogy miért ment oda, azt ő maga se tudta. Talán hogy

egy pillanatra Proticsán közelében lehessen? Azután újra folytatta a bolyongást, mely testét emésztette s a harcot belső gyötrelmeivel, melyek lelkét emésztették.

Alkonyatkor újra a „Vörös lobogó” felé ballagott. Ugy tántorgott, mintha részeg lett volna, de csak a testi és lelki kimerültség okozta ezt. A „Vörös lobogó” ki volt halva. Cédulás álmosan pipázott a mellékszobában s a vak emberrel diskurált, ki nem mert hazamenni az utcai zavargások óta. Kata leült a hátulsó traktus nagy szobájában s édes pálinkát ivott.

Bármennyit ivott is, alig vesztett valamit józanságából. Össze volt tökéletesen törve; úgy érezte, hogy száz mázsányi súlylyal nehezedik a székre, melyre leereszkedett. Ugy érezte, mintha ördögök óriási hegyre vitték volna föl, ahonnan messze-messze ellátott, s amit látott, az mind elmúlt életét tárta eléje. Óh, mily sötét e táj, fönt az éjszaki sarkon lehet ilyen, ahol féléves az éjszaka. Egypár félénk, téveteg sugár tört át a sivárságon: gyermekkor. Kata látta magát, amint az árvaház kápolnájában térden állva könyörög. Fölállt.

- Óh, egyetlen glóriás perce bűnös életemnek, ne tünj el az éjszakába, hadd nyelje szemem sugárod, hadd igya szomjas lelkem boldogító emlékedet. Eltűnt! a bűn piszkos árja össze-csap fölöttem. Mi lesz velem? Egy másik tolvajnak legyek a szeretője? Vagy tán e gazemberek rám esnek és megölnék, ha megtudják, hogy a kapitányt én árultam el. E szennyes kezekből kapjam a halált?

Mondhatatlan rémület fogta el. Futni, rohanni akart, el e helyről, el a halálba, egy névtelen hűvös sirba, melylyel a Duna hullámai kínálkoznak.

A mellékajtó e pillanatban nyikorgott s kinyílt. A vak ember lépett be rajta.

- Csertán Kata nincs itt? - szólt a vak, megállva az ajtóban.

- Mit akarsz, vele? - fordult Kata a tétovázó ember felé.

- Te vagy? Cédulás azt mondta, hogy talán szívesen veszed, ha egy kicsit zongorázok.

- Ülj le és játszá!

A vak a zongorához tapogatózott, fölnyitotta s játszani kezdett. Először lágy akkordokat csalt ki a hangszerből. Kata odavitte székét s a vak mellé ült. Fejét féloldalra hajtotta s úgy hallgatta a hurok édes rezgését. Elábrándozott, hirtelen fölugrott s megragadta a vak kezét.

- Mondd csak, jó ember vagy te?

A vak feléje fordította világtalan tekintetét, arcán mosoly jelent meg s kérdé:

- Hát vannak rossz emberek is?

- Te a világot jónak tartod? - kérdezte Kata elbámulva.

- Én a világot sötétnek tartom. De ez a sötét világ nagyon jó. Kicsi korom óta gyámolít, táplál, tanít s most is kenyeret ad, hogy ne éhezzen.

- Vakon születél?

- Nem. Gyermekkoromban vakultam meg.

- Volt-e szeretőd?

- Van feleségem.

- Szeret-e?

A vak vonásai ijedten összerándultak s mikor megszólalt, hangja remegett.

- Azt mondja, hogy szeret, s én hiszek neki.

Könnyek csordultak végig a vak ember arcán.

- Boldog nyomorék! Te nem ismered azt a sötétséget, melybe ez a mi verőfényes világunk borulni tud. Áldd sorsodat valóságodért, mert megmaradtál rosszak között jónak, szerencsétlenek közt boldognak és elégedettnek.

- Te, a kapitányné, a hatalmas asszony, keseregsz?

- Kesergek és irigyellek. Meg akarok halni.

- Miért akarsz meghalni?

- Megcsalt a szeretőm, a kapitány, én aztán elárultam s tömlöcbe juttattam őt; ha ezek itt megtudják, tán megölnék.

Kata összekulcsolta kezeit s lassan, szakadozottnak, összefüggéstelen mondatokban imádkozni kezdett valami gyermekkori imádságot, mely hiányosan élt emlékezetében. Az a gyermekkori sugár, mely bevilágította későbbi életének rémes sivárságát, hevesen ostromolta őt, hogy vesse el magától ezt az életet. Megragadta a vak ember kezét és fülébe sugta:

- Jó ember, te szánsz engemet. Ha jót akarsz velem cselekedni, ölj meg. Ölj meg s maradj itt mellettem; te romlatlan, igaz ember vagy, legalább egy becsületes ember fogja be szempilláimat s utolsó sóhajtasom nem keveredik el szennyes lélekzetek közt.

A vak ember egész testében reszketett, föl-fölemelkedett székéről, meg leesett s kebléből nehéz sóhajtasok törtek föl.

- Mit beszélsz nekem? - tört ki végre - elárultad a kapitányt? Itt zenebona, gyilkolás lesz? Én félek, vezessetek haza.

Kata egy erszényt, pénzt és egy pisztolyt csapott eléje a zongorára.

- Vak ember! Egy erszény és egy pisztoly fekszik előtted. Ebben az erszényben van a te gazdagságod s ebben a pisztolyban van az én halálom. Tied az erszény, ha rám uszítod a halált. Fogd a pisztolyt, szegezd magad elé és lőjj. Ne aggódjál, szívemet fogja találni, oda tartom eléje. Aztán dobd el a pisztolyt s kiálts segítségért. Siess.

Amint a vak ember a pisztolynak a zongorára esését hallotta, újra reszketni kezdett.

- Óh, asszonyom, - mondá siránkozó hangon, - hogy kívánhatod, hogy vak ember fogja kézen és vezesse a halált?

- Gyáva nyomorék, hát fogd be a füledet, hogy meg ne ijedj a durranástól. Eh, bátorság!

Kata elvette a pisztolyt a vaktól s háralökte őt. Ez előre nyújtott kézzel támolyogni kezdett és kinos hangon segítségért ordított.

Az ordításra megjelent Cédulás, aki szó nélkül Katára vetette magát s kicsavarta kezéből a pisztolyt. Kata izmai mint a dühös párducéi vonaglottak, amint küzdött Cédulással. Mikor a pisztoly Cédulásnál volt, szájához tette a végít s füttyentett rajta. Abban a percben megjelent mögötte Proticsán.

Proticsán a rendőrségtől megszabadulván, egész nap rejtve tartotta magát s csak estefelé mert a „Vörös lobogó”-hoz közeledni, mert azt hitte, hogy a rendőrség azt is megszállva tartja. Toport és Kuvikot fölkereste s ezekkel óvatosan behatolt a kocsmába, hol Cédulást találták, aki jelentette, hogy itt nincs semmi baj s referált Katáról. Ekkor ordított a vak segítségért s a félig kinyitott ajtón át látták a cinkosok Katát a pisztollyal. - „Füleld le” - sugta Proticsán Cédulásnak s belökte őt a szobába. A hívó füttyre aztán ők, a többiek is behatoltak. Kata úgy nézett Proticsánra, mint egy babonás ember nézhet valami kísértetre. Aztán hirtelen öröm fogta el.

- Itt vagy, itt vagy, újra az enyém leszel? - s mind a két karját kitérte, mintegy hívta őt forró, szerelmes ölelésre. De Proticsán nem mozdult.

- Csertán Kata, te engem elárultál. De árulásod nem fog rajtam, ime, újra szabad vagyok, szabad vagyok s eljöttem, hogy boszut álljak rajtad.

- Jól van, Proticsán. Ölj meg. Örömmel veszem a te kezedből a halált.

- Megölni? Óh dehogy, kár lenne, ha e bájakban már csak a föld férgei dúskálhatnának. Van itt még külön pályázó is. Kuvik éppen most vallotta be nekem, hogy már régen eped utánad s meghal, ha te egyetlen tubicája nem léssz. No, Kuvik, tied lesz Kata, én vagyok az örömapa, még ma megtartjuk a lakodalmat. A nászjé idelent lesz a pincében; ott fog lakni az ifju pár. Kuvik, öleld meg a szép menyasszonyt.

Kuvik rekedt hörgéssel közeledett s csókra csucsorította utálatos ajkait. Kata rémült sikoltásba tört ki, mikor ezt az alakot előtte megállni látta. Mellbelökte Kuvikot, aki majdnem elvágta magát a padlón. Aztán elfödte arcát.

- Kicsit makrancos, no, de majd megszeliidül. Kötözzétek meg, - parancsolá Proticsán.

A banditák rá vetették magukat s Kata úgy meg volt kötözve, hogy mozdulni sem tudott.

A vékony kötélen bevágódott husába, de ő nem jajgatott. Mély megvetéssel tekintett végig a banditákon.

- Gyáva gazok! Négyen egy asszony ellen. Igaz, elárultalak Proticsán, de azért, mert előbb te árultad el szerelmemet. Megcsaltál, kijátszottál, boszut akartam állani.

- De nem sikerült, szép kapitányné, mert én erős és hatalmas vagyok. Kiszabadultam a kelepceből, melybe te juttattál s most nem kerülöd ki boszumat. Hát a cinkosod hol van, aki kieresztett?

Nagy robajjal Doboz jelent meg a teremben. Arca ki volt vörösödve s lélekzete úgy el volt fulladva, hogy alig tudott szóhoz jutni.

Cinkostársai nyugtalanul tekintettek rá.

- Mi baj? Üldöznek, nyomodban vannak? - kérde Proticsán.

- Dehogy; a Grossmann-gyártól jövök futvást. A gyár ég, a gyárost a lángok közé akarták dobni, csak a katonaság tudta megmenteni. A lázadás kiütött. Gyorsan föl, a Kerepesi-utra, a boltokba.

Doboz kinyitotta az ajtót s fülelt. Távoli puskaropogás hallatszott.

- Halljátok ezt a szép muzsikát? Ez pusztítja a jó bolondokat, a kik a veszedelemhez közel dugják az orrukat. Hadd hulljanak, mi majd csak hátulról, biztos helyről fogjuk igazgatni őket.

- Ott leszünk nemsokára. De előbb még egyéb dolgunk van, abban kell segítségemre lennetek. Föl, fiuk, elrabolni az új kapitánynét. Ha jól segítségemre lesztek, titek a 2000 forint, amit Cédulás kasszájában a csizmák rejtegetnek.

Proticsán, Kuvik fölragadták a félig alélt lányt s a kasszában levő sülyedő lejárón lementek. Ott kilökték Katát s ők azonnal visszatértek.

Ez a kis expedíció mégis eltartott öt percig. Mikor fölérték, Cédulás elkiáltá magát:

- Gyorsan, gyorsan! A többiek már elmentek s a József-utcában megvárnak. A házba elől katonaság nyomult. Azt hittem már, hogy lent szorultok a pincében. Én itt maradok.

Proticsán két ugrással a Wertheimnél termett, kinyitotta, Badár csizmáit kiragadta e azzal eltűnt egy hátulsó ajtón. Cédulás kissé görbe szemmel nézte a műveletet. Kuvik utána Proticsánnak. Egy éles kiáltás hallatszott be onnan kívülről, rá egy hatalmas ütés, erre jajkiáltás s néhány puskalövés, végül egy vérfagyfaló ordítás. A hátulsó ajtó kitárult s betántorgott rajta Kuvik, orrán, száján bugyogott a vér.

- Nekem végem van, - s azzal térdrebukott.

A rémült Cédulás megragadta, hogy majd a pincelejáratba cipeli s leereszti. Kuvik keserves ordításba tört ki:

- Eressz el, hagyj meghalni, - nyögte, - mindjárt meghalok.

Cédulás maga ugrott a sülyesztőbe s eltűnt. Nem érezte többé magát biztonságban. Alig ereszkedett le, Badár Peti jött be a hátulsó ajtón, kékre dagadt képpel, mögötte Ponek és egész csomó rendőr. Ponek odatérdelt a vérben fetrengő alak mellé.

- Ki volt az, akivel menekültél? Proticsán?

Kuvik igent intett.

- Hallatlan és nem azt tudta érni a golyó. Vannak még itt közületek?

Kuvik tagadólag intett.

- Félrevezetsz? Három ember lépjen elő s vezényszóra agyonlővi.

Kuvik ordítani kezdett.

- Vallasz? Akkor semmi bántódásod sem lesz. Vannak még itt cinkosaid?

Kuvik igent intett.

- Hol?

Kuvik a kasszára mutatott; mind bámulva néztek oda.

- Alulról ötödik gomb, fehér, - nyögte.

Ponek odament, megnyomta s kifordult a lejárát.

- Hányan vannak?

Kuvik fölmutatta az egy ujját.

Négy rendőr lámpással leereszkedett s egypár perc múlva fölhozta Cédulást megkötözve s Katát föloldozva. Ezalatt Peti biztosította Poneket, hogy jó nyomon járnak, mert Kuvik is azok közt volt, akik őt Kőbányán elrabolták.

Már éppen hivatalos hangon ki akarta adni ellene az elfogatási parancsot, mikor a rendőrök jelentették, hogy összekötözve találták s így valószínűleg ő is áldozat. Katának szabadságával minden ereje visszatért. Amint a terembe értek, azonnal a vérben fetrengő alakhoz rohant, azt hitte Proticsán. Mikor látta, hogy nem az, fölugrott s így szólt Ponekhez:

- Uram, Proticsán nem került kézre?

- Fájdalom, éppen ő szökött el.

- S engem úgy vágott fejbe egy pár csizmával, hogy azt hittem elájulok, - nyögte a szegény Peti, dagadt, véres vonalakkal át- meg átfutott arcát tapogatva.

Kata szemében magasan lobogott a boszu lángja.

- Uram! én kezükbe adom újra Proticsánt, csak kövessenek engem. Most meg nem menekül a nyomorult.

Ponek három emberre bízta Cédulás bekísérését, négyen Kuvikot szállították a Rókusba, egy szakasz katona megszállta az egész kocsmáépületet, a rendőrök zöme Ponek és még inkább Katának vezetése alatt Proticsán üldözésére indult. Ezekhez szegődött Peti is.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Proticsán futása.

A menekülő Proticsán Badár Petit találta magával szemben, aki a rendőröket hátulról vezette be a „Vörös lobogó”-ba ott, ahol minap őt is behozták. Peti megragadta a nekifutó alakot, aki erre a kezében tartott szeges, patkós talpu csizmákkal fejbe vágta, aminek nyomait már a megelőző fejezetben ecseteltük. - Ezzel Peti félre volt dobva utjából s ő a macska nesztelen gyorsaságával tette túl magát a kerítésen. A Petin túl következő rendőröket a fiu kiáltása fölrázta előnyomulások óvatos lassúságából, de mire a tényálladékkal tisztába jöttek s lövésre igazították a fegyvert, Proticsán már kiért a lövonalból s a megfontolt golyók a lassabb és öregebb Kuvikot érték. A kerítésen túl vette Proticsán az első lélekzetet. Ime, tehát hamar rájöttek az ő szökésére, aztán a Kata által kiszabadított Badár Peti is bizonyosan a rendőrségre ment s elbeszélte az ő történetét. Így a „Vörös lobogó” legbelső titka is el van árulva. És ő megint megmenekült! Megállt egy kicsit. Mögötte puffogtak a puskák; Kuvik nem jelent meg, de ordítása megrázta Proticsánt. A golyó, melyet Kuvik fölfogott, bizonyosan neki volt szánva. „Ugy látszik, agyonlőtték a fickót, - mondá magában Proticsán, - csak Cédulás tartsa magát s rá ne jöjjenek a pincéinkre.”

Proticsán nem éppen megilletődött hangon mondta el ezt a rövid halotti beszédet a halál országába átevezett cinkostárs fölött, bár a hideg egy kicsit megborzongatta arra a gondolatra, hogy a halál mellette suhant el. Az éj sokféle hangon beszélt s hirdette, hogy mit rejt a sötétség. Proticsán nem figyelt rá, csak rohant előre. A József-utca sarkán megtalálta Toport és Dobozt, akiknek (hogy meg ne ijedjenek) azt hazudta, hogy Kuvikot Kata őrizetére a pincében hagyta, mert nem bizik Cédulásban. Eközben a két csizmának a szárát késsel elvágta, az egyiknek a fejét maga dugta kabátja alá, a másikat Topornak adta. Eközben a Borju-tér felé haladtak. Terve volt Veronkát bárhogy is elrabolni s Topornak vagy Doboznak a lakására szállítani.

Topor és Doboz alig tudtak nyomában haladni, úgy rohant Proticsán. A Borju-térre értek. Annak közepén állott a kivilágított színház, melyben éppen folyt a „Petőfi” tegnapi elmaradt premiérje. Proticsán az ismert kétemeletes ház felé futott, s cimboráit a kapu előtt hagyva, ő besuhant, hogy tájékozza magát. A házmesteri lakás kis szobájának ablaka világos volt, ahhoz lopózott. Átlátszó, ritkás tarlatán függöny borította az ablakot, látta Verát az ágyban feküdni, édesanyja mellette ült egy széken és kötögetett. Proticsán megzörgette az ablakot. Kortyné föltekintett, aztán fölkelt s odamenvén, kikukucskált, de nem látott senkit. Erre az ajtóhoz tipegett s ott kérdezte meg, hogy ki az? - „Vendel”, - suttogá Proticsán. - Az ajtó kinyílt. Proticsán belépett, s Kortyné azt kérdezte tőle, hogy vége van-e már a színháznak? De jóformán végére se ért a mondatnak, elkábult, s halk nyöszörgéssel végigesett a téglán. Proticsán terve készen volt, amint az anyát és leányát magukban látta s a tervnek Kortynéra vonatkozó része már sikerült is, amint az asszony kloroformmal elkábitva, a földre zuhant. E percben éles sikoltás ütötte meg Proticsán fülét, amint lázas lihegéssel Vera felé rohant. A lány, a betegek sajátságos finom érzésével, megsejtette, hogy veszedelem közelít, s „anyám, anyám, Gábor” kiáltással kiugrott az ágyból s becsukta a kis szoba ajtaját. Egy utja maradt: csak az ablakon keresztül lehetett Verához behatolni. Kifutott a kapuhoz, hogy Dobozt segítségül hívja. - „Kapitány, siess, lárma, kiabálás, puskaropogás közeledik erre,” - sürgette nyugtalanul Topor. - „Ne félj, itt a házban biztosságban vagyunk. Csak vigyázz kifelé!” - Doboz tolvajüggyességgel hamar és nesztelenül kitörte az ablaküveget s azzal visszatért a kapuhoz. Proticsán remegő kezekkel nyult be, hogy az ablakrezeseket félretolja s bemehessen, Vera bent térdreesett s hangosan imádkozta: „Mi atyánk ki vagy a mennyek-

ben...” Mikor Doboz az udvar közepéig haladt, egyszerre csak Topor nagyot fűttyent a kapu alatt, valamit kiált Doboz felé s szélesebben kifut az utcára. Doboz Proticsán felé fordul s elordítja magát: „Kapitány! Csertán Kata jön!” Ezzel ő is kinyargal az utcára.

„De szabadíts meg a gonosztól...” hangzott bent Vera imádsága. Proticsán féllába már az ablakfélfán volt, Doboz kiáltására egyszerre elrugta magát az ablakfaltól s egy ugrással az udvar közepén termett. Igen kitűnően ismerte a helyszíni viszonyokat az egész házban. A kétemeletes háznak földszintje is igen magas volt s annak folyosójára is garádics vezetett föl. A házban nagy csönd volt, a lakók mintha mind elbujtak volna féltükben a lázas éjszakától, mely félrebeszél. Proticsán fölszaladt a földszinti folyosóra s annak egyik ajtaján becsöngött. Éppen ekkor dördült egy lövés a ház előtt s rá a kapu alá berohanó emberek lépteinek sűrű kopogása hallatszott. Az ajtó nyílt s Proticsán bent volt a konyhában.

A lakás, melynek konyhájában Proticsánt e pillanatban látjuk, egy szegény özvegyasszonyé volt, ki két utcai szobát bérelt s a kétaablakost diákoknak adta ki albérletbe. Proticsán onnan ismerte őt, hogy egyszer alkudott vele a szobára, Doboz számára akarván kibérelni azt, hogyha szüksége lenne rá, közelében legyen.

A cseléd, aki beeresztette, fiatal falusi lány volt, aki szintén ismerte őt s nem ütközött meg a látogatáson.

- Itthon van a tensasszony? - kérde.

- Itthon.

Proticsán kopogtatott s bement. Az özvegy rémülten járkált föl s alá.

- Nem is sejti, miért jövök? - kezdé Proticsán. - Nem rég jöttem haza s képzelje, mit hallottam a Rókusban, ahol egy barátomnál voltam, Badárnál, hisz tudja az esetét? Azt hallottam, hogy lakóját, Kapás Miklóst, megölték s most a kórházban fekszik.

- Jézus Mária! - kiáltott az özvegy s kezeit tördelte.

- Magam is alig tudtam hazajutni, háromszor megkergettek.

Proticsán vizsga szemekkel méregette az ablakot, melynek táblái be voltak csukva, s vánkossokkal torlaszolta, hogy, mint az özvegy mondá, a puszkagolyók be ne hatolhassanak.

- Aztán meg szeretném megtudni, hogy micsoda lárma, lövöldözés volt az imént itt a ház előtt? - folytatta Proticsán.

- Hogyan?

- Az ablakon keresztül.

- Csak nem akarja kinyitni, az istenért! Belőnek.

- Hisz már nem lövöldöznek.

- Nem, nem, Proticsán ur, ezt az ablakot nem engedem kinyitni.

- Az ifiurak közül senki sincs itthon?

- Nincs.

- Hát az ő ablakukon keresztül nézem meg.

- Ne tegye, inkább üljön le, diskuráljunk. Főzők teát.

- Hisz mindjárt visszajövök.

Az udvarban zaj hangzott föl. Egy női hang rekedt rikácsolása kihallatszott belőle.

- Mindjárt visszajövök, - mormogá Proticsán s a szomszéd szobában termett. Az ablakot kinyitni, kihajolni s a helyzetet szemügyre venni egy pillanat műve volt. A betett kapu előtt két rendőr állt. Proticsán szerencsétlenségére a köd nem volt elég sűrű s a két rendőr ellátott az ablakig. A konyhában léptek zaja s Kata rikácsolása hallatszott. Nem habozhatott. Kivetette magát az ablakon s futásnak eredt. Alig haladt tizenöt lépésre, Kata jelent meg a nyitott ablakon s átható hangon kiáltotta: „Fogjátok meg!” A két rendőr a levegőbe lőtt egypárszor és jelzősipját fujta, azután utána eredt. A ritkás ködből mindenünnen rendőralakok merültek föl; egy nyögő alakot ugrott át a futó. Ez Doboz volt, aki nem tudott idejében menekülni, s futásában megállította Kata revolvergolyója, mely lábát furta át. Azután átugrott egy mély árkot, mert a Borju-téren éppen a vízvezetékét csinálták, de ekkor már annyira megszorították, hogy csak a színházépület felé futhatott. Pár pillanat s az épület elnyelte a futót.

A színházba futó Proticsán egy páholyfolyosón találta magát, ahol egy lélek sem volt. A jegyszédők maguk is bent ültek a páholyokban, mert Tátrai minden reklámja dacára csak gyér számu közönség volt jelen a zavargós est miatt. Proticsán lábujjhegyen végighaladt a folyosón, s a legutolsó páholyba belépett, hogy annak sötét háttéréből végigtekintsen a színházban. Ekkor jelent meg a földszinten, leghátul Kata. Proticsán megrettenve rögtön otthagyta a páholyt, s újra a folyosón volt. A görbülő folyosó végéről egy férfihang kiáltotta: „Álljatok el minden kijárást! Nem menekülhet.” A folyosónak azon a végén, ahol Proticsán állt, egy kis ajtó volt, ezzel a fölírással: „Idegeneknek tilos a bemenet.” Idegeneknek igen, de menekülőknem, - gondolá a bandita s benyitott. Ez az ajtó a színpadra vezetett, hol éppen a segesvári csata előestéje uralkodott, ami a gázlángok lesrőfolásával, s így meglehetősen sötétséggel jár. Proticsán egy kulissza mögé huzódva lesett. A kulissza tulsó oldalán állt Tátrai és Ponek. Az igazgató megrémült, mikor Ponek jelentette neki, hogy egy hirhedt gonosztevő rejtőzik színházában, s azt most el akarják fogni.

- Könyörgöm, ne még, csak a fölvonás után, akkor öt percnyi szünet lesz.

- Most mindjárt vége lesz a fölvonásnak? - kérdé Ponek.

- Nem, ez csak változás, ezután jön még a segesvári csata, de alig tart pár percig s azzal vége a második fölvonásnak.

- No jó, addig várok még.

- Hol van, kérem, elbujva az az ember?

- Még nem tudom. Lehet a nézőtéren, lehet a színpadon.

- Itt nehéz lesz megtalálni.

- Mindegy, el nem szökhetik, mert minden kijárást őriznek embereim.

Még mindig sötét volt. Egy muszka katona sietett el Proticsán mellett, hosszú lándzsával, magas süvegben, lelógó fürtökkel s egész testét betakaró köpönyegben. A muszka megállt.

- Péter, - sugott föl a zsinórpádlás felé.

- Itt vagyok, - felelt egy hang felülről.

- Még mindig szükséged van rám?

- Jobban, mint az imént.

- Mindjárt fölmegek, - ezzel az ember ledobálta magáról muszka kosztümjét, miközben mormogá: „Nem tom, hogy az igazgató minek öltözteti föl a dekorátorokat is, mikor olyan kevesen vagyunk.”

A sisak, a lándzsa s a többi muszkaság kopogva, suhogva hullt Proticsán lábai felé, aki megvárta, hogy a megmuszkálatlanított dekorátor eltávozzék és sebtében magára öltötte a kosztümöt, a saját felső és alsó kabátját előbb ledobván. Az ökkelő bajuszt a fülére akasztotta, a fürtöket fejébe nyomta, lehetőleg előrehuzta, a sisakkal leszorította s a lebernyegbe bele bujt; ideje volt: a függöny legördült, a színpad egyszerre megvilágosodott s Tátrai kezdé a muszka katonákat a segesvári csatára fölállítani.

Proticsánt is megfogta s bele nyomta a sorba. Ez köröskörül nézett, az áruhában valamivel biztosabbnak érezte magát, s csak azt leste, hogy merre osonhatna ki a színpadról. A zenekar játszani kezdett, a függöny fölgördült, s a gyalog kozákok hurráh-kiáltással a színpadra rohantak. Proticsán szeretett volna hátra maradni, de a két kulissza szűk közén keresztül rohanók magukkal sodorták. A kozákok elkezdtek össze-vissza ugrálni s orditozni.

- Előre, honvédek! - kiáltá egy érces hang a színpalak mögött, melynek hallatára Proticsán összerendült. Ez a hang Badár Gáboré volt. Hát itt van ez az átkozott fickó? Verejtékcsopek jelentek meg a menekülő homlokán. Itt kell hagynia a színpadot, mert különben vége van. Az ellenkező irányba fordult, mint a honnan a hang jött. Az egyik kulisszájánál állt Ponek, a másiknál Tátrai. Ő Tátrai felé rohant. Ez egyre a kozákokra kiabált, dirigálván őket. Csak mikor már mellette rohant a kozák, akkor vette észre.

- Hohó, atyafi, még nem szaladtok ám, - ezzel belekapaszkodott Proticsánba s az a futás erejénél fogva visszapöndörült, úgy, hogy újra ő állt a színpad felé. Ekkor Tátrai belökte a színpadra, hol egy hórihorgas kozák azonnal megkapta s ugrálni kezdett vele; mert úgy történt a Borju-téren a segesvári csata, hogy Bem dőzsölés közben verte szét a kozákcsapatokat. A dőzsölést az ugrálás jelentette.

- Előre, honvédek! - kiáltá újra Gábor s kivont karddal berohant, míg a színpalak mögött egy-pár puská puffogott. Nagy zürzavar támadt, honvédek és kozákok dulakodtak és orditoztak. Az agyonhajszolt, megszorított, lázban égő, a menekülés tűnő reményébe görcsösen kapaszkodó s az elfogatás sokszoros veszedelmétől rettegő Proticsán egyszerre csak vadállati dühvel fordult neki Gábornak. A rekedt bögsésre, mely nagyon kiritt a színpadias kiabálásokból, Gábor ösztönszerűleg kardját fordította a különös alak ellen, de már későn volt, mert annak lándzsája lezuhant fejére. A puha, könnyű fanyél szilánkokra tört, mire Proticsán eldobta a kezében maradt végét s Gábort torkon ragadta.

- Te vagy, nyomorult? - hörögte Gábor s térdével és ökleivel rugta el magától veszedelmes ellenségét.

- Ott van, fogjátok meg, gyilkos, megöli, - sikoltá egy női hang s a közönség egy fekete női alakot vett észre, mely egy földszinti zártszéken állva sikoltozott s karjaival hadonázott.

Kata volt. Csak ő vette észre, hogy a színpadon valódi küzdelem is folyik, csak ő látta Proticsán és Badár szilaj harcát, a komédiának közepette.

A hang összerezzenette Proticsánt s szorító ujjai meglazultak Badár Gábor nyaka körül. Egy pillanatra meglapult, mint az ugrani készülő párduc. Gábor villámgyorsan fölkapta mellette heverő kardját s szurt egyet vele. Proticsán ordított egyet s kirohant, ami nem tűnt föl, mert programszerűleg éppen ekkor kellett menekülni a kozákoknak.

A függöny legördült s Gábor elkékvülve, lihegve dőlt a gratulálni elősiető Tátrai vállaira s vizet kért. Tátrai csak ekkor látta, hogy Gábor olyan, mintha csakugyan az igazi segesvári csatából érkezne. Hanem azért gratulált neki a tabló kitűnő vezetéseért. Gábor csak lassan tért magához, fölemelte piszkos, rozsdás kardját, megnézte, aztán megmutatta Tátrainak a hegyét és suttagá: „Vér!” Tátrai rögtön odahívta Poneket, kinek Gábor elbeszélte az esetet. E közben a rendőrök már a színpadot kutatták a zsinórpádlás tetejéről a sülyesztő fenéig s első sorban

a kozákokat nézték sorra. Kata is bejött a szinpadra s lázas türelmetlenséggel leste a kutatás eredményét.

... Proticsán pedig a futó kozákok csoportjával kirohant a szinpadról, s a fagarádicson le a hátsó ajtóhoz. Ez egy vasrácsos ajtó volt, s tul rajta egy rendőr fehér forgóját lehetett látni. Más senki a kijárónál, a házmester család is a premiéren volt.

- Biztos ur, biztos ur, - kiáltott Proticsán lelkenedezve.

- No, mi az, - szólt be a biztos ur.

- Tessék hamar feljönni a szinpadra, valami gazembert akarnak elfogni, valami Proticsánt, de kevés hozzá a biztos ur.

- Mégis jó ándungom volt, - felelt nyugodtan a rendőr, - már az imént föl akartam menni, mikor az a nagy lövöldözés volt. Ugy-e, ő lövöldözött, revolverpuskából.

- Persze hogy ő. Csak siessen, biztos ur.

- Nem köll félni. De ugyan színész ur, maradjon itt egy kicsint az ajtónál, egy lélek sincs itt.

- Szívesen, de nem maradhatok sokáig, gyűjjön vissza hamar.

A biztos lassan fölkocogott a lépcsőn. Proticsán hirtelen ledobálta a kosztümdarabokat, ingén, mellénye alján forró vér piroslott.

Kinyitotta az ajtót, kiment. Hamar a jobbról, balról levő sarokhoz futott s szétnézett. Minden kijárónál rendőr. Visszakapta a fejét. Csak egyenes irányban futhatott, amerre az a falrész, melybe a hátsó ajtó nyílt, fedezte őt. Hová futhat erre? Erőltette látását, az idő sürgette, sebe égette. Valami kis pálinkamérés zöld lámpása fénylett eléje. Elindult feléje. Valami sötétes alacsony tömeg volt a kávéméréstől pár lépésnyire. Megismerte: rókusi beteg- és holttest-hordozó, zöld lepedővel beborított kosár. Ezek az emberek Dobozért küldettek ki a Borju-térre s most bizonyosan egy kvaterkával erősítik magukat a további fáradoalmak ellen! Ez jutott eszébe Proticsánnak. Fölemelte a zöld lepedőt. Egy alak nyögött halkan a kosárban.

- Te vagy, Doboz?

- Én vagyok. Ki kérdi?

- A kapitány.

- Nekem nem kapitányom többet. Az ő ostobasága miatt szenvedek. Lány miatt estem áldozatul. Vigye el az ördög.

- Hallgass, Doboz. Én is meg vagyok sebesülve s üldöznek. De mind a ketten megszabadulhatunk, ha átengeded nekem a helyet itt a kosárban.

- Hát én hová leszek?

- Pár lépésre van egy gödör, azt is a vízvezetékesek csinálták. Odamégy.

- Ühüm! Térdbe át van löve a lábam, azt holnap levágják.

- Hát oda viszlek.

- Nem köll. Hogy megfagyjak? Eredj a pokolba, én megyek az ispotályba. Engem bajba kevertél, most segíts magad magadon.

S nehezeket nyögött beszéd közben. Proticsán türelmét veszítve lehajolt, hirtelen Doboz szájába tömte zsebkendőjét, azután nagy erejének maradékával fölragadta, egy közeli gödörhöz cipelte, melyet a vízvezetéki munkások csináltak, kik a tért több helyen fölásták s bedobta. A bandita elfojtott ordítással hullott a gödörbe s a fájdalom megfosztotta eszméjétől.

Proticsán reszketve állott meg a gödör szélén s ő is majdnem belezuhant abba, Doboz után. Erejéből már az utolsó morzsákat fogyasztotta. Tántorogva, bukdácsolva indult vissza a kosár felé, két kezét zsebére szorította, mely pokoli fájdalommal égette. Látása homályosult, a gázlángok ugráltak előtte. Száját tátongatta, mintha minél több levegőt akarna beszívni tüdejébe. A kosárhoz érve, ugyszólván beléje esett s hörögve végignyújtózott benne.

Ideje volt. A pálinkamérés ajtaja kinyílt s a két rókus szolga kijött. Az egyik föllebbentette a zöld lepedőt s mikor meglátta alatta a véres tömeget, megnyugodva mondá: „Mehetünk!” Ezzel fölemelték Proticsánt s lassu léptekkel tova haladván, csakhamar eltűntek nyöszörgő terhükkel egy szomszéd utcában. Proticsán, ki nem vesztette el eszméletét, amennyire fájdalmai engedték, éberen figyelt a kosár körül történő dolgokra.

A hidegvérű biztos ur, aki a színház hátsó ajtajánál állt őrt, ezalatt fölment a színpadra, s nem látván sehol Poneket, akinél jelentkezék, megállt szépen egy kulissza mellett, várván, hogy majd kihívják, ha szükség lesz rá. A kutatás folyt. Ponek személyesen átnézett minden zeg-zugot, s végre csüggedten jött föl a színpadra; ekkor lépett hozzá a biztos ur jelenteni, hogy őt is föl hívták a kaputól, hogy segítsen elfogni a tettest. Hát hol van, mert ő elfogja.

- Ki hívta föl? - kérde Ponek mérgesen.

- Egy színész ur, akit odalent hagytam, hogy addig vigyázzon.

- Hogy volt öltözve?

A biztos ur, amennyire tőle telhetett, leírta a fantasztikus kozák kosztümöt.

- Ez Proticsán! - kiáltott Kata, - tehát elmenekült.

- Nem mehetett messzire, mert megsebesítem, - szólt Gábor.

Kata, Ponek s a rendőrök a hátsó kapun át kisiettek. Azonnal jajgatás ütötte meg fülüket. Az időközben magához tért Doboz siránkozott a vízvezetéki gödörben. Az üldözők azonnal kiemelték onnan a nyomorultat.

- Vízet, jeget, - bögött a tört lábu gazember s négykézláb mászva ide-oda, a fagyos havat kezdte harapdálni.

Az egyik rendőr megsajnálta, összesöpört egy marék puha havat s a szájába gyömösölte.

- Doboz! - szólt Kata bámulva, - hogy kerülsz te ide a gödörbe?

- A kapitány dobott bele.

- Hát ő hol van?

- Belefeküdt a kosárba, melyben én voltam.

- A kosárba?

- Amit a Rókusból küldtek.

- Akkor a Rókusban megtaláljuk, - kiáltá Kata.

- Hacsak utközben el nem szökik, - mondá Ponek, kit a ma esti hajsza már pesszimiztává tett. Pedig sajnálta volna, ha annyi fáradság teljesen kárba vészett s a hirhedt gazember elmene-kült volna.

Dobozt egy rendőr fölügyelete alatt a színházi házmesterhez tették, s valamennyien a többiek a Rókus felé indulának.

... Proticsán ezalatt kinyult a kosár egy szakadékán s fölmarkolt hóval tömte a mellén levő sebet, ami neki enyhülést szerzett. Legalább azt hitte; de amint fölülni próbált, érezte, hogy

minden tagja fáj, s oly merev, mintha megfagyott volna. Visszahullott a kosár fenekére, mely himbálva vitte őt. A haramiát rémület fogta el. Csellel, ügyességgel, erővel kivágta magát a hinárból s most kell hajótörést szenvednie, mikor csak egy ugrás kellene s ő szabad volna. Két jámbor szolga egy halottas kosárban viszi őt kénytelenül végzete elé s ő nem tehet semmit ellene. Egyszerre csak a kosár megállt, az előlmenő elkiáltotta magát „Kaput!” Egy kapu kinyílt, meg becsapódott utána: a Rókusban voltak. A folyosó enyhébb levegője folyta körül arcát. Vége volt: a becsületes emberek közé jutott, ami reá nézve a börtönt jelentette. Elvesztette eszméletét.

Az eszméletlenség álomba ment át s ez az álom sokáig időzött Proticsánnál, ment ez testbenlélekben össze volt törve. Mikor szemeit fölnyitotta, már nappal volt. Ágya lábánál ült Csertán Kata, ágya fejénél állt egy rendőr. Proticsán elfödte szemeit: egyik sem volt kellemes látvány rá nézve. A társadalom, mely ellen annyit vétett s a szerelem, melyet megcsalt, vigyáztak rá.

- Mit akarsz itt? - kérdé durván a leányt.

- Vártam, hogy fölébredj. El akarok bucsuzni tőled.

- Bucsuzni? Minek? Ha te nem üldöztél volna, soha el nem fogtak volna. Eredj innen. Utállak. Balsorsom hozott össze veled.

Kata nem felelt, csak szomorúan nézett az emberre, aki egykor bálványa, sőt egész életének egyetlen szerelme volt.

- Hát nem bucsuzol tőlem? - kérdé halk hangon.

- Takarodjál. A rám váró tömlőc éjjelére esküszöm, hogy ha kiszabadulok, kegyetlen boszut fogok rajtad állani.

Ezzel a fal felé fordult. Kata fölkelte és csendesen kisuhant. Pár perc múlva belépett egy fiatalember, az orvos. Megvizsgálta Proticsán sebét, a fejét csóválta s kijelenté, hogy ha a karján volna a seb, akkor még nem volna későn az operáció.

Az ágy fejénél levő biztos ur az orvos egy intésére az ajtóhoz sietett, oda hitt egy másik rendőrt, ezzel sugdosott s az odahívott rendőr azonnal eltűnt.

- Éhes? - kérdé az orvos.

- Az ám, de mennyire, - felelt Proticsán.

- Mit kíván?

Proticsán bámulva nézett rá.

- Mindent kapok, amit csak kívánok?

- Mindent.

- Be furcsa. Akár csak egy siralomházban levő szegény bűnös. Kérek hát egy jó ebédet.

Az orvos eltávozott. Proticsán azon gondolkodott, hogyan jut ő ilyen kitűnő bánásmódhoz.

- Biztos ur, maguk nagyon megbecsülnek engem.

- Meg ám, - felelt kurtán a rendőr.

- Nagy szükségök lehet maguknak rám és az én egészségemre.

A rendőr megállt előtte s egy darabig nézegetve őt, így szólt:

- Nem adnék én a maga egészségéért egy fityinget se.

Proticsán fölült az ágyban. Kata hangja, melyen bucsuért esengett, egyszerre fülébe csendült, az orvos fejcsóválása is egyszerre eszébe jutott.

- Miért? - kérdé remegő hangon.
- Maga meg fog halni, barátom.
- Meghalni? Én, hogyan, miért?
- Meg van mérgezve a vére. Azt mondta az orvos. Régi, szennyes karddal szurták meg.
- Az orvos hazudik. Én nem halok meg. Élni fogok. Mit beszél itt nekem halálról?
- Ne lármázzon. Meg ne mondja, hogy én elárultam magának ezt a dolgot.

Proticsán fetrengett az ágyban, körmével szaggatta paplanját s fogaival marcangolta vánkosát. Vonásai elváltoztak, szeme vérbe borult, zokogásszerű hangok törtek föl kebléből. Félt a haláltól. Kalandos életében sohasem jutott eszébe, hogy egykor ő is szemtől szembe fog állani e rettenetes pillanattal. A sietve érkező Ponek nem volt képes őt kihallgatni. Nem felelt a hozzá intézett kérdésekre, nem hallott semmit, nem látott senkit, hol tompult fásultságba esett, hol hangosan sirt... Másnap reggel meg volt halva s halálküzdeme alatt egyszer sem eszmélt föl egy női kéz simogatására, mely homloka, arca és kezei fölött végig-végig suhant. Kata ült mellette egész éjjel.

Reggeledett. Az óriási, komor épületben, a szenvedők e szomorú hajlékában még semmi zaj. A sötétség még erősebb volt a világosságnál, s csak a toronyóra ütése hirdette, hogy közeledik uralmának vége. A harmadik emeletről egy nyíló ablak halk nesze szállt alá a sötét, néma és néptelen udvarra. A gyöngye neszt egy hangos zuhanás követte, azután vergődés s néhány elhaló sóhaj. Ujra csönd. Valamelyik fölriadt ápolónő zajosan nyitott utána ablakot s kidugta a fejét; de a sötétség a szeme közé ásitott, s megfosztotta őt kíváncsisága kielégítésétől. A sötétség lassan meghalt. A világosság megszületett. Az udvarban megjelentek a hulladékra járó verebek, s vidám csicssergéssel ugráltak egy vérbefagyott holttesten, mely ott hevert a kövezeten. Ez a holttest a Csértán Katáé volt.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Rövid de velős.

Ezen a reggelen, valamivel később egy levélhordó lépett be a már többször említett borju-téri kétemeletes házba, Badár Gábornak egy levelet vitt, mely, noha egy félig beirt levélpapíron kívül semmi sem volt benne, Gábornak kétezer forintot ért. A levél özvegy Badárnétól jött Kocsárdról, s a következőket tartalmazta:

Kedves fiam!

Ezen levelemet vevén este gyere ki a vasutra, mert azon jövök este. A jegyző urral. Viszem a kétezer forintokat, mert nem mertem Peti fiamra bízni, aki fiatal még és gyerek és Pest feketére fest, mondja a jegyző ur, vagyis hogy ott rossz emberek vannak és baja lehet Petinek meg a pénznek. Bal csizmájába a talpába husz banknótát tettem, hogy úgy vigyázzon rá, hogy az kétezer forint, ha ezt meg tudja őrizni, akkor már rá lehet bízni két ezer forintokat is. Mult levelemben még ezt nem írhattam neked, mert csak utolsó minutában jutott eszembe, mert a jegyző ur mondta, mikor Peti már utra készült. Tiszteltetem az otthonvalókat is mind. Szerető

Anyád.

Persze, hogy ennek nagyon megörültek a Badár fiuk, a Korty pár, de meg Csobot is. Csak Peti sajnálta a husz forintot, amelylyel Topor szerencsésen elment.

S ezzel véget ér elbeszélésem. A tavasz meghozta virágaival a teljes boldogságot Gábor és Veronka számára. Róluk tehát elhallgathatok immár. A ködben, az éjszakában nem hagytam el őket, a napsugaras világban már nincs szükségük rám.

(1885.)